

Dibortzioaren lege proiektu berriaz jakin beharreko guztia

ARGIA

9 778402 139093

l'attun 85

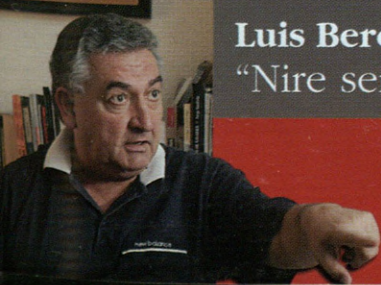
Euskal Y-ren lanak hastera doaz **Abiadura handia ala eroa?**

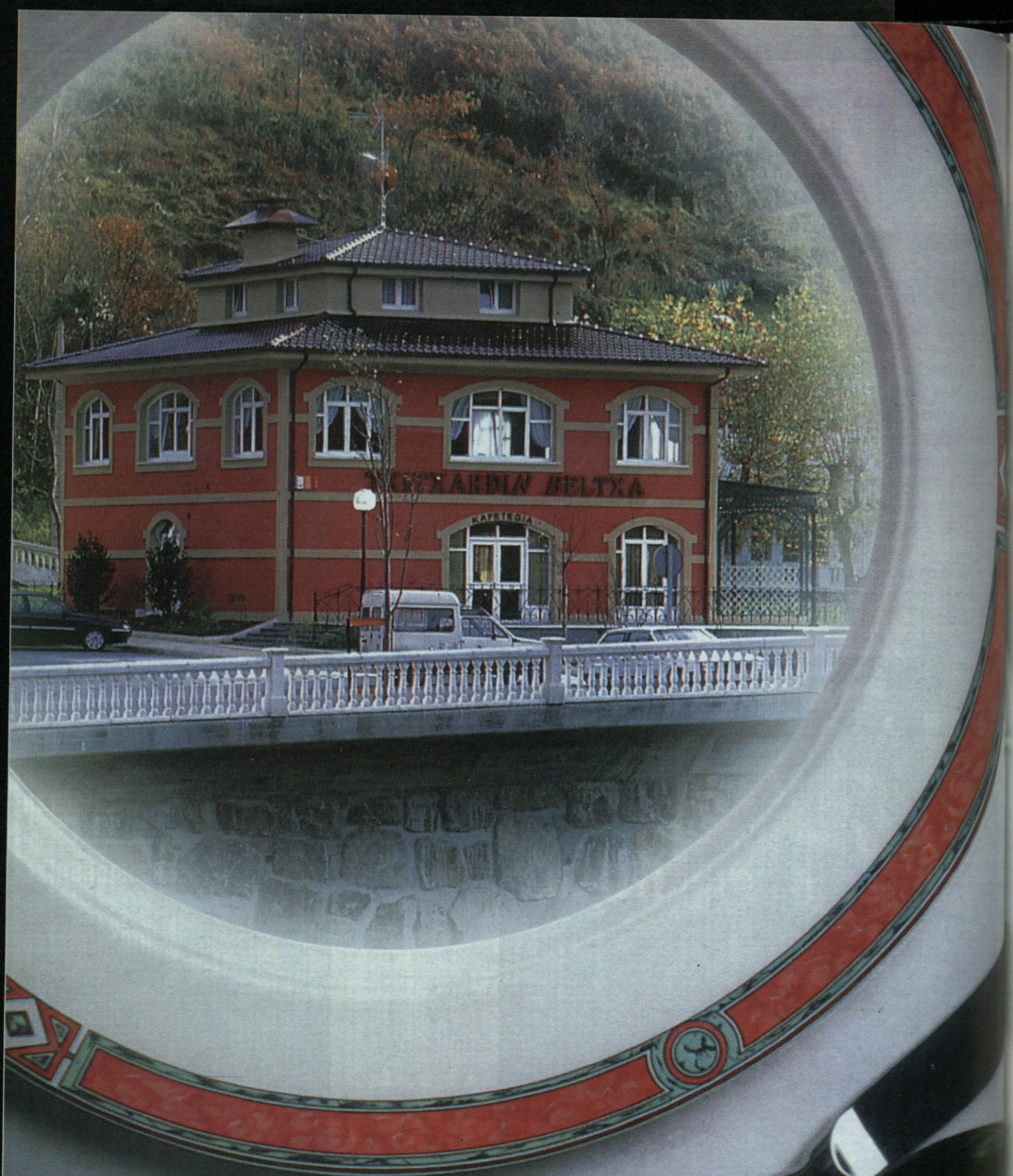
Luis Beroiz:

“Nire semea ez zuen Garzonek espetxeratu, EAJk baizik”

Erramun Martikorena:

“Gaur egungo bizimoldean, ez gara
gehiago aktore, entzule baizik”

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea,

☎ 37 03 04

20160 Lasarte-O

asteko gaia

- **Dibortzioaren lege proiektua. Hausturaren aldapa arintzeko bidean.** MIKEL GARCIA **4**

pertsonaia

- **Erramun Martikorena:**
"Kantari bezala nortasun bat ukatea beharrezkoa da". AMETS ARZALLUS **11**

gaiak

- **Ahotsa hondatzen duten lanbideak.** UNAI BREA **17**

iritziaren leihoa

- **Gora Pro Nobis:** ASISKO URMENETA **21**

- **Hauteskundeak eta askatasun demokratikoak.** JULEN ZABALO **22**

- **Beteko ez den legea.** PAKO SUDUPE **23**

- **Luparekin:** Ereinaldia. ERRAMUN OSA **24**

- **Txandan:** Legala eta ilegala. IGOR ESTANKONA **25**

- **Hiruko txikian:** Uste ustela. JOXE MARI OSTOLAZA **25**

- **Martxoko Hostoak:** ANJEL LERTXUNDI **26**

- **Aukera bustiak.** JOSEBA BARANDIARAN **28**

erdiko kaiera

- **Haur literatura umeak bezain sasoiko.** EIDER GARAICOETXEA **29**

- **Lobo Eléctrico:** Otsoa uluka dator. JON GURRUTXAGA **34**

- **Ezpalak:** KATIXA GARATE **36**

- **Argitalpenak:** Asel Luzarragari galdezka. PILAR IPARRAGIRRE **38**

- **Denbora-pasak** **40**

- **Ihesi:** Aresoko autobide ertzeko tontor ezezagunak. ASIER AGIRRESAROBÉ / MUSKILDA TELLABIDE **42**

- **Makina bat kontu.** JABIER AGIRRE, JAKOBA ERREKONDO, JOXERRA AIZPURUA **46**

termometroa

- **Luis Beroiz:** "Andoni Beroiz ez du Garzonek espetxeratu, EAJk baizik". MIKEL ASURMENDI **49**

- **Informatikari euskaldunen V. Bilkura:** Softwaregintza puri-purian. OLATZ ARBELAITZ / XABIER ARTOLA **52**

- **Bero beroan** **54**

- **Net Hurbil:** Maliko kotoia: ikusi labore lehiakor bat ihartzeko formula. PELLO ZUBIRIA **56**

azkena

- **Aita Santua hil...** JON ALONSO **58**

Dibortzioa arinduko duen legea

1981ean onartu zuen Espainiako Gobernuak dibortzioaren legea. Urte guzti hauetan banaketa eta dibortzio prozesuak ohiko bihurtu zaizkizugu. Lege hura eraberrituko duen

arau berria uztailan onartuko da. Dibortzioaren lege berriak tramitazioa arindu eta zaintza partekatua hobetsiko du eta Euskal Herrian ere eragina izango du. Beste hainbat kasutan bezala, honetan ere gizartea legearen aurretik joan da, eta praktikan legeak orain arautuko dituen zenbait neurri betetzen ari da. Adibidez, Euskal Herrian dibortziazko bitartekaritza familiarra da alternatiba erabilienetakoa. **4**

Erramun Martikorena
Laborari kantaria

26 urteko ibilbidearen ostean, Erramun Martikorenak kantagintza utzi du. Oraindik ere, laborari da lehenik eta gero artzain. Hala esan digu baigorritar honek. Ahotsa izan du lagun laborantza lanean aritzeko indarra ateratzeko. Bere lehenengo diskoa entzuteko magnetofonoa erosi behar izan zuen kantariak badu kantagintzaz zer kontatua. **11**

LUIS BEROIZ

«Koartada asko aurkitu dugu»

Luis Beroiz nafarra Bilbora etorri zen gaztea zela. Galdakara ezkondu zen. Orain

bi urte luze Ertzaintzak Andoni semea atxilotu zuen. Semeak sei epaiketa izan ditu kale borrokan parte-hartzearen akusaziopean. Aita semearen errugabetasunaren bila ari da etengabe. **49**

Martxoko hostoak

Anjel Lertxundi

26

Luparekin

Erramun Osa

24

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Produktzioa: Berdaitz Goia. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Estitxu Eizaguirre, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Oñintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Sustapena: Kike Amonariz. Harpidetzak: Aratz Aranburu. Argitalpenak: Bego Zuza. Bezeroen harrera: Olatz Kortá. Publizitatea: Inigo Txintxurreta, Aloña Sorraluze. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde. **HELBIDEAK:** Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa); 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. **POSTA-ELEKTRONIKOA.** Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza: Hego Euskal Herria: 123 euro. Ipar Euskal Herria: 149 euro. Espainia: 123 euro. Beste atzerriak: 157 euro. Airez: 245 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaitza Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Argazkia: Dani Blanco.

Hausturaren aldapa arintzeko bidean

• ASTEKO GAIA •

Banaketa eta dibortzio prozesuak geroz eta ohikoagoak diren garai hauetan, Espainiako Gobernuak

1981. urtean arautu zuen

dibortzioaren legea eraberritzea erabaki du, tramitazioa arintzeko eta zaintza partekatua hobesteko xedearekin. Lege proiektuak Hego Euskal Herriari eragingo badio ere, hemen dibortziazeko bitartekaritza familiarra alternatiba

erabilienetakoa dela esan digute

Aita eta Ama Bananduen Euskadiko Federazioan. Iaz, 2.171 haustura kasuz arduratu ziren eta emaitza onak lortu ohi dituzte. Gipuzkoa, esaterako, dibortziazeko garaian prozesu gatazkatsu gutxien dituen da Espainiako estatuan.

Baikor agertu dira bananduen elkarteak Madrilgo Gobernuak lehenengoz bitartekaritza familiarra arautuko duelako eta legea pixkanaka gizartearen errealitatera egokitzen ari delako.

ZAPATEROREN GOBERNUAK Espainiako dibortzio prozesua laburtu eta erraztu behar zela erabaki zuen boterera igo eta hilabete gutxira. Hala, behin-betiko legea atera arte oraindik hilabete batzuk falta badira ere, Estatuko Ministroen Kontseiluak dibortzioaren legea eraberritzeko proiektua joan den urteko azaroan onartu zuen. Egitasmoak hiru helburu nagusi ditu: prozesua arintzea, kostuak murriztea eta seme-alaben zaintzan gurasoen ardura partekatzea. Horretarako idatzi duten testuan, ordea, hutsuneren bat edo beste ikusi dute guraso bananduen elkarteek. Hala azaldu digu Kidetza Euskadiko Ama eta Aita Bananduen Federazioko presidente Justo Saenzek. Bere hitzetan, hein handi batean politikariek dibortzioen errealitatea ondo ezagutzen ez dutelako gertatu da hori. Puntu nagusiak aztertuz, ekimenaren alde on eta txarrak argitu dizkigu Saenzek.

DANI BLANCO

Tramitazioa arintzeko ahaleginak

Prozesuaren epeak arintzea da proiektuaren xede garrantzitsuenetakoa. Dibortziatu ahal izateko, ezkontuta hiru hilabete eramatearekin nahikoa izango da, gaur egun finkatua dagoen urtebeteko epea murriztuz. Gainera, lege berriarekin senar-emazteek ez dute orain arte bezala dibortziatu aurretik banatu beharrik izango, baina jada gizartean ematen ari den errealitatea da hori. Urtebete elkarbizitzarik gabe daramatela esanez zuzenean dibortzioa tramitatzera igaro diren bikoteak ugari dira eta hortaz, legeak errealitate hori jaso baino ez du egin.

Bestalde, alderdien arteko akordioa dagoen kasuetan prozesuak zortzi-bederatzi hilabete iraun ditzake eta akordiorik ez dagoenetan hamabi-hamalau inguru. Hori ikusita, epaiketa azkartzeko epeak ipini nahi ditu

legeak. Hala ere, Saenzek dio epaileari mota guztietako gaien txostenak iristen zaizkiola eta epeak jarriagatik erregistroan tokatzen zaion arte ez duela hartuko dibortzioari dagokion kasua. Izan ere, ez dago soilik gai horietan jardungo den eta beraz horiei lehenatasuna emango dien famili epaile nahikorik. Kidetzako presidentearen esanetan, oso famili epaile gutxi daude, gehienek ez dute prestakuntza espezializaturik. Federazioaren eskarietako bat 40.000 biztanleko edo gehiagoko herri bakoitzean famili epaitegia eratzea da. Epailearen lana azkartzeko kasu bakoitza aztertuko duten talde psikosozialen laguntza ere beharrezko ikusten dute Kidetzan, epailearen lana errazteaz gain erabaki egokiagoak hartzeko tresna izango baitira.

Zergatiei dagokienez, lege berriarekin ez da dibortziatzeko argudiorik eman beharko, aski

Dibortzioaren lege proiektua

izango da bikotekideetako batek dibortziatu nahi izatea, eta horrek bidea erraztuko du. Dena den, urrats handiegia ez dela diote bananduen elkarteetatik, gaur egun edozein aitzakia argudiatzea nahikoa baita dibortzioa eskatzeko. Kidetzako presidenteak kontatu digunez, bikote asko konturatu da maitasuna bukatu izana bezalako aitzakiak orokorrean errentagarriagoak direla benetako zergatiak arrazoitzea baino, azken horiek alderdien arteko gatazka gogortu eta epaiketa luzatzen dutelako. Gainera, frogak behar direnez, gastuak ere asko handitzen dira.

Zaintza partekatua

Gurasoek seme-alaben zaintza partekatzeko aukerari atea zabaltzen dio testu berriak. Egun, banantzerakoan, legeak dio haurren zaintza —norekin biziko den— amari emango zaiola eta guraso-agintea —hezkuntza eta abarren inguruko erabakiak—, berriz, bie, elkarren arteko akordioa dagoenean. Baina bananduen elkarteak kexu dira, arau horrek guraso-agintea eginezin bihurtzen baitu. Esaterako, haurra eskolaz aldatu behar bada edo gurasoetako batek hiriz aldatu behar badu, amak du haurrarekin zer egin erabakitzeko benetako indarra. Umeak amarekin du elkarbizitza eta aita hamabost egunean behin ikusteak berarekin duen harremana galtzen joatea edo desagertzea eragin ohi du. Saenzek dio egoera horrek adingabekoaren manipulazioa ere ahalbidetzen duela, gurasoen artean gatazka egonez gero haurra presio modura darabiltelako zenbaitetan. Egoera horietan guztietan, kaltetuena haurra da eta bere garapenean ondorio txarrak izan ditzake.

Horregatik, aurrerapauso handia dirudi arauak elkarren arteko akordioa dagoenean zaintza partekatua ahalbidetzea, honek agintearen benetako partekatzea ere ekarriko bailuke. Azken finean, amak umea zaintzen duen bitartean aitak etxera dirua ekartzen duen eredu matxista eta atzerakoia da. Iaz, adibidez, Euskal Herrian batez ere 25etik 36 urtera arteko bikoteak banatu ziren eta, kasu gehienetan, biek egiten zuten lan eta biek hartzen zuten parte haurraren zaintzan.

“Banatzean zaintza amari emanez gero, hau ezingo da egun osoz haurraz arduratu eta gainera ordura arte konprometituta egon den aita haurrarendik baztertzeko duzu”, dio Saenzek. Gehiengoa zaintza partekatzeko erabakiaren alde agertu da.

Artikulu hau bideragarri egiteko bi tresna gaineratzea ezinbestekoa dela uste dute Kidetzan. Batetik, gurasoen arteko plan edo hitzarmen zehaztua egitea oso garrantzitsua dela dio Saenzek. Izan ere, hasieran bien arteko akordioa egon badaiteke ere, dena ondo lotuta uztea beharrezkoa da, etorkizunean arazorik edo zalantzarik balego hitzarmenera jo ahal izateko. Gurasoen arteko plan zehaztuak bultzatzen ez badira, etorkizunean bisita erregimenen, haurrari buruzko erabakien eta pentsioen inguruan benetako buruhausteak sor daitezkeela aurreikusten du Kidetzako presidenteak. Plan zehaztu horiek epaiketetan bilatu beharrean, gurasoek beraiek erabakitzea komeni da eta horretarako bitartekari familiarra da bigarren nahitaezko tresna. Elkarteek aurkeztutako zuzenketei eta egindako presioari esker, urtebetean bitartekaritzaren legea aterako duela ziurtatu berri du Gobernuak. Hala, aurrerantzean bikoteak bere etorkizunerako plana egin dezan beharrezko informazioa eta laguntza eskuratu ahal izango die bitartekari familiarrak, zaintza partekatua ez baita %50ean banatutako zaintza, lanaren, etxebizitzaren eta egoeraren arabera kasu bakoitzean hoberena den zaintza baizik.

Hori dena elkarren arteko akordioa dagoenean eman daiteke. Baina aldean artean gatazka nagusi denean, legeak zaintza partekatua salbuespen gisa baino ez du onartzen eta erabakia epailearen esku uzten du guztiz. Hala, koetan, Iparraldean eta orokorrean Frantzia osoan gertatzen ez den bezala, Espainiako kasu gehien-gehienetan eta Hego Euskal Herriko denetan epaileak ez du inoiz zaintza partekatuaren alde egin. Epaileek diote presioa jasaten dutela, gurasoen arteko gatazka dagoenean zaintza partekatuaren alde egin ondoren zerbait txarra suertatzen bada, erabakia oso kritikatu izango delako. Konponbide gisa, gatazka egoeretan haurraren zaintza zuzenean

ALBERTO ELOSEGI

Gurasoek seme-alaben zaintza partekatzeko aukerari atea zabaltzen dio testu berriak.

Egitasmoak hiru helburu nagusi ditu: prozesua arintzea, kostuak murriztea eta seme-alaben zaintzan gurasoen ardura partekatzea

amari eman beharrean erabaki egokiena hartzeko, epaileari irizpide objektiboak eskura jarri behar zaizkiola aldarrikatu dute bananduen elkarrekin. Besteak beste, adingabeak iritzia entzutea (iritzia emateko gauza denean), banatu aurretik gurasoek haurrekin zuten harremana aztertzea, haurrekin duten ardura ikustea eta haurren eskubideak errespetatzen dituzten ikertzea. Frantzian, esaterako, azken puntu horrek garrantzia handia dauka eta gurasoetako batek adingabeak beste aldearekin duen harremana oztopatzen badu, gogor zigortzen da. Irizpide horiek guztiak jasotzeko, adituen eta gizarte langileen partehartzea eskatzen dute bananduen elkarrekin. Egun, epaitegietan kasu guztiez arduratzeko eta ebaluaketa psikologikoak egiteko teknikari psikosozial bakarra egon ohi da eta informazio horrekin epaileak erabakia saio bakarrean hartzen du. Saenzen iritziz, hori ez da nahikoa. Iparraldean egiten den bezala, epaileak gatazka ikusten badu, kasua bitartekaritza familiarrera bidali ahal izatea eskatu diote bananduen elkarrekin Espainiako Gobernuari, leku horietan halako arazoak bideratzeko prestatuagoak baitaude.

Pentsioen ardura

Ekonomiaren inguruko artikuluei dagokienez, Kideztako presidentek elikadura-pentsioen gaur egungo politika ez dela errealitatera egokitzen esan digu. Epaileak zuzenean zaintza ez duenaren —normalean aitaren— irabazien %25 ezartzen du haurrentzako pentsio gisa, egoera bakoitza kontuan hartu gabe eta seme-alabarentzat kopuru hori nahikoa izango den ikusi gabe. Kasu partikularretara egokitu beharrean, ez dira haurren beharrak aztertzen, ezta alde bakoitzaren ekarpen ekonomikoa eta etxebizi-

Haurrak norentzat?

Aldeen artean gatazka dagoenean, Espainiako kasu gehien-gehienetan eta Hego Euskal Herriko denetan epaileak ez du inoiz zaintza partekatuen alde egin. Epaileek diote presioa jasaten dutela, gurasoen arteko gatazka dagoenean zaintza partekatuen alde egin ondoren zerbait txarra suertatzen bada, erabakia oso kritikatu izango delako.

tzaren erabilera ere. Lanean ez dagoenean haurren zaintzaileari —normalean amari— gizonetako eman behar dion konpentsazio-pentsioekin ere ez daude batere ados. Saenzen ustez, kopuru hori Estatuak eman beharko luke, beste hainbat herrialdeetan egiten den moduan. Gobernuak, ordea, ez du ardura bere gain hartzen. Gainera, soldata horiek “kopuru ziztrinak” direla dio, hileko 120-180 euro artekoak. “Gizartea aldatu egin da eta emakume bati halako konpentsazio-pentsioa pasatzea bere duintasuna zapaltzea da —dio Saenzek—; emakume horri lanerako prestakuntza egokia eskaini behar zaio”.

Dena den, pentsioen inguruko berri on bat jaso dute EAEko guraso bananduek. Martxoan, Eusko Legebiltzarrak elikadura-pentsioak jasotzen ez diren kasuetan kaltetuei ordaintzeko gizarte-fondoa eratzea onartu berri du eta erabakia datorren legegintzaldian jarriko dute martxan. Nahi ez duelako, ezin duelako edo *desagertu* delako aldeetako batek seme-alabari dagokion pentsioa ordaintzen ez badio, Jaurilaritzak diru hori aurreratuko du eta ondoren kopurua berreskuratzen saiatuko da. Horregatik, Madrilgo lege proiektuari egindako zuzenketei esker Gobernuak onartu nahi duen elikadura-pentsioen fondoak ez du EAEn eragin berezirik izango.

Aipatu puntuak dira proiektuaren aldaketa garrantzitsuenak eta bananduen elkarrekin eskari nagusiak, baina dibortzioaren legea hobetzeko oraindik neurri gehiagoren beharra ikusten dute. Hala, familia epaitegiak sortzea, epaileak prestatzea eta espezializatzea, talde psikosozialak eta familien topaketarako zentroak eratzea, dibortziatuta daudenei etxebizitzak alokairuan lortzeko aukera erraztea eta batez ere epaitegietan gatazka saihesteko aurretik bikotea bitartekaritza familiarrera bidaltzea eskatu dute, besteak beste.

Parlamentutik senatura

Aurreko eskari guztiak bilduz, Kideztza eta Espainiako gainontzeko bananduen elkarrekin

+ KONTRATAZIO IREKIA +

ALBOKA
Lau Anaiak
euskal folka birsortuz

Xabi SanSebastian
Orai
tradizio indarberritua

Mikel Laboa
diska berriaren aurkezpena
Juan Mari Beltran
herri-musika bizirik
Alos Quartet
musika garaikide berria

Tel: 943 31 48 00
Fax: 943 21 57 88
syntorama@syntorama.com
www.syntorama.com

Mariaje Rueda eta Isabel Gil bitartekari familiarrek banatu nahi duten bikoteak laguntzen dituzte, auzitara jo beharrean beraien kabuz etorkizunerako plana zehatz-mehatz aztertu eta adostu dezaten.

biltzen dituen Espainiako Konfederazioak denera hamar bat zuzenketa aurkeztu dizkio testuari. Konfederazioaren eta alderdien proposamenak aztertu ostean, lehengo asteen Justizia Batzordeak proiektuari gaineratutako zuzenketa jakitera eman zituen. Federazioan baikor agertu dira, alderdi gehien artean adostasuna egon dela eta PP ezik gainontzekoak zuzenketa dezente onartzeko prest egon direla ikusi baitute. Akordiorik ez dagoenean zaintza partekatua alderdi apusturik ez dela egiten kritikatu badute ere, bananduen elkarteak pozik agertu dira, adibidez, azkenean bitartekaritza aintzat hartuko eta arautuko delako. Ziurrenik, idatzia hil honen bukaera onartuko du Kongresuak eta senatura bidaliko dute. Han, alderdien korrelazioa parlamentuarekiko desberdina izanik (senatua PPk du gehiengoa), zuzenketa gehiago aurkeztu ditzakete eta proiektua lege bihurtzeko prozesua luzatu daiteke. Gobernu taldearen asmoak betetzen badira, ordea, lege aldaketa ekainean prest egongo da eta uztailan martxan ipiniko dute.

Nolanahi ere, gai honetan gizartea eta bereziki euskal gizartea legearen aurretik doala argi dago. "Gipuzkoan, adibidez, 2004. urtera arte ez zegoen zaintza partekaturik eta kasuak atera dira; oraindik ez dago bitartekaritza legerik, eta EAEn 63 kasu izan ditugu", dio Saenzek. Beraiekin biltzean, politikariak gizartetik urrun daudela konturatu dira elkarteko kideak. Saenz arabera, parlamentariak ez zuten argi zaintza partekatua zer zen eta Justizia sailean goi mailako postuak dituztenek bitartekaritza familiarra abokatuek egiten duten lana dela

uste zuten. Bitartekaritza familiarra oinarritzko zerbitzua da hainbat herrialdetan, baina Espainian ez dago legeztatua. Tartean dauden interesei eta ezagutza faltari egotzi diete errua federazioko lagunek. Hala ere, Nafarroan ezik Hego Euskal Herrian bitartekaritza familiarra jardura handia da dagoeneko.

Ohiko kasuak

Bitartekaritzara dibortziazteko asmoz iristen zaizkien bikote gehienek 25 eta 40 urte artean dituzte eta bigarren multzorik handiena 45 eta 62 urte artekoa da. Fideltasun eza, komunikazio falta eta desamodioa dira, hurrenez hurren, arrazoi nagusiak. Bikotearen adinak ez du zerikusirik izan dezaketen familia ereduarekin.

Bitartekaritza familiarren garrantzia

Agipase, Kidetza Federazioaren baitan dagoen Gipuzkoako elkarteak da eta bertan bitartekaritza familiarra lantzen dute. Zerbitzua abokatu batek eta psikologo batek eskaintzen dute. Bitartekaritza bakarrik egiten duenik bada, baina Agipasen ezinbestekoa iruditzen zaie dibortziazterakoan aztertu behar diren esparru guztiak kontrolatzeko bi ikuspuntuak jasotzea eta bata bestea orekatzea. Lankideek, beraien titulazioaz gain, gradu-ondokoa dute bitartekaritzan, Europako hitzarmenen bidez. Beraien egitekoa, laburbilduz, banatu nahi duen bikoteari, jarrera neutralarekin, dauden alternatiba guztiak erakustea da. Puntu guztiak aztertzen dira, hiru esparrutan oinarrituz: ekonomikoa, emozionala eta laborala. Askok bitartekaritza terapiarekin parekatzen du eta ez da hala, ez da alde psikologikoa bakarrik jorratzen. Helburua bikoteak berak egokien datorkion etorkizunerako plana burutzea da, haurrak, lanak eta aukera guztiak kontuan hartuz. Beraiek erabakitakoa bitartekaritza akordioan idatziko da eta akordio hori ondoren haustura hitzarmenak jasoko du, epaitegietan aurkezteko. Autonomiaren printzipioa jarraitzea da xedea: bakoitzak bere bizia antola dezala, epaile batek arautu beharrik gabe. Azken finean, gatazka

aurretik ekiditea oinarrizkoa iruditzen zaie elkarteko langileei, kostu ekonomiko eta psikologikoak ahalik eta txikiak izan daitezkeen. Adibidez, Gipuzkoan bitartekaritza familiarren erabilera oso altua da eta horri esker, Espainian Gipuzkoa da dibortziazterakoan prozesu gatazkatsu gutxien dituen. Bertan, elkarren arteko akordioak %78-79koak dira.

Mariaje Ruedak eta Isabel Gilek hiru urte daramatzate Agipasen bitartekari lanetan. Lehenengoa psikologoa da eta bigarrena, berriz, abokatua, nahiz eta bikotearen aurrean ez zaien gustatzen zein den zein argitzea. Beraiek kontatu digutenez, gaur egun banatzeko hiru bide aukera daitezke: bitartekaritza, elkarren arteko akordioa abokatuarekin eta auzien bidea. Agipasera hurbiltzen badira, gizarte-langileak egokien datorkion zerbitzua eskainiko dio bikoteari, batzutan terapiak arazoa konpondu dezakeelako, zuzenean dibortziora jo gabe. Bitartekaritza bideragarria dela erabakitzen bada, aldean borondatea ezinbestekoa izango da akordioaren bidean lanari ekiteko. Ondoren, etorkizunerako plana zehatz-mehatz aztertu eta adostea izango da egitekoa, gastuak, seme-alaben bilakaera, haurren gaineko konpromisoa, bisita erregimenak, elikadura-

pentsioa, irabazpidezko ondasunen likidazioa eta beste hamaika gai kontuan hartuz. "Beharrezkoa da urrats guztiak lantzea —dio Mariaje Ruedak—, erabaki baten atzean (dirua ez pasatzea, esaterako) aurretik ondo konpondu gabeko punturen bat (bisita erregimenak) egon daitekeelako".

Dibortziazterako asmoz iristen zaizkien bikote gehienek 25 eta 40 urte artean dituzte eta bigarren multzorik handiena 45 eta 62 urte artekoa da. Fideltasun eza, komunikazio falta eta desamodioa dira, hurrenez hurren, arrazoi nagusiak. Ruedak eta Gilek diote denetik aurki daitekeela eta bikotearen adinak ez duela zerikusirik izan dezaketen familia ereduarekin. Zailtasun gehien ematen duen esparrua ekonomikoa da, bereziki elikadura-pentsioari dagokiona. "Banantzeak galera ekonomikoa dakar eta maila ekonomikoak jaitea ez zaigu inori gustatzen", dio Isabel Gilek. Batzutan, gizonak elikadura-pentsioa emakumearen kontrako mendeku gisa erabiltzen du, oso gizarteratua dagoen gauza da, "eta ez dute ulertzen horrekin haurrari egiten zaiola min". Kasu gehienetan, bitartekaritza guztiz bideragarria da, baina hogeita hamar bikotetik bate-

"Abokatu taldeak ez du bitartekaritza lana ondo ikusten, mehatxutzat gaitu, baina gurea lan osagarria da, abokatuek gustuko ez duten zatia egiten dugu"

Isabel Gil

kulturagenda

Apirilaren 4tik 17ra

Areto nagusia. 19:30

Iparaldea bertan!

2005eko apirilak 7-14-21-28 ostegunero.

Apirilak 7. Kontzertua

Bidala bikotea: Carolina Phillips Mixel Ducau

Apirilak 14

Mintzaldia: Mende erdi Iparaldeko literaturan

Hizlaria: Lucien Etchezaharreta.

Esatariak: Miren Aranburu eta Kattalin Totorika

Apirilak 21

Zuberoko Kanta Zaharrak

Kantaria: Jean-Mixel Bedaxagar

Musikaria: Mikel Urbeltz (biolina).

Apirilak 28. Oroimena Lekuko:

Atzoko eta Gaurko Bertsoak

Kantariak: Jean-Noël Bessonart eta Marxel Brave.

Bertsolariak: Amets Arzallus eta Sustrai Kolina.

Ganbara. Apirilak 16 arte

Esther Ferrer. Denboraren arrastoan.

Erakustaretoa. Apirilak 30 arte

Gure mundua: Oliver Boberg eta Philippe Ramette

arteleku

www.arteleku.net

Apirilak 4-23

Mintegia

Desacuerdos Feminismoaren mutazioak: genealogiak eta praktika artistikoak

Koordinazioa: Mª José Belbel, Erreakzioa-Reacción (Estibaliz Sadaba, Azucena Veites), Beatriz Preciado.

Gonbidatuak:

Juanita Díaz-Cotto, Diane Torr, Del Lagrace Volcano, Moisés Martínez, Lalla Kowska, Tecnologías del género, Queer MC- Kings del Berry, Victor Little King, Empar Pineda, Adelina Moya, Alaitz Arenzana/Maria Ibarretxe, Miren Jaio, Cathy Lomax, Cabello/Carceller, Hetaira-Cristina Garaizabal, Susana Blas, Medeak, Carme Nogueira, Asamblea de Mujeres de Granada, Miguel Benlloch, O.R.G.I.A., PosOP, Corpus Delecti, Begofia Hernández, Chico y Chica/ Genís (Astrud, Hidrogenesse), Laurence Rassel.

Avid ikastaroak. Hastapena

Apirilak 27-28

Koordinazioa: Gabriel Corbella

Dibortzioa Iparraldean, European eta munduan

Ipar Euskal Herrian hobeak dira dibortziazko orduan legeak eskaintzen dituen baliabideak. Hala diote Kidetzako langileek. Hain zuzen ere, Frantzia aitzindari izan zen Europa osoan zaintza partekatuen alde egiten, 2002an onartutako legearen bidez. Lege horrek zaintzaren kontzeptua desagerrarazi eta guraso-aginte partekatua finkatu zuen. Aldeen arteko desadostasuna dagoenean ere, zaintza partekatua arautzen du epaileak eta gatazka egoeretan kasua bitartekaritzara bideratzen du. Gainera, Espainiako Estatuan ez bezala, Frantziako Gobernuak hilean 900 eta 960 euro arteko konpentsazio-pentsioak ematen ditu.

European ere, bitartekaritza bezalako prebentzio zerbitzuen eta zaintza partekatuen aldeko joera geroz eta nabarmenagoa da. Europako Batasuneko Familiaren ministro-ordeak adierazi duenez, familiarekin zerikusia duten gaiak estatuetan batzera joko dute eta Kidetzan espero dute Espainiak ere eredu hori jarraitzea. Europatik at, Ameriketako herrialdeetan orokorrean dibortziazko bitartekaritza erabiltzea ohikoa da. Hona, handik iritsi zaigu zerbitzua. Bereziki Hego Ameriketako bitartekaritzaren garrantzia nahiko barneratua dute eta Argentinan, esaterako, psikologoen erreinuan, bitartekaritza institutuak oso garrantuak daude.

kin-edo ezinezkoa gertatzen da. Hainbatetan, zerbitzua elkarrekin jarraitzeko modu bezala erabiltzen dute, prozesua asko luzatuz. Bestetan, oso egoskorra dira beraien eskariekin edo gatazka handiegia da eta konponbide bakarra auzien bidea hartzea da. “Noiz-bait gertatu zaigu bitartekaritza hasi eta gelditu behar izatea aldeetako batek depresioa edo anorexia bezalako gaixotasunen bat duelako. Biak baldintza berdinetan ez daudenean ez da bitartekaritzarik egiten”, azaldu digu Gilek.

Azken batean, dibortzio prozesua epaitegien giro hotzetik atera eta une gogor horietan laguntza eskaintzen die bitartekaritzak bikoteei. Haustura psikologikoki oso gogorra dela dio Ruedak, “bel-durra, ezjakintasuna, tristezia,

galera sentimenduak” azaleratzen baitira. Gizon askok, adibidez, segituan harreman berria hasten du, une horiek bakarrik ez igarotzeko. Emakume ugari, berriz, haurraren gan aurkitzen du sostengua, “eta hori ez da ona; gurasoen rola hartzen duten umeak daude”.

Gilek eta Ruedak argi dute bitartekaritza edozein gatazka egoeretarako bide egokia dela eta eskoletan, hirugarren adinean, nerabeen harremanetan, lan arloan, bizilagunen artean... ere garatu beharko litzatekeela. Oraindik jarduera nahiko ezezaguna da, ordea. Dudarik gabe, proiektuak aurreikusten duen bezala urtebete barru bitartekaritzaren legea ateraz gero, gauzak asko erraztuko zaizkie espezialitate honetako langileei, baina zergatik ez dute lehenago arautu? “Interes eta diru kontua da —dio Gilek— eta abokatu taldeak, esaterako, gure aurkako presioa egiten du. Ez du gure lana ondo ikusten, mehatxutzat gaitu, baina gurea lan osagarria da, abokatuek gustuko ez duten zatia egiten dugu eta hemengo erabakiak ondoren auzietara bideratzen dira. Gainera, beraiek egiten dutena gauza bera dela diote eta ez da hala, elkarren arteko akordioa eta bitartekaritza familiarra desberdinak dira”. Politikariek gai bat aintzat hartzea askotan moda kontua dela ere argi dute: “Gizarte gaietan hala izan ohi da: duela urte batzuk HIESa zen garrantzitsuena, orain tratatu txarrak... Saltzen duenaren alde egiten dute”.

Hala ere, ezin daiteke ukatu lege proiektua aurrerapausoa ez denik banatu nahi duten bikoteentzat. Hori bai, lege arloan, dibortzioaren prozesu desatsegina hobetzeko asko dago egiteko dago oraindik, zaintza partekatuari dagokionez batik bat, eta bidea errazteko ahalgintetan jarraituko dute bananduen elkarreetatik. ■

"Bere etxolara joana da lan batzuk egitera", hala esan digu emazteak, eta bagoaz etxolara Erramunen bila. Baina etxolan ere inor ez. Auzoan bada gazte bat lanean ari eta hari galdetu diogu: "Non da Erramun?" "Ez da etxolan? Agian mendira joana da han beste etxola bat ere badu". "Akabo, ez dugu aurkituko", etsi dugu. "Lasai, joanen naiz ni motoz han den ikustera". Eta abiatu da gaztea motoan mendian gora, gora, eta gora. Handik hoge minuturen buruan itzuli da. "Lasai, atzeman dut, mendi gain-gainea zen. Orain heldu da, traktorez". Esker mila, ale bat igorriko dizugu zuri ere etxera.

AMETS ARZALLUS

Argazkiak: Dani Blanco

Erramun Martikorena

«Kantu bat ukatu

belarri ona, jiteak, sortzeak ematen du, eta gero esperientziarekin, entzunez eta entzunez lan-tzen da.

Haurra zinelarik zer zen bada etxe inguruan, herrian, behatzen zenuena?

Auzoko bestetan anitz kantatzen zuen jendeak, eta biziki egoten ginen aditzen adin batetako jendeari. Kantua bizi zen orduan. Eta auzo lana ere anitz egiten zen, iratze epaitan, edo mahasti aitzurrean, oroitzen naiz jendea kantatzen anitz entzunik. Bazen giro hori urte haietan.

Nor ohartu zen zuk bazenuela kanturako dohain berezi bat?

Urdozeko eskolan lau urte eta erdirekin sartu nintzen ni, ez nekien frantses hitz bat ere. Bazen irakasle bat haur ttipiekin, bazekiena euskaraz, baina ahal bezain guti erakusten zuen bazekiela. Alta, noizean behin, ttipia nintzelarik oraino, ez dakit zergatik, kantarazten zidan kantu bat denen aitzinean. Ohartua zen dohaina banuela. Eta niri ere gustatzen zitzaidan. Gustua beti segitu zait.

Armada ere egin nuen gero, eta han ere

kantarazten ninduten. Dreux-n izan nintzen, Eure-et-Loire-n. Urte haietan zen Aljeriako gerla bukatzen ari, eta nik ez nuen gogorik joateko harat. Zeren lehengusu bat bazen han hila, eta aitak ere ez ninduen ikusi nahi hara joaten, nahiago zuen joan nendin Kaliforniarat. Baina nik gogorik ez. Orduan pasatu nuen Baionan etsamina bat ene gisako kalkuluekin, Gurutze Gorrian artatzaile izateko, kolpatuak zaintzeko, armarik ez hartzeko funtsean. Baina etorri zenean joateko denbora, egin nahi nuen.

Nortasun agiria

1943ko otsailaren 1ean sortu zen Baigorriin, Oxobia etxean, hiru anai-arrebetan gazteena bera. Urdozeko auzoko eskolan ikasi zuen hamalau urtera arte, eta gero etxeko laborantzian sartu zen buru belarri. 1969an Lartzabalen kantu txapelketa irabazi zuen, baina 1978ra arte ez zen kantari bezala ibiltzen hasi nahiz koral batzuetan kantatu. Hain zuzen ere urte hartan, 1978an, atera zuen bere lehen diskoa, *Baigorriko artzain laboraria*. Geroztik beste zazpi disko kalerratu ditu, azkena, 2001ean, *Kantuz sortu naiz eta*. Hogeita sei urtetan plazaz plaza Euskal Herri osoa pasa ondotik, kantutik isiltzea erabaki du. Lehenik laborari baita Erramun, laborari eta artzain. Eta baita aita ere. Bi urte eta erdiko semea du, eta emaztea eta hiruak bera sortu zen etxean bizi dira, Baigorriin, Urdoze auzoan, Oxobian.

Esaten duzu aitatzik sartu zizula kanturako arra...

Bai, aitatzik biziki markatu ninduen. Bera oso gazterik joana zen Ameriketara, Kaliforniara, artzain. Nik pentsatzen dut han denbora pasatzeko kantu kopiak eta biltzen zituela, eta haiek ikasten eta kantatzen egoten zela. Nik haur denborako biziki oroitzapen goxoa dut berarena, nola etxe aitzinean, edo sukaldeko aulkian jarri, eta kantuz bere erreperatorioa pasatzen zuen. Eta ni ere han, berak bezala egin nahiz, haur ttipiak beti handia nahi baitu imitatu.

Kantatzen baino behatzen ikasiko zenuen lehenik beharbada, behatzen ongi jakin behar baitu kantariak, belarri ona ukan...

Bai, haur ttipi batek, edozeinek, lehenik behatzen du eta gero nahi du berdin egin. Baina

«ri bezala nortasun ea beharrezkoa da»

naren kontrarioa egin zuten. Erizaindegira igorri orde, komando batera igorri ninduten Dreux-ra, euskaldun bat ere ez zen tokira. Eta han ere, armadako kantua, jendearen burua lantzeko eginak diren horiek, kantatzen nituen. Martxan joateko kantua eta horrela. Nahiago nituzke ahanzi baina oroitzen naiz batzuekin oraino.

Eta gogoan duzu nola irabazi zenuen 1969ko kantu txapelketa Lartzabalen?

Bai, egia, irabazi nuen. Baina besterik gabe. Joan nintzen, kantatu, eta lehen saria, "bon, lehen saria" pentsatu nuen. Orduan ez nuen herriatik ateratzeko gogorik, plazarik plaza kantari izateko gogorik. Gainera publikoan kostatzen zitzaidan aritzea, maite nuen herrian berean eta jende ezagunekin aritzea, ez horrela publiko baten aitzinean. Baina 1978an Manex Pagola eta lagun batzuk erraten zidaten: "Hik grabatu behar duk disko bat, grabatu behar duk disko bat...". Horrela, gehiagoko anbiziorki gabe, grabatu nuen azkenean. Hortik aitzina ukan nuen galdea alde guzietara, Euskal Herri guzian.

Orain, lehen disko hura entzuten jarri, eta zer heldu zaizu gogora?

Oroitzen naizena da, nola ene diskoa banuen etxean, baina diskoaren entzutekorik ez! Elkarrekoak etorri eta "diskoa grabatu duk, har ezak dirua..." esan zidaten. Ordaindu zidaten egin lana, eta diru harekin erosi nuen diskoaren entzutekoa. Auzoan ere berdin erraten zidaten: "Bon, hire diskoa entzun behar diagu, eta magnetofonoa ere erosi diagu espres!". Hori da oroitzen dudana, etxean eta auzoan magnetofonoa erosi genuela diskoa entzuteko.

Euskal Herrian ibiltzen hasi zinelarik giro politiko berezi bat ere bazen, eta giro politiko horren osa-

gai bat zen kantua ere. Zuk, zure boza, giro politiko horren zerbitzuko ikusten zenuen?

Orduan bazen mugimendu bat, euskal militantisismoa indartzen ari zen. Kantua ere horren zerbitzuko bezala ulertu izan dut nik, kantua izugarri garrantzitsua izan baita jendeari kontzientzia piztarazteko. Bistan dena bada plaza ere bertze aldetik, baina lehenik bada sentimendu hori.

Gero, ni hasi nintzelarik bazen beste lan bat ere: lehenagoko kantuei balorapen bat ematea berriz, akaso galtzera zihoana. Zeren eta, guk, konparazio, dantzaldietara joaten ginelarik, frantses kantua entzuten genituen, eta zinez pena ematen zuten. Baziren frantsesez ere kantu ederrak, baina baziren itsuskeriak ere, zinez tristezia. Orduan konturatu nintzen: "Guk badugu hor balore zerbait."

GOBERNUA ZEU IZAN!
ZEURE GOBERNUAK OBSTRUKARENA EGITEN DIJEN BITARTEAN
BABES IKASLEA

Nafarroako Gobernuak gau eskolendako diru laguntza 529.000 eurotik 180.000 eurora jeitsi du 2005ean. Lagundu nahi izanez gero sar dirua gure kontuetan.

LAGUNTZAILEA:
ARGIA

ika

T: 948222246 . ika_campion@teleline.es
Nafarroako kutxa: 2054015235914012555.4
Euskadiko Kutxa: 3035005830058001084.2

Lehen diskoaren aurkezpena, komisaldegian

"Lehen diskoa atera nuelarik joan nintzen diskoaren aurkeztera Donostiara. Elkarrekoek erran zidaten Maria Cristina hotelera joateko, eta haiek han izanen zirela. Ni joan nintzen, beraz, Baigorritik hara ene auto zaharrarekin. Iru-nen zubia pasatzen dut lehenik, eta 'mekaguen, baduk polizial'. Baina jo aitzina. Donostira arribatu, eta bildotsa bezala bazen poliza han, hirietako tanke eta dena, ni harritua so. Joaten naiz Hotel Maria Cristina ondora, eta han poliza denak metatuak ziren, sekulako pila. Artetan jaun batzuk Hotel Maria Cristinan sartzen ziren, gorbatetan, eta poliziak gibeletik. Egun hura zen justu, gaizki hautatua zuten, Madrilako ministroen biltzarra Hotel Maria Cristinan. Baina heldu nintzen ni, eta justu bazen auto batentzat lekua han hurbil, utzi nuen eta hasi nintzen Elkarrekoen xerka. Joxe Mari Sorsek erra-na baitzidan: "Hi, Erramun, han kalearen puntan izanen gaituk gu". Delako kale hartan jartzen naiz, eta ez ageri, ez ageri. Gero jakin nuenez poliziak hartu zituen. Nik ere ikusten nuen paisanoz jantzirik ene autoari begira gizon bat. Berriz heldu naiz autora, eta *rrrrrrra!* hogeita hamar bat polizia kasik, metrailetak niri begira eta: 'Papeles!' Nik, izialdurak hartua: '*Dios!*', orduan oroitu nintzen banuela moltsan iheslari baten argazkia. Hasten naiz moltsa irekitzen, eta *saka!* hartzen dit moltsa, eta fite hartu zidan argazkia. 'Zer duk hori?' espainolez. Eta ale, komisaldegi zentralera. Han arratsalde bat osoa atxiki ninduten, sekulako izialdura ukan nuen, sekulakoa! Azke-nean arratsalde bukaeran askatu ninduten, nortasun agiria beraiek atxiki zuten, eta erran zidaten: 'Hik ez duk gehiago muga pasatzeko eskubiderik!'. Nik hainbeste gogo diskoa atera eta hor gaindi ibiltzeko, eta zerua erori zitzaidan. Azkenean, egon nintzen denbora puska batez horrela, baina nor-tasun agiria berriz eginarazi nuen, eta ondoko Erratzuko bestetan menturatu nintzen joatera. Gainera kantatzeko ere galdetua nintzen. Eta horrela ibili naiz urte batzuz Hegoaldera pasatzen sekulako beldurrarekin, ikusten bai-nuen kontrolatzen nindutela. Uzten ninduten, baina hain segur, gibeletik segitzeko. Zorionez, nik hainbeste emeia edo gogo banuen Euskal Herria ezagutzeko, nolazpait gairitzen nuen beldur hori eta joaten nintzen behar zen lekura. Moralki anitz aberastasun eman dit horrek".

Balore hori gure kantutegia da. Zuk nola hauta-zen zenituen kantuak?

Lehenik hasi naiz aitzinekoetarik entzunak nituenak, gustukoenak, horiek kantatzen. Gero gaurkotasun gehiago bazuten kantuak hartu ditut, konparazione Labegeri, Xalbador, horre-lakoak. Bertzeak hunkitzeko bakoitzak berak behar du sentitu lehenik, bakoit-zari behar zaio gustatu. Ezin duzu besteari deusik pasarazi, ez baduzu zuk lehenik sentitzen.

Eta ibiliaren ibiliz ez duzu inoiz sentitu kantu bat gastatzen? Gehiago ez sentitzen?

Kantu batzuek, menturaz, den-borarekin indarra galtzen dute, eta beste batzutan alderantziz gertatzen da. Zenbait urteren buruan esanahi berri bat atzema-ten diozu, eta denborarekin ede-rago baizik ez da bilakatzen.

Ahots ederrak laguntzen du hitza pasarazten, baina ederregiak ez ote du hitza estaltzen?

Berdin hori ere. Perfekzinezko uztarketarik ez da. Ni beti entseatu naiz hitzak pasarazten lehenik. Lehen zortzi hamar urtetan a capella aritzen nintzen, gero gitarra jole baten lagun-tzarekin, baina testuari eman diot beti lehenta-suna. Testuak bainau kantuan sartzen. Gaia gustatzen baldin bazait, kantatzean gai horre-tan sartzen naiz, eta bizitzen dut ahal bezain ontsa.

Zuk ez duzu sekula kanturik idatzi?

Ez, ez dut uste horretarako ekarria naizenik naturalki, eta ez naiz menturatu.

Segur baduzula hor nonbait gordean plazaratu gabeko hitzik.

Behin edo horrela entseatu naiz, denbora batez ari izan naiz pentsatzen, baina utzi dut laster. Nahiago dut plazaratzen trebetasun gehiago dutenei utzi.

Aldiz melodiak sortu dituzu; adibidez zuk sortua da *Maitiak galdegin zautan*. Nola sortzen dituzu melodiak? Nondik heldu zaizkizu?

Horretarako behar duzu halako lasaitasun bat, nik bederen bai. Kontzentratua izan behar duzu, eta konparazione lanean nabilelarik ez naiz erraz kontzentratzen. Naturan naizelarik, bizi naiz ikusten dudak harekin, entzuten dudak harekin, eta hortik bereiztea niri zaila egiten zait. Beraz, melodiak, egin ditudanak, gauaz egin ditut. Gauean, sukaldean, pentsa-tzen eman, eta kasik gau osoa pasa. Batzutan gau osoa pentsatzen pasa eta deus ez atzeman ere bai. Edo biharamunean desberdin ikusi: "Bon, ez duk ez hau ongi", eta utzi, eta gero galdut. Baina doinuak sortze hori ere utzi nuen laster.

Orain kantari gehienak musika talde batekin, edo bederen tresna batekin ari dira. Gaur egun ez da posible a capella kantatzea?

Hori posible da, baina horretarako behar luke giro bat berezia izan, menturaz, sala ttipi zenbaitetan eta. Eta doan jendeak jakin behar du zeren entzuteko joaki den. Entzuleri zehatz batekin, posible litzateke.

Argi dena da, orain, kalera atera baino lehen kantua anitz janzten dela. Kantu biluzia, kantu soila, auzo lanetako kantu hura, ostatuetakoa, kasik desa-gertua da. Zer galtzen dugu kantu hori galtzean?

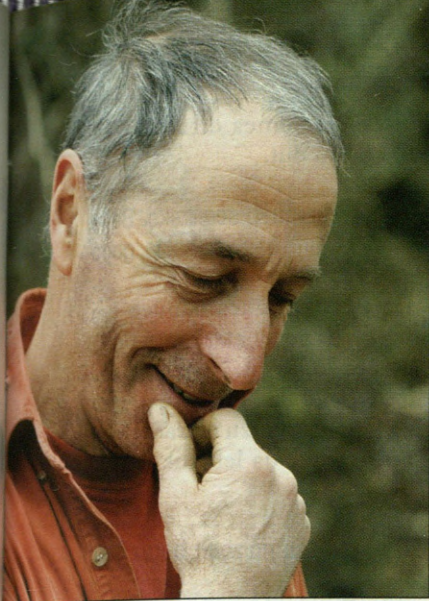
Herri bateko elkartasun hurbil hura. Nonbait indibidualistago bilakatzen gara. Gu ttipiak ginelarik anitzez lotuagoak ginen elkarri. Baina ez da kantua bakarrik, orain bizimoldea ere aldatua da. Ez gara gehiago akto-

Bertsoa

DOINUA: ERREGUETAN

Pentsatu duzu plazarik plaza kantari ez aritzea, etxera zure emazte eta semearekin biltzea. Baina kantuek nahi dute zure mingainean ibiltzea, jende aurrean ez kantatzea ez delako isiltzea.

Aitor Mendiluze

re, entzule baizik. Telebista, irratia, horiek denak sartu dira, eta ez dira gauzak berdin bizi-tzen.

Eta bizitza desberdin honetan, nola ikusten duzu euskal kantagintza?

Ikusten dut pixka bat mundu mailatik nahaske-ta batzuk sartuak direla. Ez naiz batere horren aurka, baina pixka bat ematen dit halako pena bat, edo beldurra, ez dakit. Baina ber denboran mundu mailakoa ezagutzeko aukera gehiago ere bada egun, eta hortik bide batzuk hartzeko aukera. Baina ez dakit zer pentsatu, ona den, ez den, nihaur galderan egonki naiz.

Agian arriskua da kantari bezala bakoitzak bere nortasuna ez aurkitzea? Eta zein mezu pasarazi ez jakitea?

Bai, anitz gauza entzuten baita anitz moldeta-koa, eta nortasun bat hartzea zailagoa da beraientzat. Alta, kantari bezala nortasun bat ukatea beharrezkoa da, berezitasun bat sentitzea eta hori zaintzea. Gure denboran bazen abertza-letasun hori, hor zen indarra ematen, gure bidea eta gure rola ikusten genituen. Orain bada komertzializazio egoera handi bat, eta horretan nik zaila ikusten dut norbere burua finkatzea. Baina aldi berean mundializazio honekin, berriz

Baionako kontserbatorioan bost minutu

"Aldi batez izan naiz Baionako kontserbatorioan, Etorki taldean nintzelarik hango lagun batek erranik joateko. Apirilean edo joan nintzen, eta han etsaminak ari ziren jadanik preparatzen. Garbi erran zidaten: 'Ez dugu denborarik orain zurekin lana egiteko...' 'Ados, ez baduk denborarik banoak Baigorriara segidan'. Eta hola segitu dut ene baitarik".

ere bada beharra herria eta nortasuna bizirik atxikitzeko, eta uste dut hor beharko dutela egin. Kantua ez baita artea bakarrik. Arteaz behar da baliatu beste zerbait lortzeko.

Hasiera batean laborari bezala aurkezten zenuen zure burua. Hogeita sei urteko bidea egin eta gero, nola aurkezten zara?

Laborari. Laborari lehenik, eta gero artzain.

Eta non da beraz Erramun Martikorena kantaria?

Badakit nonbait hor badela kantari bat, baina ni ene barnerako gehiago sentitu naiz laborari kan-tari baino. Nik laborantza ttipi-ttipitik aitarekin egin dudana lana da, hamalau urterekin eskola utzi eta oso-oso horretan sartu nintzen. Horre-tara moldatu naiz, zuhaitz bat heldu zaion bidean handitzen den bezala. Uste dut gehiago gauza banukeela errateko laborari bezala kanta-ri bezala baino.

Laborari bezala eginen dizkizut beraz galderak: zure eguneroko laborantza lanean kantuak zen-bat lagundu dizu?

Anitz, hala ere. Laborari ofizioa ere gogorra baita. Ni bakarrik gertatu naiz aski gazterik. Soldadutza egin eta itzuli nintzeneko aitak osa-garri arazoak bazituen, parkinsona, eta ama eta

Donostialdea - Oarsoaldea - Hernanialdea - Kostaldea

zer entzuten da Gipuzkoan

105.7 fm

Goizetik arrats...

Beti euskaraz

GYRE IRRATIA

Zure Irratia

106.6 - 90.5 FM

Donostialdea - Oarsoaldea - Hernanialdea - Kostaldea

biak bakarrik ginen baserria eramateko. Orduan, memento gogorrenetan, anitz lagundu nau kantuak. Pixka bat hatsa hartzen, irekitzen, behatzen ez bere buruari bakarrik, besteari ere, besteei. Ez banu ahotsik izan ez dakit laborantza lanean nola ariko nintzen, nondik atzematen nuen indarra.

Ardiei ere kantatzen diezu?

Ez, txistu egiten diet.

Segur naiz kantatzen diezula...

Bai, entzuten naute bai.

Batzuk erraten dute behiak jezteko musika ematen dutela ukuiluan. Zu kantuan entzunik ardiak esne gehiago ematen du?

Ez naiz entseatu. Baina egia da esnea errapera jausteko hormona batzuk egiten dutela lana, eta makila ukaldi bat ematen badiozu behiari agian tanpez blokatuko da, aldiz musika goxo bat entzuten badu, nork dakil! Beharbada gehiago ez du emanen, baina emanen duena plazerarekin, eta hura ere konda da. Eta ardi batentzat ere ezagutua da, estresatua baldin bada, beretzat atxikitzen duela esnea, edo bederen ez duela dena jautsarazten. Beraz kantuan ari bazara, menturaz... Gisa guziz kantuaz haratago, pertsona bera lasai bada, zure lasaitasuna komunikatzen diezu animaliei. Ardiek berek ere fite ezagutzen dute nola zaren.

Kantua aski aldatu da zu hasi zinenetik. Laborantza zenbat aldatu da?

Produktzioeak emendatzearekin prezioak apaldu dira. Orain, behar duzu gehiago produzitu, behar dituzu alimentu gehiago erosi, dena horrela. Baina ni ez naiz produktibismo sistema horretan sartu, gelditu naiz proportzio naturalari nahiko hurbil. Bestalde 1986an hasi nintzen ardi esnea gasnatzen, ene produktua hobeki baloratzeko, eta bitarteko horren eskupekoa kentzeko. Horrela jendearekin ere lotura zuzen bat egiten dut. Eta hori da nik maite dudana: lotura ukatea lurrarekin, lotura ukatea animaliekin, eta baita ere jendearekin, kontsumitzen duenarekin. Hiru lotura horiei kantua gehitu, eta hor kausitu dut ene izatearen osotasuna: lurra, animaliak, jendea, eta kantua.

Itzul gaitzezen Erramun Martikorena kantariarengana. Nola hartu duzu kantua uzteko deliberoa?

Emeki-emeki hartu dut, duda batzuk pasa eta. Batetik pentsatu dut orain urte andana bat badudala kantuari emanik, badut hor satisfamendu bat bide bat eramana izan dela, eta betea gelditzen naiz. Nekea ere hor da, orain ez dut gaez ibilia horrela hain errazki errekupekatzen. Eta bertzetik familiatu ere

Ni bertsolari? Ez, ez...

"Lehen aldiz joan nintzenean Amarako bestetara kantatzera, 1978an, hasi nintzen Xalbadorren bertsu batzuk kantatzen a capella. Jendea bertsu bakoitz esku zartaka hasten zen. Ni harritua. Uste zuten eta bertsolaria nintzela".

Kantu idaztearen misterioa

"Emile Larrek kontatu zidan. Seminario ttipian Uztaritzen, baziren Euskal Herri guzitik jin haurrak, eta baziren itsasoa ez zutenak ikusi egundaino. Emile Larrek erran zien bertsu batzuk eman zitzaiz idatziz itsasoaz. Eta ederrenak idatzi omen zituen bankar (Nafarroa Beherea) batek, sekula itsasoa ikusi ez zuenak. Orduan zoazi konprenitzera hor zer misterio den..."

egin naiz, andrea eta semea ditut. Beraz, uzteko deliberoa hartu dut.

Alta, galdea bazenuen kantuan segitzeko. Baina zuk kantatua da: "Lana, lana banuela baina, gogorik ez..."

Ez da gogo afera bat. Galdea banuen bai, baina deliberoak horren gainetik hartu behar dira, bada bizitza ere ondoan. Norberak asमितु behar du bere familia, eta bere pertsona. Hori galdua baldin baduzu ez zara nehorrentzat ari. Inportantea da lehenik ikustea zer zaren zu.

Ateak zabalik uzten dituzu noizbait berriz itzultzeko?

Ez dut galderarik egiten horretaz. Mementoko, gelditzen naiz, eta geroak gero.

Nik egingo dizut beraz galdera bat: laborantza ttipia duzula diozu, kantua utzia, eta seme bat haztekoa etxean. Maitiak galdeztzen dizu ea poltsa baduzunez. Poltsa, eta dirua, bistan dena.

Gaur egungo gure gizarteak erakusten dizu behar duzula diru asko irabazi bizitzeko. Eta uste dut hori gizarte problema bat dela. Lehengoan ikusi nuen telebistan erreportaje batean Dakarren nola bizi diren. Hangoa beste gizarte bat da, bizitza ateratzen dute nolazpait, eta ez dut uste Parisen baino gehiago goseak bizi direnik. Pobreak bizi dira, baina bizi dira, eta uros. Gainera badute elkarren arteko bizia, harreman humano hori. Eta uste dut hemengo gizarteak, eta inposatu nahi diguten gizarte horretan, arazo handia dela hori. Ez dakigu gutxiarekin bizitzen ahal dela.

Eta maiteak galdegiten balizu orain libre zarenez?

Libre zertarako? Orain ez naiz lehen baino libreago, berdin. Bistan da behar duzularik publikoari zerbait eraman, hor badela errespontsabilitate bat. Baina orain beste eginbide bat ere badut lehenago ez nuena, eta horrek ere baditu bere loturak, eta horri gogotik emanen naiz. Hori ere bai baita herria maitatzea, eta herriarentzat ematea bizia. Beren bizia sakrifikatu edo ematen dutenak bezala, familia ere herriaren oinarria da eta hortik hasten da dena. Guraso bezala balore batzuk defenditzeko berriz behar ukanen ditut engaiamendu batzuk hartu, eta lana egin. Funtsera joanik dena soka bera da.

Beraz, aitatzik ematen zizun bezala, zuk ere semeari kantua ematen diozu?

Baita ere, baita ere. Eta bera ere, horrela, "la, la, la..." aritzen da zerbait, aita bezala egin nahiz. Haur ttipiak beti handia nahi baitu imitatu. ■

Ahotsa hondatzen duten lanbideak

Gehienok egunero erabiltzen dugu ahotsa. Batzuentzat, gainera, lan tresna ere bada, eta tresna guztiak bezala, zaindu egin behar da, erabiltzearen poderioz hura ere honda daiteke eta. Hori ondotxo dakite irakasleek, abeslariak, esatariak... Irakaskuntzan dihardutenei dagokienez, Euskal Herriko zenbait lekutan neurriak hartzen hasiak dira dagoeneko.

UNAI BREA

EUSKO JAURLARITZAKO Hezkuntza Sailak azken urte bietan egin dituen zenbait azterketaren arabera, bost irakasletik batek ahots arazoak dauzka. Portzentaje hori, gutxi gorabehera, lau bider handiagoa da herritar arruntena baino. Gainera, orain gutxi UGT sindikatuak argitaratutako txostenak adierazten duenez, ahots arazoak baja iturri garrantzitsua dira irakasleengan. Horregatik, Hezkuntza Sailak ahots protokolo bat ipini zuen abian orain dela ikasturte bi, irakaskuntza publikoan diharduten irakasleen ahots osasuna aztertzeke, eta ahal den heinean hobetzeko.

Protokoloak alde bi ditu: batetik, irakasle bakoitzak bere bizitzan zehar ahotsarekin izandako arazoak aztertzen dira, historia klinikoari begiratuz; bestetik, ahots-parametroak neurtzen dira. Horretarako, Dr. Speech Vocal Assessment izeneko programa informatikoa erabiltzen da. Programa horrek norbaiten ahotsa grabatu –horretarako aski da mikrofono baten aurrean bokal bat esatea lauzpabost

INIGO AZKONA

segundoz– eta 2.000 ahots osasuntsu dituen datu-basearekin konparatzen du.

Eztarriko noduloak, lan-gaixotasun izateko bidean

Azterketa horren arabera ahots arazo agerikoak dauzkatenak otorrinolaringologoarengana bidaltzen dituzte; hark kalteren bat aurkitzen badu ahots-kordetan, gaixoak bere ohiko sen-

«Lanean ahotsa darabilen edonork atsedean asko hartu behar du»

Ramon Irizar donostiarrak —*Elbi*, antzezlekura irteten denean— Euskal Herriko sabeliztun bakartzat aldarrikatzen du bere burua. Elkarriketa honetan, ahotsari ahalegin handia eskatzen dion lanbide honi buruzko hainbat argibide eman dizkigu.

Egia esanda, ez dago sabeliztun askorik...

AEBetan pilo bat dago, baina gure inguruan ez. Estatuan Mari Carmen y sus muñecos eta Jose Luis Morenoren erreferentziak egon dira urtetan, eta Euskal Herrian neu naiz bakarra. Europako gainerako herrialdeetan ere ez dago askorik.

Non ikasten da sabeliztun izaten?

Ez dago leku jakin bat. Nork bere kabuz ikasten du, beste sabeliztunei begira batez ere. Ordu asko eman behar dira lanean. Eta ez da nahikoa behin ikastea, egunero-egunero jardun beharra dago. Ez dago teknika zehatz bat, ikertzea eta behatzea da gakoa.

Nola hitz egiten du sabeliztun batek?

Ez dago sekreto handirik. Garrantzitsuenak diafragma ondo erabiltzea da. Normalean, hitz egiten dugunean, ez dugu gihar hori behar bezala erabiltzen. Baina sabeliztunok ikasi egiten dugu. Diafragmaren bidez arnasa modu egokian hartu behar da, eta gero ahots desberdinak egiten jakin.

dagilearekin jarraitu beharko du tratamendua. Hezkuntza Sailak ez du bere gain hartzen, ahots-korden gaitzak ez baitira oraindik lan gaixotasuntzat aitortu. Hori laster alda liteke, hala ere. Lan gaixotasunen araudi berria sortzeko Europako Batasunak darabilen zirriborroak ahots-korden noduloak jasotzen dituen euren lanerako ahotsa ezinbesteko tresna dutenen kasuan: irakasleak, esatariak...

Oraingoan, noduloak beste gaitzik ez da ageri aipatu ziriborroan. Horrek emakumeei eragingo lieke batez ere, eurak direlako gaixotasun hori gehien jasaten dutenak. Hala dio medikuntza literaturak, eta hala diote, era berean, Hezkuntza Sailak egindako azterketek, Bizkaikoek behinik behin. Han, 70 lagun inguru bidali dituzte espezialistengana ahots protokoloaren probak egin ondoren, eta horietatik 27k zituzten noduloak. 26 andrazko, eta gizonezko bakarra. Datu bitxia da, gizonek oro har probetan emaitza kaxkarragoak izaten dituztela kontuan hartuta.

Zenbait irakaslek emaitza onak lortzen dituzte Vocal Assessment programarekin egindako probetan, baina beraien historia klinikorik, edo bestelako arrazoiaren batek, etorkizunean arazoak eduki ditzaketela ematen du aditzera. Horientzat prebentzio-ikastaroa egiten da ikastetxean bertan. Zazpi orduz, aditu batek ahotsa erabiltzen irakasten die: nola arnasa hartu, nola ahotsa lasaitu, nola ozenago hitz egin nekatu gabe... Azkenik, hitzaldiak

Zenbaterainoko garrantzia dauka sabeliztunontzat zuen pertsonaien ahotsa egiten zabilatzatenean ahoa ez mugitzeak?

Argi dago garrantzitsua dela, baina badago horretaz eztabaida. Batzuentzat garrantzitsuagoa da beste batzuentzat baino. Bere garaian, Jose Luis Moreno izugarria zen teknika aldetik, benetan oso ona zen. Mari Carmen, berriz, ez hainbeste, baina zer da garrantzitsuagoa, ahoa batere ez mugitzea ala panpinari bizia ematea? Nire ustez, bigarre-na, eta horretan Mari Carmen izan da handiena, ahoa geldi eta itxita eduki beharrik gabe.

Nekagarria da horrela hitz egitea?

Oso. Eta kontuz ibili behar da. Nik, adibidez, oso gustuko dut footing egitea, baina saioa daukadan egunetan ez dut egiten. Lanean ahotsa darabilen edonork atsedean asko hartu behar du. Ni neu behintzat, nekatu egiten naiz. Ia egunero egiten ditut entseguak, baina ez naiz ordubetetik gora egoten panpinarekin. Ezarriak asko sufritzen du eta!

ematen dira ikastetxe guztietan, baita inolako arazorik ez daukaten irakasleentzat ere.

Profesionalak mintzo

Ahotsarekin lan egiten dutenen artean, batzuek beste batzuek baino gehiago zaintzen dute hain premiazko duten lanabes hori. Edozelan, denek azpimarratzen dute atsedean hartzeak daukan garrantzia. Tatiana Davidova opera abeslariaren ustez, "egunero gutxienez zortzi orduz lo egitea" da gakoetako bat. Horrez gain, denon gogoan dauden ohitura osasungarriak daude: ez erretzea eta ke asko dagoen lekuetan ez egotea, alkohol

INIGO AZKONA

Dr. Speech Vocal Assessment izeneko programa informatikoa erabiltzen da irakasleen ahots-parametroak aztertzeko. Hezkuntza Sailak orain bi ikasturte martxan jarritako ahots protokoloaren alderdietako bat da hain zuzen, irakaskuntzako profesionalen ahots-parametroak neurtzea.

gehiegirik ez edatea, ahotsa larregi ez bortxatzea... Davidovak beste "etsai" beldurgarri bat ere aipatu du: haize egokitua.

Davidova dezente arduratzen da bere ahotsa zaintzeaz, eta ez da gutxiagorako. Inoren-

tzat badu garrantzia ahotsak, opera abeslari batentzat du. Beste batzuek, berriz, ez dira horrenbeste arduratzen. Jabi Onaindia, Bizkaia Irratiko esatariak dioskunez, "denok ezagutzen ditugu teoriak, baina gero ez ditugu eguneroko

**nolako ikasketak,
halako lana***

* Lanbide, Euskal Enplegu Zerbitzuak egindako ikerketaren arabera, MONDRAGON UNIBERTSITATEAN ikasitakoak %90,7ak bere ikasketekin bat datorren lanpostua lortzen du; gainera, batzuek beste bi hilabeteren buruan.

m
MONDRAGON
UNIBERTSITATEA

● Ahots arazoak

jardunera eroaten: lo asko egin behar dela, tonu altuak erabiltzea ez dela komeni, eztula eta barre algara indar gutxiarekin egin behar direla... Hori guztia jakin badakigu, baina normalean ez dugu neuririk hartzen kaltea daukagun arte".

Isiltasuna, ahotsa osatzeko biderik onena

Onaindiak dio irratian –bere inguruan behintzat– baja gutxi hartzen dela ahots arazoenga-

Bikoizketaren komeriak

Euskarazko bikoizketa mundu txikia da, apala. Jesus Eguzkizak, *Eguzkik*, hogei urte inguru darabatzat bertan, eta aktore ospetsu askori eman die bere ahotsa maileguan. "Larregiri, zoritxarrez. Nik badakit noren praktetan sartzen naizen erosoago, non sentitzen naizen neuago, zelanbait esateko. Baina askotan, pelikula baterako bikoizleak nortzuk izango diren erabakitzean, ez dago aukeratzeko hainbeste, eta norberaren ahotsari hain ondo egokitzten ez zaion pertsonaia batena egin behar izaten da". Esaterako, pelikula berean zazpi agure agertzen badira, nekez egongo dira eskura zazpi ahots zahar. Horrelakoetan, "ordezkoengana" jotzen da, hala esatea zilegi bada.

Aktore batentzako bikoizle egokia bilatzeko orduan, garrantzi handiagoa ematen zaio bikoizlearen ahotsak aktore horren irudiarekin bat egiteari, haren benetako ahotsaren antzekoa izateari baino. "Izan ere, badira euren pelikula guztietan ahotsa bikoiztuta daukaten aktoreak, baita euren hizkuntzan egiten dituztenetan ere, euren benetako ahotsak ez duelako bat egiten euren irudiarekin".

Eguzkik dio normalean ez dela zaila izaten aktore bakoitzari zein bikoizleren ahotsa egokitzen zaion asmatzea. "Behin gertatu zitzaigun pelikula bat bikoiztu ostean ez zitzaigula batere gustatu azken emaitza. Astia geneukanez, berriro egin genuen oso-osorik, baina pertsonaiak elkarrekin trukatu. Hala ere, ez da batere arrunta halakorik gertatzea. Gainera, diru asko izaten da jokoan, eta ez da egoten atzera egiterik".

ALBERTO ELOSEGI

ALBERTO ELOSEGI

tik. "Ahotsa nekatuta dagoenean, ez erabiltzea da komenigarriena, baina guk ez dugu egiten. Betidaniko etxeko erremedioren bat hartzen dugu –eztia, esne beroa...– edo farmaziara joaten gara zeozter eman diezaguten. Horrekin egiten dugu aurrera. Hori bai, arazoren bat edukiz gero, lan orduetatik kanpo atsedean hartzen dugu. Hau da, isilik egoten gara".

Izan ere, ahoa ixtea da ahots nekatua sendatzeko hartu beharreko lehenengo neurria. "Hitz egiteak asko nekatzen du –dio Tatiana

Bost irakasletik batek ahots arazoak dauzka. Portzentajea, gutxi gorabehera, lau bider handiagoa da herritar arruntena baino

Davidovak– horregatik onena etxean gertatzea da eta libururen bat irakurtzeko aprobetxatzea. Musika entzutea ere ez da komenigarria, nire kasuan behintzat, nahi eta nahi ez hura abesten hasiko naizelako, ahopeka bada ere". Horrez gain, bakoitzak bere sendagaitxo dauka. Badira, konparazio baterako, lotara doazenean oliba olio bostitako zapia ezdarri inguruan lotzen duten abeslariak. Batzuen ahotsak zinez merezi du ohea zikintzea. ■

ALBERTO ELOSEGI

Julen Zalsalo

EHUKO IRAKASLEA

Hauteskundeak eta askatasun demokratikoak

Hauteskundeetarako kanpaina batek iraun izaten dituen aste biek ustekabe-rako tarte txikia uzten dute normalean —ez beti, 2004ko Martxoan, kasu—. Alde horretatik, interesgarriagoa izaten da kanpainaurrea, denbora horretan alderdiek euren aldera egokitu nahi izaten baitute jokalekua, baina tentuz ibilita, egoera argitzen den bitartean.

Ikusi ahal izan dugu, horrela, EAJ-EAren ahalegina oraingo hauteskundeak 2001ekoan ispilu bihurtzen eta mamu espainiarrarengandik babesteko deia egiten; EBrena, bitxia, ezkerreko eremua bereganatzeko, nahiz eta horretarako berak parte hartu duen gobernu kritikatu behar izan; PPrena PSE labur markatzeko, eta partekatu behar omen dituzten boto multzoa bereganatzeko; PSErena, Madrileko gobernuan PSOE dagoe-laliaturik, moderazio eta eragin-kortasunaren karta jokatzuz, eta abar.

Baina kanpainarekin honek zer-bait berezi eduki badu, hori Aukera Guztiak eta berari loturik joan den askatasun demokratikoei buruzko eztabaida izan da. Aukera Guztiak dela eta esan eta egin diren gauza batzuk gure inguruko kultura demokratiko murriztaren isla izan dira, eta ez bakarrik Espainiari dagokio-nez, baizik eta Euskal Herriko indar politikoen aldetik ere.

Aukera Guztiak-en sorreran, ez da ahaztu behar, aukera politiko sendo bat ilegalizatuta jarraitzea dago. Ilegalizazioak egoitzak itxe ekarri du, diru iturriak izugarri murriztea, adierazpen askatasunerako eskubidea ukatzea —azken adibide mingarria, Aberri Egunekeo karga frankista Iruñean—, eta hauteskundeetan aurkezteko eskubidea ere kentzea. Hala ere, eta kontraesankorra ematen badu ere, ezker abertzalea gaintitzen ari da bere kontrako ilegalizazio hori. Gero eta ordezkapen instituzional gutxiago dauka, baina gero eta hurbilago ikusten da ilegalizazioari amaiera emateko unea. Eta hori dena milaka pertsonaren elkartasunari esker egin

INIGO AZKONA

ahal izan da, nahiz eta hor aukera politiko handien huts egite nabarmena egon. Elkartasuna Aukera Guztiak bidez etorri zen, HZren bidez, eta orain Aukera Guztiak izan da.

Aukera Guztiak-ek arazo sakon bat planteatu du: demokraziaren kontrako eraso gogor bat dagoenean, zein mailako elkartasuna adierazi behar den. Aukera Guztiak-ek elkartasun osoa proposatu du, eta lehentasuna eman dio horri. Beste batzuek, berriz, bigarren eta hirugarren mailako garrantzia eman diote, gaizki ikusiak ez izateko adina-koa, normalean. PP kenduta —honek oso argi eduki baitu—, gainerako indar politikoak ez dira batere eroso sentitu gai hori dela eta. Esanguratsuena, indar hauek esan edo egiten zutena ezker abertzalearen botoak erakartze-ko mugimenduak edo adierazpenak zirela elkarri ibili izana.

Eta egia esan, gutxiak du horren zalantzarik. Are gehiago, ezker abertzalea Batasunaren izenpean aurkeztu ezin den hauteskunde bakoitzean gero eta ageriago geratu da. Laugarrenez gertatuko da hori, eta oso argudio gutxi geratzen da oraingoan baliogabetzea justifikatzeko —beste kontraesan bitxi batean jausiz, bide batez, ETA-Batasunaren lotura ezeztatzen baita makrosumarioak kritikatzean, baina *de facto* onartu, hauteskundeetan aurkezteko Batasunak ETArekin diktaturatik askatu behar dela esaten denean—.

Askok eskatzea da askatasun demokratikoak bermatuta ez daudenean, euren burua demokratizatzen duten indarrek uko egitea halako hauteskunde prozesu bati? Badirudi baietz, askok eskatzea dela. Baina bestelako formula apalagoak ere proposatu dira hasieratik: hauteskundeetako emaitzak onartzea eta ezker abertzaleari dagozkion botoak, eta karguak, onartzea, kasu. Hori ere askok eskatzea omen da. Baina, edozein gauza eskatuta, asko bada, non geratzen dira hain oinarrikoak ziren askatasun demokratikoak? ■

Askok eskatzea da askatasun demokratikoak bermatuta ez daudenean, euren burua demokratizatzen duten indarrek uko egitea halako hauteskunde prozesu bati? Badirudi baietz, askok eskatzea dela

Pako Sodupe

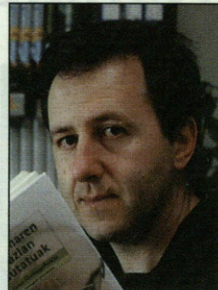
EUSKARA NORMALIZATZAILEA

Beteko ez den legea

Berriki jardunaldiak izan ditugu Oñatin, besteak beste, Jaurlearitzak 2003ko abenduan onartu zuen kontsumitzaileen legea aztertzeke antolatuak, ez lege osoa baizik hizkuntza eskubideei dagozkien sei artikulua. Ez ginen joan Oñatira lege horretan merkataritza eta zerbitzuz gintza eskalduntzeko erabateko gakoa eskuskura geneukala etsi-etsirik, baina bai itxaropen pixka batekin.

Jardunaldiei hasiera, funtsean, Gipuzkoako ahaldu nagusiak eman zion. Gordin agertu zuen euskararen egungo egoera tamalgarria merkataritza eta ostalaritzan, komunikabideetan, eta hortxe nonbait, gure gizartean. Hona bere hitzen mamia: "Egun CAFen ariko dira berrogei bat zientzialari euskaraz eta ingelesez lanean, baina Zarautzen erosketak egitera joan edo taberna batean euskaraz eskatu, eta askotan mutur-luzeak ikusten ditut eta erdaraz egin behar izaten dut. Aldundian, prentsaurrean, zazpi bat minutuko aurkezpena egiten badut euskara hutsean hor sumatzen ditut kazetari gazte asko egon ezinik erdarazkoa eskatuz bezala, muturra luze-luze eginda. Garbi dago gauzak ez ditugula ondo egin. Espero dut zuek bide emankorrak irekitzea". Hasiera ona zen: itxurakeriak alde batera uzteko deia eta plangintza eragin-korra zehazteko gonbita.

Jaurlearitzako kontsumo sailburuordearen hitzaldiarekin hartu zuen lehen kolpea nire itxaropen xaloak. Kontsumitzaileen legeak, hizkuntza eskubideen atalean, EAEko herritarrok merkataritzan, ostalaritzan eta zerbitzuetan, ahoz nahiz idatziz, euskaraz eta gaztelaniaz jasotzeko dugun eskubidea adierazten du, argi eta garbi. Sailburuordearen esanetan, lege hau garatzeko atzetik etorriko den dekretuan, batez ere euskararen presentzia eta erabilera sustatzeko neurriak etorriko dira, ezarriko diren obligazio juridikoak nagusiki administrazio publikoetara mugatuko dira —hauek errazagoak bide dira lotzen entitate pribatuak baino— errealitate soziolinguistikoa-ren eta administrazio bakoitzeko alderdien

ALBERTO ELOSEGI

ordezkaritzaren arabera, eta inolako zehapenik ez dago aurreikusia.

Benetan euskaldunen eskubideak EAE osoan errespetatuak izan daitezen legea ez ezik dekretu ausartak behar ditugu, progresiboak baina ausartak, politikarien aldetik aldeko diskurtso jarraituak, eta euskara sustatzeko neurriez gain, betebeharrak eta azken baliabide gisa, besterik ezinean, zehapenak.

Frogatzen ari gara Oarsoaldean, txikizkako merkataritza eta ostalaritzan euskarazko zerbitzuak eskaintze hutsarekin, euskararen presentzia areagotzeko zerbitzua dohain eskainta, ez dela euskaldunen hizkuntza eskubideak errespetatzeari begira emaitza aski den adina korik erdiesten.

Iñaki Agirreazkuenaga, administrazio-zuzenbidean katedraduna, etorri zen gauzak gordinago esatera. Lege hau ez da beteko, arazoa ez da legea, gure errealitate soziolinguistikoa baizik. Inoizko legeak betetzeko direla uste izateagatik! Kataluniako lege berdintsuak ditugu, Kataluniakoak Quebecokoen pare, eta Quebec gauza hauetan munduko aurreratuenak.

Euskal kontsumitzaileok kontzientziatu behar dugu, gure hizkuntza eskubideak urratuak direla jabetzean kezaketa dagokigu eta euskarazko zerbitzu ona saritzea bezero leial bihurtuz, baina hain gaude kolonizatuak!

Jaurlearitzakoek, beren ustez, lege aurrerakoenak onartzen dituzte gure errealitate soziolinguistikoa kontuan hartuta; gero horiek garatzeko aldundiek eta udalek egin behar dute indar, eta bide horretan Jaurlearitzaren eragina lurruntzen da, eta gure zurrumbilo politikoa gainera etortzen,

dena gehiago lausotzera, eta azkenean dena euskal kontsumitzaile ahularen gain geratzen da, eta gaztelaniak geroz eta balio komertzial gehiago dauka eta euskarak gutxiago.

Jaurlearitza eta gainerako erakundeen aldetik jarrera irmo, jarraitu eta gogorragoa eskatzea, egoerak berak eskatzen digu premiaz euskal kontsumitzaileoi, geure buruak aintzat hartuak sentitu nahi baditugu. ■

Jaurlearitzakoek, beren ustez, lege aurrerakoenak onartzen dituzte gure errealitate soziolinguistikoa kontuan hartuta; gero horiek garatzeko aldundiek eta udalek egin behar dute indar, eta bide horretan Jaurlearitzaren eragina lurruntzen da, eta gure zurrumbilo politikoa gainera etortzen da, dena gehiago lausotzera, azkenean dena euskal kontsumitzaile ahularen gain geratzen da eta gaztelaniak geroz eta balio komertzial gehiago dauka eta euskarak gutxiago

Ereinaldia

A

ldaketak gertatzeko baldintzak ontzen ari dira gure artean. Horrek, besteak beste, bukaerako eskenatokia ez antzematea, ziurgabetasuna areagotzea, eta batzuen aldetik, aldaketak gerta ez daitezen, erresistentziak indartzea ekarriko du, ez bairrik gabe. Baina, testuinguruak aldatuz doaz, gizarteak garai berrietara egokitzen ari dira. Eboluzioa, gustuko eta ez gustuko ditugun noranzko desberdinetan, gertatzen ari da. Hizkuntza kontuetan ere beste horrenbeste. Hizkuntza gutxiagotuak, askotariko espezieak bezala, abiada bizian desagertzen ari diren mundu honetan, euskarak irautea ez ezik indarberritzea ere nahi badugu, orain arte hartu ditugun erabakiak, abian ditugun egitasmoak, eraiki ditugun diskurtsoak, jokatzeko erak eta abar mahai gainean jarri eta eguneratu egin behar ditugu.

Duela hogeita bost urte eskas, frankismoak ezarritako gauaren osteko egunsentian, ezarri ziren Hego Euskal Herrian, EAEn batez ere, euskararen indarberritzean eragin erabakigarria izango zuten hizkuntza politikaren zorua zein habeak. Ordukoa da, gutxienez, baita euskara kontuetan ere, haren alde egonik, berreskuratu berri ziren autogobernu erakundeen aldeko apustua egin zutenen eta, haien erabakiz, hortik kanpo geratu zirenen arteko etena. Testuinguru horretan, euskara eta haren aldeko

gizarte mugimendua sortu berri ziren erakundeak erasotzeko baliatu zituzten batzuek, nonahi zatiketak eraginez; beste batzuek, aldiz, herritarren esku hartzea gutxietsiz, sortutako instituzio berrietan har zitezkeen erabakietan jarri zituzten itxaropen

INIGO AZKONA

ia guztiak. 80ko hamarkadan gertatutako eten horren ondorioak oraindik nozitzen ari gara. Ahulak gara, eta gure arteko zatiketak, erronka berrien aurrean, are makalagoak izan gaitezen ahalbidetzen du.

Hezkuntzan ereduak ditugu aukeran, baina, euskaraz moldatzeko ez-gauza diren gazte andana ateratzen ari dira oraindik eskuletatik. Halaber, ereduaren eskemak Lanbide Heziketarako zein Unibertsitaterako ez du balio, ezen, horren eskaintza zabala eta denboran aldakorra dena bi hizkuntzetan eskaintzeko modurik zein baliabiderik ez baitago egon. Ezta beharrik ere! Ereduen sistema, bi hizkuntzetan pentsatzen zuen gizarte baten zatitza nahikoa izango zen, akaso; eleaniztasunean ardatsu nahi den hezkuntza sistemarako, oster, labur geratzen da.

Euskara dakitenen kopurua hazi da Euskal Herrian; erabilerak, ordea, oso gutxi egin du gora. Erdaraz —batez ere— funtzionatzen duen euskararen aldeko gizarte batean, euskaraz bizi-tzeko aukera urriak dituztenek zein motibo eduki dezakete euskarari atxikimendua izateko? Euskara eta haren kultur ondarea bereizi ditugun hamarkada hauetan, gure hizkuntzaren eta kulturaren arteko etena nola berreskuratu dezakegu? Gazte belaunaldiak ez dute haien gurasoen edo irakasleen antzera hitz egin nahi, eta hizkuntzaren zuzentasunaren zuzentasunaz, nazkatu ditugu, euskararekiko grina are gehiago apalduz, hizkuntza baliatzeko behar duten askatasuna murriztuz. Zein erregistro eta zertarako? Horri buruz ere hitz egin beharko dugu noizbait, euskararen forenseak diruditen zenbait filologo gorabehera.

Besteak beste, administrazioaren euskalduntzearen plangintzaren porrotak, Osakidetza bezalako zerbitzuetan euskalduntze planek izan duten atzerapen ulertezinak, halakoetan aritu izan direnek dituzten askotariko erantzukizunak aparte utzita, zera utzi dute agerian, ezen, administrazioari buruz dihardugunean, sail eta zerbitzu beste hizkuntza politika ditugula abian, eta horrela nekez egin dezakegu aurrera. Horregatik, etorkizunari beha, instituzio guztietan, euskararen indarberritze ahaleginari zehar lerroaren trataera eman gabe,

Euskaltzaleok ere ez gara erdal
mundua euskararen beharrez
ohartarazteko zein euskal mundura
erakartzeko gauza izan. Ez dugu
euskararen aldeko langintza oro har
irabazpide bihurtu, zubiak eraikitze-
ko ez-gauza izan gara

bultzada politiko argirik, sendorik, komunik, bateraturik eta iraunkorrik eman ezean, atzera egiteko arriskua dugu.

Itxurakerietan erraz murgiltzen den gizarte honetan, ez da euskararekiko garai bateko grina sumatzen. Denona den ardura lagun hurkoaren bizkar utziz, erronka irabazita dagoelako ustea zabaldu da, eta hori ez da egia. Gure hizkuntza indarbertitzeko ahaleginean konpromisoa behar da, norberarena zein gizartearena, arian-arian landutakoa eta berritutakoa. Euskaltzaleok ere ez gara erdal mundua euskararen beharrez ohartarazteko zein euskal mundura erakartzeko gauza izan. Ez dugu euskararen aldeko langintza oro har irabazpide bihurtu, zubiak eraikitze-ko ez-gauza izan gara. Horregatik, egoera hori areagotzea zein erabateko etena gertatzea nahi ez badugu, ahalik lasterren, ahulezia hori zuzentzeko urratsak egin behar ditugu, geroz eta apartatuago geratzeko arriskua dugu bestela.

Orain arte harmailetan egon denak, hizkuntza politikaren porrotaz hitz egingo du; nik, aldiz, hiztunak ez ezik erabilera eremuak ere irabazi ditugula eta, hargatik, aurrera egin dugula ikusten dut oso garbi, baina 80ko hamarkadan zehar zehaztu zen hizkuntza politikak bere onenak eman dituela ere antzematen dut. Abagune berri honetan, Euskal Herrirako hizkuntza politika bakar bat eratu beharraz, lege geriza komuna erdietsi beharraz arituko denik izango da bazterretan, baina, diskurtso hori ez da errealitatean ardazten, antzua eta eroso da, demagogia da. Beste lurralde batzuetan zer egin den arakatu ostean, antzeko errezetak proposatuko dira, beharbada. Gainerakoek izandako porrotez zein arrakastaz burututakoez ikas dezagun nahi beste, baina gure errealitatea kontuan eta gizartea oso gogoan, guk asmatzea da kontua. Aldaketa garaia da, erabaki estrategiko berriak hartzeko sasoia da. ■

Igor Estankona

Legala eta ilegala

Grimau-ri hogeit hamar urte geroago ordinarazi zizkioten egindako guztiak. Oraindik gogoratzen zen bat baino gehiago, antza, gerran gertatu zenaz.

Tribunalaren aurreko Grimauc ere presente izango zituen, zelan ez, historiaren putzu beltzetatik zabaldu eta "edo zuek edo gu" esan zioten ahotz haiek. Aurrean zain zituen azkenik.

Irabazleen azken hitza izan zen, heriotza zigorra. Astiro, baina atzera bueltarik ez duen historiaurre baten antzera. Gero-garrenean konturatu ziren, ordea, auzia prestatzeaz arduratu zen fiskal militarrek ez zuela kargu hori betetzeko behar zen titulurik. Epaia, beraz, baliogabea izan zen. Garantia guztien azpian zegoen harrezkero Grimaucen zerraldia.

Testigantza guztien artetik eta aztergai ziren folio guztien azpitik sartu zuten orduan ere golde erraldoia, eta bere egitekoa izan zen, eta da, lurrean erein den edozein hazi irauli eta ahoz gora abandonatzea. Norbaitek egin behar du, titulua izan zein ez. Norbaitek egin behar du, klase sozialak eta nazioak epaitzeko eskumenik eduki ez arren. ■

Joxe Mari Ostolaza

Uste ustela

PSOEek Moncloa berreskuratu zuenean, gure egoerak hobera egingo zuenaren esperantza hedatu zen bazterretan. Eta Zapateroren irudi komertzialak horretarako beta irekitzen zuen, elkarrizketan oinarritzen baitzuen iduriz bere estrategia. Laurogeigarren hamarkadan Frantzian Mitterrandekin bezalaxe, euskal errefuxiatuek ezagutu zuten garairik ustelena, egun guri dagokigunez behintzat, Aznar bezain genozida gertatzen ari zaigu Moncloako biztanle berritua. Espainiako komisaldegietan torturatzen dira euskal militanteak ia salbuespenik gabe. Eta hemengo politikari onartuek, abertzaleak barne, txintik atera gabe gure desesperaziorako. Ez da euren arazoa, auzokoena baino. Bik jaten duten mahaian hiruk jan dezaketela baino, hauek hiruentzakoa biren artean jatea dute gogoko. Eta hala, aukera guztiak baino geroen aukerak baliatzea dute helburu. Guztiak daude Moncloaren aurka. Hitzez. Hitza baita armarik azkarrena beren demokrazian. Baina hitza ere, boterearen mahaian jangarria denez, osasun on. Hartzen zaituzte jangelan, erakusten zaituzte mahaia, baina jan, berek jaten dute soilik. Eta nik, parte hartzen uzten ez didaten otoruntzan, ez dut jangelarik ikusi nahi, are gutxiago mahaia eurentzat prestaturik dagoelarik. ■

Anjel Lertxundi

IDAZLEA

Hitzaldiak

Hitzaldi bolada. Hitzaldiak han eta hemen, burua hain urduri jartzen nauten hitzaldietarako bakarrik dudala. Gainera, urduritasunean ozpin egiteko edo, *hiztripu* gaizto horietako batek *hitzaldi* bihurtu ez dit bat *hiltzadi*?

"Hitzaldietan kontu gutxi argitzen duk liburuetan argitzen ez denik!", entzun diot Cesare Pavese adiskide zaharrari. "Hitzaldi bat idazteko orduan, entzule izango direnen aurpegiak ez ikustea duk okerrean!", esaka ari zait Italo Calvino bere ohiko kortesiarekin.

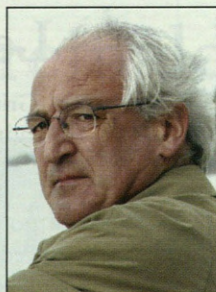
Bi abisu horiek, ordea, esperantza baten kontrapuntua dute: ematen dituzun hitzaldietan beti egon ohi da hizketa-gaiak zuk baino gehiago dakien bat, eta Mogelen harako hura aitortzera behartzen zaituena: "Ikaratuko ditut neure opizijokuak, esan daijuedanian topau dodala baserritar abarkadun bat, neuk baino anatomija geijago dakijana".

Bide alternatiboak

Hemeretzigarren mende hasieratik ia gaurdaino, denontzat begi-bistakoak diren arrazoiengatik, euskal literatura asko —eta askotan onena—, aldizkarietan egin da, ez liburuetan. Aldizkariaren aldizkakotasuna baliatuz, serie moduan idatzi dira hainbat obra. Horrek ezaugarri jakin batzuek eman dizkio literatur horri, bai formatuaren alde-tik, bai hizkerari begiraturik, bai testuetako atalen neurria aintzat hartzerakoan ere.

Iragan mende hasieran, eta ez da adibide bat besterik, Txomin Agirrek *Euskalerria* aldizkarian argitaratu zuen *Kresala*; *RIE* Ven, berriz, *Garoa*. Aldizkako formatuan, beraz. Horrek izan al zuen eraginik idazkuntzan, kapitulu- osaketan, istorioetan ageri diren deskribapen, garapen eta interesguneetan? Eta hori baino inportanteagoa agian, idazleak seguru asko argitaratzen hasi aurretik idatzita izango zuen-eta liburu osoa: irakurleek nola jaso zuten obra? Nola egoten ziren hurrengo alearen zain? Zenbateko tartek zeuden irakurketak batetik bestera, nola gogoratzen zuten bi edo hiru hilabete lehenago irakurritakoa?

Halaber, aztertze dago gerra ondoko

ALBERTO ELOSEGI

Freudek esaten

zuen hitzei

garrantzirik ez

ematek hasten

dela gertakizun

injustuei ere

garrantzirik ez

ematea

kazetaritzaren eta literaturaren arteko harremana, eta, batez ere, batak eta besteak zer nolako elkarren arteko loturak izan zituzten gaiari eta hizkerari dagokionez. Idazleak ziren hartan jardun zuten gehienak, ez kazetariak. Horrek zer ikusi du garai hartako emaitza kulturalekin eta ondoren etorri zen kazetari-tzarekin?

Jauzitxoa egin gaurko garaietara, eta hori ikusten ari gara hainbat idazle eta kazetari —edo biak batera direnak— egunero-egunero blog izeneko plazetan iritziak eta iruzkinak argitaratzen, hausnarketa literarioak egiten, dietario literarioei forma ematen. Azken bolada honetako eztabaida literario bizienak, 'Literatura eta ideologia' izenekoak, Gaztelumendiren plazan ikusi du argia, ez aldizkari konbentzionalen batean.

Baina gure literaturaren historiek apenas hitz egiten dute horrelako kontuez, liburua da beti hausnarketan materia, ez beste formatuak. Baina nago gurea bezalako hizkuntzen literaturak ezin dituela literatura hegemonikoen tresna eta metodologia berak erabili. Nago morrontza kulturalak halako zirrikitu xumeetatik hasita egiten duela bidea gure barne-muinetako mentalitatean.

Itxaropena

Itxaropena argitaletxeko Xabin Unzurruntzaga hil zen egunean, Euskal Herriko inprentetan euskarazko liburuen linotipia-lanak zerga bereizi bat zuen garaietara eramanez ninduen gogoak. Euskarazko liburuek hizkuntza arrotz tratu bera izaten zuten, eta hemen egindako ingelesezko edo alemanezko liburuei ezarritako zailtasun-zerga bera izaten zuten —gaztelaniazkoek baino dezentez garestiagoa— euskarazkoek ere. Panorama gaizto hartan Itxaropena etxea zen euskara arrotz kontsideratzeari astakeria irizten zion bakarra edo bakarrenetakoa. Zer nolako itxaropena babestu eta gorde behar izan ote zuten basamortuaren bihotzean sortutako argitaletxeari Itxaropena deitzeko!

Usteltzen dugu, usteltzen gaitu

Borgesen bertso ezagun batek dio:

"Arrosaren letretan dago arrosa, Nilo

irudiak:

Antton Olariaga

hitzean kabitzen da Nilo osoa".

Izena duen oro da eta izenak dioen hori da errealitatea. Babari *angula* deituagatik, baba jango duzu. Ederki, baina babari angula deitzen saiatzen gara. Ezin dugu honetaz edo hartaz jardun, hitz eta gai *tabuak* dauzkagu. Segun eta norentzat, ez dago hilketarik, edo ez dago torturarik, edo ez dago estortsiorik, edo ez dago komunitate nazionalik... Hemengo hedabide abertzaleetan ohikoa da Espainiako gorabeheraz destaina edo ironia edo burla halako batez hitz egitea, baina ez da gauza bera aplikatzen bertako gauzez hitz egiterakoan. Errealitatea izendatu gabe geratzen da. Baditugu *eufemismoak* ere, zerbaiten izaera mozorrotzen duten hitzak. ETArri erakundea deitzen zaio, jeltzaleentzat alderdi hitzaren deklinabideak singularra soilik onartzen du, Euskal Herria izendatzeko interes politiko adina hitz eta espresio erabiltzen dira... Baditugu *disfemismoak* ere, pertsonak, gauzak edo gertakariak izendatzeko modu gaitzesleak. Hainbatek *el paisito* deitzen dio Euskal Herriari.

Freudek esaten zuen hitzei garrantzirik ez ematek hasten dela gertakizun injustuei ere garrantzirik ez ematea.

Hizkerak horixe du besteak beste: usteltzen badugu, usteltzen gaitu, hizkuntza ez baita errealitatea interpretatzen laguntzen duen tresna edo bitartekari bat: hizkuntza errealitatearen parte bat da. Errealitateak, ulertua eta jasoa izan dadin, hizkuntzazko izaera bat du.

Esan eta egin: horra errealitatea. Esaten duenak, egin ere egiten du. Hitzaren ahalmen artistiko zein terapeutikoak azpimarratu izan ditugu literatura eder baten izenean. Baina hitza bada krimenaren estolderietan sartzeko giltza ere. Hitza gaiztoa da, hitzak baliatzen ditugu hurkoa zapaltzeko, hitzaren bidez zuritzen ditugu gerrak eta bidegabekeriak oro. Hitza baliatu zuen Hitlerrek, hitza baliatzen du indarkeriak, hitza botere tradizionalak, hitz gaiztoen bidez eragindako basakerien kronika da, neurri handi batean, historia.

Platon adiskidearena

"Platon adiskidea dut, adiskideago egia" esan omen zuen Aristotelesekin, eta esaldi hori har-

tzen dute goiburutzat historialari eta kazetariak. Baina alda ezazu Aristotelesekin esan omen zuen esaldiko lehen hitza, *Platon*, eta ordezkia ezazu beste hitz hauetariko bategatik:

"Nire ideologia adiskidea dut —edo nire soldata, nire familia, nire erosotasun soziala, nire irakurleak, politikoki zuzena, ortodoxia...—, baina adiskideago egia".

Ez al zaituzte oraindik psikiatrarenera eraman?

Zaldiaren hortzak

Zaldia eta zaldi gaineko Patxi zaharra jaitsi zituztenean, ez nuen albaitaririk ikusi zaldia-rengana hurbildu, ahoa ireki eta hortzei begiratzen. Inork horrelakorik egin izan balu, garbi ikusiko zuen zaldiaren hortzeriak berrogei urte gehi beste hogeita

bost zituela.

Aukera guztiak

Aukera guztien artean guztizkoena: kondena eskatzen, nortzuk?, eta zaldi gainekoa inoiz kondenatuko ez dutenek.

Hitza gaiztoa da, hitzak baliatzen ditugu hurkoa zapaltzeko, hitzaren bidez zuritzen ditugu gerrak eta bidegabekeriak oro

Sufrimendua

"Orain gutxi arte, sufrimendua —hau da, giza kondizioa bizitzea eta sufritzea— jakituriaren iturri sakonena zela esaten zen, sufrimendurik gabe ez zegoela sorkuntzarik, ezin zela giza obrarik gauzatu", (Imre Kertész, *Isiltasun une bat hormaren aurrean*). ■

Joseba Barandiaran

EKONOMIALARIA

Aukera bustiak

E lurtetik lehortera pasa gara. Bigarren postala baino ez dut hau baina, itxuraz, azken aldian urak ez dira bere bidean ibili; izoztuta egongo ziren noski.

Izoztuta utzi ninduen lehengoan, auzoaren ondoko azalpenak. "Nik etxea salgai jarri eta, beltz batek 50 milioi (300 mila euro esan nahi du), eta txuri batek 40 milioi (240 mila euro) eskainiz gero, nik beltzari salduko nioke etxea". Ahoa bete hortz ni, irribarrez bera. "Aukera normala" esan nion, totelka.

Xabier Arzalluz EBBko buru zenean baino gehiago ikusten dut azkenaldian, kalean bezala komunikabideen zeruan ere. Serio demonio beti. Azkena, Bilboko Sheraton hotelean, *Egunkariaren* aldeko kultur elkartearen aurkezpenean. Carlos Garaikoetxea eta biek horretan bat egiteko aukera izan zuten. Eskertzekoa. Txillida eta Oteizak Gernikan elkarri emandako besarkada baino ez zen falta izan; Espartero eta Marotok Bergaran hasitako ildoan, abiadura makaleko besarkaden euskal Y polita osatzen joateko modua zatekeen.

Abiadura Handiko Trenaz, zer esan. EAEko hiriburuetatik Rivalbellosara iritsiko ote da? Eta gero, zer? Aukeran, nahiago nuen Parisetik Lapurdira eta Madrildik Rivalbellosara iristea eta konponbide arrazoizko bat topatzea, EAEko benetako beharrei egokitua. Noski, aukera bat baino ez da. Aukera bustia, gure aitag sarri aipatzen zigun "*papel mojado*" haren parekoa.

Hurrengo postala postontzi honetan uzten dudanerako, oso gauza garrantzitsuak erabakita izango dira. Hala da, ekainak 11 dituela, Athleticek eta Osasunak Espainiako Erregearen hatz agurtzailearen aurrean –bosten artean erdikoa–, partida jokatu ote duten jakingo da. Eta beraz, bilbotarrek delako gabarra sonatua ibairatuko ote duten edo ez. Aukera badago; ez da gutxi. Aukerarik gabea Igor Elortzak bertsoz adierazitako nahia da: nekez ikusiko ditugu Azkuna alkatea eta Yeste –jokalari zurigorria–, gabarra garbitzeko lanetan.

INIGO AZKONA

Beste aukera bat, aukera bustia, arriskatua, hau ere, duela zenbait larunbat Bilboko Ibaizabalen ikusia: gizona biluzik, orain *crawl* estiloan, orain bizkarrez. Igerian. Uger egiten. Itsasbehera zen eta Arriagatik oso gertu, Ibaizabal erdi-erdian, zutik jarri zen gizona. Ibaia izena ongi jarri zioten seinale. Ibaizabal bai, Ibaizakona ez. Bilbon ibaiak duen sakonera misterio moduko bat zen, niretzat bederen.

Hauteskundeak ere izango dira agian laster batean. Aukera bada. Baina ez da aparteko hauteskunde girorik sumatzen; zaharrak berri. Tren eta maleta kontuak ari dira lurmentzen, bai, baina Madrildik hona gehiago, politiko eta ministro zenbait, badakizu. Ezer larrik ez. Aste Santuko beste prozesio mota bat.

Azkarragak esan zuen behin, ez dakit nor eta ez dakit zer, *botijo* baino espainolagoa zela. Sailburu aparta da Joseba, baina adibide hoberik bazen. Inkisizioa baino espainolagoa esatea komeni zen. Botijo, zahatua eta enparauak, ezarria bustitzeko aukera ematen duten trasteak dira. Edonork eskertzen du barrena bustitzeko aukera.

Inkisizioa ordea, hori bai, oso aukera espainola da. Aukera Guztia-en alde "busti" den edonor –sinadura emanez!–, Conde Pumpido inkisizio-buruak, barka, fiskal buruak ikertuko du. Sinatzaileen %5 omen dira batasuna-etarrak. Nahikoa arrazoi bada hauteskundeetan parte-hartzea lagatzeko. Izan ere, Athleticek zein Osasunak bazkideen artean portzentaje hori ere erdie-tsi dezakete eta, hala ere, Espainiako Ligan eta Erregearen Kopan ere parte-hartzen badute... nola eragotzi hautesle zerrenda bat demokratikoak omen diren hauteskundeetan egon dadin?

Tira, Euskal Herriko ia edozein talde, elkarte, sendi edo koadrilak ditu aukerak %5 hori lortzeko! Baina isil nadin, izena gogoratu nahi ez diodan gizon gogoangarri hark esan zuen lez, pistak ematen ari naiz eta. ■

« Inkisizioa ordea, hori bai,

oso aukera espainola da.

Aukera Guztia-en alde

"busti" den edonor

–sinadura emanez!–,

Conde Pumpido inkisizio-buruak,

barka, fiskal buruak ikertuko du.

Sinatzaileen %5 omen dira

batasuna-etarrak. Nahikoa arrazoi-

bada hauteskundeetan

parte-hartzea lagatzeko

»

Musika
Lobo Eléctricoko
Shanti Magmarekin
hizketan

□ *Ezpalak*
□ *Argitalpenak*

□ *Denbora-pasak*
□ *Ihesi*
□ *Makina bat kontu*

Zientzia
Eski estazio bat estaliko
dute Suitzan, berotegi
efektutik babesteko

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Haur literatura

Azkenaldian irakurri dugun liburu bat aipatzeko eskatuko baligute akaso estuasunean egongo ginateke asko, baina umetan leitutakoen inguruan itaunduta, zerrenda amaigabetik tiraka hasiko ginateke hamaikatxo: *Teo, Bos-tak...* Liburuokin hazi gara, ipuinek amets egiten lagundu digute gau hotzetan eta, istorioak harrapatuta,

begiak ezin bildurik izan da andana bat. Zilipurdiak emateko beste sasoi omen du egun euskarazko haur literaturak, salmenten eta produkzioaren kopuruek eta lanen kalitateak, bederen, ez diote bestela. Ekimen eta kanpaina ugari daude abian, gainera. Amets egiteko eta amestutako ipuinen garaian ei gaude.

Umeak bezain sasoiko

DANI BLANCO

BIZILEKU DUEN HERRIA bonbardatuko duten susmoa du umeak, susmoa baino ziurtasuna. Haur txikiak erabaki garrantzitsua hartu du, horrenbestez: besterik salbatu ezin eta munduan gehien maite duena aterako du galbidetik, bere liburu maiteak. Orri gogoko-enak kendu eta kutxa batean sartu ditu haurrak eta itsasora bota, ondoren; bere altxor preziatua aurkitzen duenari ere mezua bidali nahi izan dio umeak: "Nire herria bonbardatuko dute, dena txiki-txiki egingo, baina sikiera liburuak onik aterako dira".

**EIDER
GARAICOETXEA**

Irakurketaren magia eta liburuaren lilura ondo islatzen du Kalandraka argitaletxearen *Tramankuluak* liburuaren pasartetxoak (*Artefactes* José Antonio Portillo irakasle eta artistak eta Carmen Puchol diseinugileak elkarrekin katalanez sortutakoa eta Harkaitz Canok itzulia).

Datu hotzen jarduna

Umeek senti dezaketen emozioaz haratago, negozio hutsari erreparatuta, haur literatura Euskal Herrian sasoiko dagoela diote askok.

Zenbakien katramilan sartuta, urtero haurrentzako 300 pasa liburu argitaratzen dira. Zehatz jarrita, 1996an euskaraz argitaratu zituzten liburuetatik %26,5 haurrentzakoak ziren. Bitxia da 0-12 urte bitarteko haurrak populazioaren %10 inguru bakarrik baitira.

Inoiz baino gehiago produzitzen eta saltzen da egun, egundo baino profesional gehiago dago, inoizko libururik "politena" argitaratzen dituzte —irudigintzak eta irudimenak goia jo dutela dirudi—, sekula baino ekimen eta kanpaina gehiago dago eta letra, marrazki eta ideia magikoen nahas-mahas horretan inoiz baino erosoago ei daude etxeko txikienak.

Euskarazko haur literaturaren hazia orain bi mende landatu zuten, hala, 1803ean ikusi zuen argia umeentzako euskarazko lehenengo liburuak. Katixima bat zen. Hurrengo urtean Bizenta Mogelek *Ipuin onak* idatzi zuen. Ordudanik denboratxo igaro bada ere, urte horretatik 1960ra bitarte argitaratu ziren liburuen kopuru bera publikatu zen iaz. Lehen lau liburu zeuden tokian orain mila daude, kolore, estilo eta molde guztietakoak. Zehatz esanda, 1900 eta 1960 bitartean, haurrentzako 35 liburu argitaratu zituzten; hurrengo hamarkadetan gora egin zuen kopuruak baina, zalantza izpirik gabe, 90eko hamarkadak izan zuen bilakaerarik nabarmenena, 2.962 liburu kaleratu baitzituzten urte horietan.

Obrak ugaltzarekin bat, kalitatea nabarmen handitu da. Izan ere, merkaturia beteta dago oso eta orain askoz ere zailagoa da edozein liburu salmenten lehian sartzea. Hala, estilo, gai eta tratamendu anitzeko lan zainduen eskaintza zabala dute orain argitaletxeek.

Profesionalen lezioa

Irakaskuntzan eta, batez ere, hurrei liburuekiko irrika kutsatzen 30 urte pasatxo daramatzan Begoña Ortiz de Urbina Ibaibe herri ikastetxeko (Barakaldo) irakasleak baieztatu digu datuen gozoa: "Egungo liburuak bikainak dira, asko dago aukeran; irakaskuntza munduan hasi nintzenean nik asmatu eta margotu behar nituen ipuinak, oraingoekin alderatuz gero... a ze diferentzia! Erakargarriak dira oso, ez nau harritzen haurrak zaletzea".

Datu baikor horiek distantziaz hartu ditu, baina, haur literaturan egile oparoenetakoa den Juan Kruz Igerabidek: "Sasoiko ote dagoen egun euskarazko haur literatura? Tira, lehen baino sasoikago bai, halere, ez dira kanpaiak dilindan jarri behar. Normalizazioa edo egoera egoki batera iristeko

Ipomamua Ipuinaren oasia

Ipuinak ikusteko, antzetzeko, irakurtzeko, ikusteko eta bizi izateko parkea izango da bi urte barru Asteasun; Gorringo Antzerki Taldearen ekimenez, Ipuomamua zentroa eraikiko baitute. Tipula ekoizpen-etxeak eman dio forma egitasmoari, Bernardo Atxagak babesa eta erakunde zenbaitek dirua. Hala, jolasak, sormenak eta ipuinek Gipuzkoako herri honetan altxatuko duten eraikina izango dute etxe. Idazle ezagunak jarri dio izena proiektuari, ipuina, poema, marrazkia eta mamua hitzak katramilatuta: Ipuomamua. Etxeko txikientzako aisialdi gunea izateaz gain, ikastetxeentzat lanabes eta nazioartean Euskal Herriko haur literatura zabalduko duen gunea izan nahi du egitasmoak.

dezente falta da: bai idazleei eta irakurleei, eta noski, irakurle horien atzean dauden guraso eta irakasleei".

Gozoen artean beti egoten da gaziren bat eta hori litzateke Kalandraka argitaletxe galiziarren kasua. Haurrentzako liburuak bakarrik kaleratzen dituen etxe hau 2000 urtean hasi zen galegoz eskainitakoak euskaraz ere argitaratzen. Lan ezin bereziagok dira, esne mamitan zaindutakoak. Halere, Jesus Mari Fernandez Euskal Herrian etxeak duen komertzialak kezkatuta hitz egin digu: "Hasierako booma izan zena apaltzen joan da, 600 ale inguru saldu genituen iaz liburuko eta editoreek 1.000 eskatzen dituzte produktua errentagarri izan dadin; halere agindu didate hurrengo urtean lauzpabost liburu argitaratuko dituztela". 50 liburu ditu Kalandrakaren euskarazko bildumak, guztiak Koldo Izagirrek bikainki itzuliak eta umeek hainbeste maite dituzten irudiek apainduta.

Baina gainerakoan, zeroak gorabehera, haurrentzako liburuak argitaratzen dituzten argitaletxeak zorioneko dira, hala berretsi digu Eukene Herrera Ibaizabal argitaletxeko haur literaturako arduradunak: "Haur literatura helduena baino gehiago saltzen da gurean, tira guk helduen literaturan ez dugu hainbeste ateratzen, horregatik agian. Baina nik uste, orokorrean, hori dela sentzazioa". Urtean, Durangoko azokara begira gehienbat, 50 bat liburu argitaratzen ditu haurrentzat Bizkaiko argitaletxeak eta ez da bakarra, argitaletxe gehienek baitute umeentzako espresuki sortutako katalogotxoak.

Non dira klasikoak?

Hainbeste ipuin berriren artean gehien haurtzaroa zipriztindu zituztenekin akordatu da kazetaria. Galdu al dute *Maria Erraukinek*, *Abate itsusiak* edo *Edurne Zurik* oheko mesanotxean zuten lekua? "Klasikoek ahozko kontakizunean dute txokoa, ohearen ondoan, eta hor geratu behar dute. Gainera, azterketa askok esaten dute munduaren kontzepzioa eratzen oso lagungarriak direla", azaldu digu Juan Kruz Igerabide idazleak.

Hari horretatik tiraka jarraitu du Begoña Ortiz de Urbina irakasleak: "Erabateko garrantzia du ipuinak ohean kontatzeak. Zaletasunaz gain, lotura afektiboa lantzen da; izan ere, haurrak inportante sentitzen dira, haiei eskainitako tartea baita". Egunez ibiltzen da kontu-kontari Ortiz de Urbina eta kontalari zein entzuleek gozatu egiten omen dute zinez: "Aho zabalik izaten

dira nire sei urteko ikasleak, munduan ez da haurrak ipuin bat adi-adi entzuten ikustea baino gauza ederragorik. Bitxia da baina kontatzen dizkiedanak dira eurei gehien gustatzen zaizkienak, sesioan ere ibiltzen dira liburu hori etxera nork eramango".

Bi profesionalak ipuin kontalaritza gehiago sustatu beharko litzatekeela uste dute eta horrela, gure aitona-amonon ohitura berreskuratu. "Profesionalak ziren kasik, buruz zekizkiten milaka kontu eta nik uste hein batean hori guztia galdu dugula. Gu haiek bezain apartak bagina, bide erdia eginga legoke!", esan digu miraz irakasleak.

Margolan txikiak liburuetan

Haurrek ipuina entzundakoan irudikatutakoa islatzea litzateke ilustratzaileen amets, eta azken partean argitaratu diren liburuei erreparatuta, badirudi amestutakoa lortu dutela askok. Umeentzako liburuen edukia goia jo duela dirudien bezala, irudigileek ere maila bikaina erakutsi dute.

"Liburu dendetara normal-normal joatea aholkatzen diet nik gurasoei, arropa denda batera doazen bezala, haurrek ipuinak begiratzeko-ukitzeko-irakurtzeko beta izan dezaten; eta erosi ere normal-normal, ez bakarrik urtebete-tzeetan", dio Begoña Ortiz de Urbina irakasleak.

Galtzagorri haur literaturaren hauspoa

Euskarazko haur eta gazte literatura sustatzeko eta ezagutarazteko asmoarekin sortu zen Galtzagorri elkarteak 1990ean. Ordudunik, idazleak, irakasleak, editoreak, liburu-zainak, gurasoak... finean haurrentzako literaturgintzan murgildutako lagunak bildu zaizkio egitasmo honi. 15 urteren buruan, elkarlanak amestutako fruituak eman ditu: egun elkarteak abiapuntu da gai honen inguruan egiten diren ekimen gehienetarako. Hala, irakurzaletasuna bultzatzeko kanpainak, literatura-lehiaketak, analisirako liburu eta jardunaldiak egin dituzte. Azken partean, buru-belarri aritu dira apirilaren 2an ospatu zen Haurrentzako Liburuaren Nazioarteko Egunerako ekitaldiak prestatzen.

Irudi eta margoen garrantziaz aspaldi jabetu ziren argitaletxeak. Ibaizabal etxeko Eukene Herrerak esan digunez, "ohituta gaude gauza asko ikustera, atentzioa emango digun zer edo zer eduki behar dugu. Zentzu horretan, azalak eta tituluak garrantzi handia daukate, horrek agian bultzatuko gaitu barruan dagoena ikustera, liburu zabaltzera".

Kalandraka argitaletxean ere bereziki zaintzen dute atal hau, areago artista plastikoenekin hornitu dituzte euren liburuak eta hamaikatzotan Espainiako irudi onenaren sari nazionala etxeratutakoak dira. "Ilustrazioak eta testuak bat balira bezala ulertzen ditugu, testuaren eta irudien artean hausturarik egon ez dadin saiatzeko gara, baina, era berean, ilustratzaileena beste interpretazio bat da", nabarmendu digu Paz Castro argitaletxeko komunikazio arduradunak.

Juan Kruz Igerabide idazleak bidelagun ditu irudigileak eta argudio horri eutsi dio. "Era askotako esperientziak izan ditut: nik azaldutakoa oso ondo irudikatu dutenak eta nolabait sujeritu dutenak, Elena Odriozolak nire poemekin egin duen bezala, esaterako. Eta bietan berebiziko maila aurkitu dut. Hori bai, nik libre uzten ditut irudigileak, beste irakurketa bat da, sormena era librean garatzen da hobekien", erantsi du gipuzkoarrek..

Irakurzaletasuna sustatzeko onena: gogo

Ukaezina da liburuen kalitatea ona izanik errazagoa dela irakurketaren grina etxeko txikienei kutsatzea, nolanahi ere, profesionalak gogor jardun behar dute haurrak zaletzeko. Begoña Ortiz de Urbina irakasleak gogo

ALBERTO ELOSEGI

betez zerrendatu dizkigu irakurzaletasuna sustatzeko eskolan egiten dituztenak: "Liburuteגי polita dugu ikasgelan bertan eta mailleguan hartzeko aukera dute haurrek. Gainera, astean behin ipuin bat kontatzen diet, ez helburu zehatzarekin, atsegina hartzearen. Horrez gain, gurasoen parte-hartzea eta inplikazioa sustatzen saiatzen gara. Udal liburuteגיetara ere txangoak egin izan ditugu eta denek dute liburuteگiko txartela".

Baina irakasleak ez daude bakarrik irakurzaletasuna bultzatzeko zereginen, erakundeek eta literatura elkarteek ere lan eskerga egiten dute. Euskal Idazleen Elkartek (EIE), berbarako, liburu sorta kale-ratu du irakasleei haurrak literatura munduan barnerarazteko aholkuak emanez. Gainera, idazleak eskoletara joateko programa du abian (*Idazleak ikastetxeetan*) eta orain gutxi, *Literatur bideak* izeneko ekimena jarri du martxan Eusko Jaurlaritzarekin elkarlanean. Asmoa ikasleek ospe handiko euskal idazle baten inguruko egun osoko txangoa egitea da, hura jaio eta bizi izan zeneko lekuak bisitatuz.

"Oso ekimen onak daude, baina nik uste kanpainarik onena liburuak ozen irakurtzea dela", esan digu Igerabidek eta honakoa erantsi du: "Gogoia eta grina dira hitz gakoak, hori kutsatu egiten delako. Idazlea, noski, saiatu behar da produktu ona eta estetikorikoki polita egiten".

Horrekin bat dator Ortiz de Urbina irakaslea, eta gurasoek "etxeko lanak" egitearen beharra azpimarratu du: "Aurrena sendi barruan sustatu behar da irakurzaletasuna, familiak zer edo zer egin badu, eskolak erraza du bidea jarraitzea. Etxean halakorik ikusi eta bizi izan ez badute, ordea, zaila da umeak irakurzaletasunean murgiltzea". Liburuak eguneroko bizitzan sartzeak ere berebiziko garrantzia du hezitzailearen ustetan, "liburu

dendetara normal-normal joatea aholkatzen diet nik gurasoei, arropa denda batera doazen bezala, haurrek ipuinak begiratzeko-ukitzeko-irakurtzeko beta izan dezaten; eta erosi ere normal-normal, ez bakarrik urtebetetzeetan".

"Haurren frekuentzia" harrapatzen

Baina kanpaina guztiak huts-hutsean geratuko lirakeke haurrak hunkitzeko libururik ez balego. Hori lortzeko errejeta eskatu diogu Juan Kruz Igerabide beteranoari: "Zailena haurren frekuentzia horretan jartzea da, haiekin psikologikoki konektatzea, lotura sentimentalak lortzea eta zerk hunkitzen dituen atzematea". Behin hori lortuta, bide erdia eginga dagoela dio Igerabidek: "Gairik gehienak, forma gehienak erabil daitezke frekuentzia horretan egonda, ziur nago horretaz".

"Frekuentziadun" liburuak hautatzen eguna ematen duen Eukene Herrera Ibaizabaleko arduradunak epel utziko ez gaituzten liburuak behar direla azpimarratu du: "Jakin-mina piztu behar dute, afektibitatea ernatu, emozioak piztu edota hausnarketa eragin. Generoaren arabera, gainera, baldintza batzuk bete behar ditu liburuak (misteriozkoa bada edo barre eragitekoa...)".

"Hasieran uste genuen umeen adinera moldatutako ipuinak bakarrik eskaini behar genizkiela haurrei baina orain konturatu gara, dena eduki behar dutela eskura: liburu errazak eta ez hain errazak. Gai bat interesatzen bazaie —astronomia edo animalien kontuak adibidez zoratzen ditu—, hor izan dezatela", gaineratu du Ortiz de Urbinak.

Argi dago, bada, haur literatura Euskal Herrian eztitan dagoena baina egia ere bada, lehiakide gogorrak dituela parez pare: telebista, bideo-jokoak, Internet... Lasaikerian erori gabe, lanean jarraitu beharko dute, hortaz, profesionalak. ■

"Zailena haurren
frekuentzia horretan jartzea da,
haiekin psikologikoki
konektatzea, lotura
sentimentalak lortzea eta zerk
hunkitzen dituen atzematea.
Gairik gehienak, forma
gehienak erabil daitezke
frekuentzia horretan egonda"

JUAN KRUIZ IGERABIDE

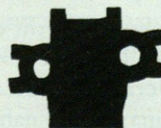

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

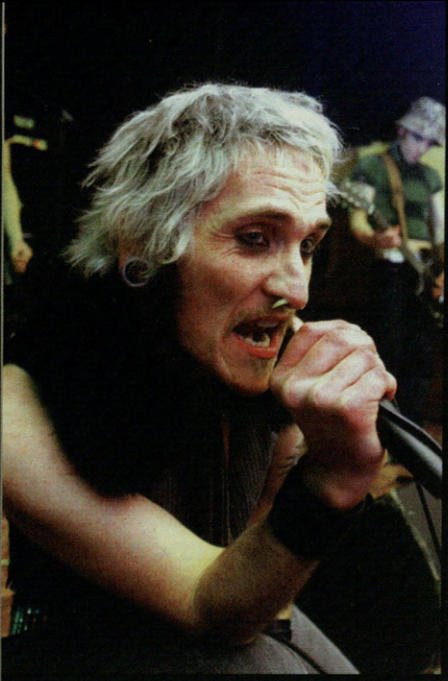

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

gizarte ekintza

Otsoa uluka dator

ASPALDIKO PARTEZ EKIAK gorputza goxatzen zigun arratsalde hartan inguruko jende askok izan zuen Donostiako Kontxan ostaratxo egiteko ideia. Hamar bat minutu berandu heldu nintzen Boulevardeko erlojura. Baina han ez zen otso arrastorik. Sake-lako telefonoan dei galdu bat eta bateria berehala agortzeko zorian. Bizikletan zetorren mutilak bat-batean: "Zu al zara Jon?". Rockaren furgoneta aparkatu ezinik omen zegoen Paseo Berrian. Itxaroten ordu erdi eman ostean tolosarren anpli eta danborrak garraiatu ohi dituen otsomobila bisitatzea erabaki nuen. Umore onez eta tokirik noiz libratuko zain erantzun zituen Shanti Magma abeslariak gure galderak.

Bisio batetik jaio zen Lobo Eléctrico izena.

Hala da, beno egia esan bisioarena esateko era bat da. Behin marihuana erre ostean sentsazio berezi bat izan nuen. Eta sentsazio horri izena jarri nion: Lobo eléctrico. Otso bat bezalako zerbait zen, basatia, ni bere gainean nindoan basamortu batetik eta basamortu hark bukaera zuela sentitzen nuen. Baina bukaera atsegin. Hala ere, banekien garrantzitsuena ez zela iristea. Sentsazio horretatik sortu zen izenaren kontua.

Kontzertuetako gauak esperma beltzeko gauak direla diozue. Zer esan nahi duzu horrekin?

Galdera hau jende askok egin dit eta oso gutxitan erantzun dut. Izan ere, ez baitut jende guztiak nik esperma beltzaren inguruan dudak ideia berdina izaterik nahi. Kontzeptu horrek norbaiti zerbaitetarako balio badio, nahiago dut bere erara erabil dezala. Sentsazio bati izena jartzean datza azken

JON
GURRUTXAGA
Argazkiak: Dani Blanco

Lobo Eléctrico izena ezaguna egin da azken hilabeteotan Euskal Herrian. Izan ere, taldeak eskaini dituen kontzertu andanak bandaren izena bera bezain basatiak izan omen dira. Laukote tolosarrak iazko urrian argitaratu zuen estreinako lana, Bonberenea Ekintzak zigiluaren eskutik. *¿Has visto al lobo eléctrico?* diskoak rock&roll usaina du alde guztietatik.

batean. Eta niretzat sentsazio konkretu bat adierazten du. Bestalde, nahiago dut bakoitzak bere erara interpretatu eta erabil dezala.

Bonberenean etxekoak zarete. Pentsatzen dut hasieratik garbi izango zenutela diskoa beraiekin kalera-tzea.

Kontua ez da disko bat egitea pentsatu eta Bonberenearekin argitaratzea otu zitzaigunik. Gauza alderantziz izan zen. Hau da, Bonbereneak proposatu zigan diskoa grabatzea. Baina azken batean ia disko osoa autoekoitzia da, Bonbereneak banaketan eta beste hainbat gauzatan lagundu digu. Singlea egin genuenean, adibidez, lagun

batek lagundu zigan.

Diskoa Bonberenean bertan grabatu duzue Karlos Osinagarekin.

Bai, guretzat erosoena zen. Txapekin ere oso ondo moldatu gara. Beti gelditzen zaizu zenbait gauza hobeto egin genitzakeen sentsazioa. Baina hori beti gertatzen da. Horretarako daude hurrengoak, ezta?

Diskoan hamar abesti bildu dituzue. Eta zenbait titulu bitxiak iruditu zaizkit. Kontaiguzu zein den beraien istorioa. *Caballo sonico*, adibidez.

Indarrrik gabe, galduta egongo bazina bezala zaudelarik, bat-batean konturatzen zara aurrera egiteko erreminta sor dezakezula. Ohartzen zara beti modu berean jokatzera behartzen zintuen hori aldatzeko gai zarela. Horixe da niretzat zaldi soniko batean bidaiatzea. Nire kasuan sonikoa da musika talde baten barruan darabildalako. Baina makina bat izen jarri diezaiokezu kontzeptu horri. Ikusten duzun moduan sentsazio bat da, ia beti sentsazioak islatzen ditut hitzetan.

Zer diostazu *Blakk Fivaren* inguruan?

Blakk Fivak nahiko istorio bitxia du. Guk ia beti hitzak egin aurretik konposatzen dugu musika. Nik ingeles itxurako hizkuntza asmatuan abesten dut hasieran. Horrek esanahi aldetik baino gehiago kanta soinu aldetik lantzeko aukera ematen dit. Soinu horiek sortzen didaten sentsazioen arabera hitzak idazteko ideiak sortzen zaizkit. Ni askotan hitzak idazterako orduan titulu edo hitz zehatzetatik hasten naiz. Estribilloan soinu aldetik *Blakk fiva* ongi gelditzen zela iruditu zitzaidan eta gainera ingelesez ere esanahia du: *black fever*, sukar beltza. Bestalde, garbi daukat nire hizkuntza ez dela ingelese. Hor-

taz, ezin dut letra bat ingelesez idatzi. Beraz, denboraldi luze batez *Blakk fiva* esatea albo batera uztea erabaki nuen. Behin Iruñean eskaini genuen kontzertu batean "Blakk fiva" jo genuen. Emanaldiaren amaieran publikoko pertsona bat jo genuen *Sukar beltza* kantaz galdezka etorri zitzaidan. Eta pentsatu nuen: "Zergatik aldatu?". Beraz, estribilloan *Blakk fiva* hitza eta ingelesezko esanahia mantendu nuen. Horrela, neukan sentsazioari izaera forma eman nion.

Eta Tribu Omega?

Egia esan, ni ere ez nago oso ziur kanta horrek dioenaz (barre algarak). Izan ere, hainbat gauza nahasten ditut bertan. Baina ez nau kezkatzen. Niretzat ez da ezinbestekoa kanta batek zerbait zehatza kontatzea. Nahikoa zait sentsazio maila minimoa igortzen badit. Kanta horrek, beste askok bezala, abesten dudana momentuaren arabera esanahiez aldatzen du.

La ciudad de las vírgenes kantak, berriz, sexua iradokitzen dit. Erlijio zentzua ere igorri dezake, baina rock&rolletik gertuago dago sexua erlijioa baino, ezta?

Nire kasuan birjina erlijiotik gertuago dago sexutik baino. Azken batean, bien arteko konbinazioa da. Bidaia baten parekoa da. Birjinen hirian bada guretzat arraroa den zerbait, birjina den sorgina, alegia. Zer da birjinen hirian dagoena, sorgina ala birjina? Kanpoan ala barruan dagoen zerbait al da? Eta hala ere, ezagutu nahi dugun zerbait du horrek.

Azaroan Japonian izan zineten. Nola suertatu zitzaizuen bertara joateko parada eta nola ibili zarete?

Guk Shogo Komiyama promotore japoniarrak ezagutzen genuen. Bonberenean ezagutu genuen. Hainbat talde japoniarrekin etorri baita Tolosara. Jendeak pentsa dezake Tokiora deitu egin digutelako joan garela eta gastu guztiak ordainduta genituela, baina ezta gutxiago ere. Bertara joateko gogoia geneukan eta ez zitzaigun dirua gastatzerik axola, ondo gastatutako dirua zela iruditu zitzaigun-eta. Hamar egun egin genituen bertan. Eta hiru kontzertu eskaini genituen, bi Tokion eta beste bat Nagoian. Oso ongi pasatu genuen. Jendearekin oso ondo konpondu ginen. Bertako publikoak taldearen musikaren aurrean nola erreakzionatuko zuen jakin-mina nuen. Izan ere, hizkuntza ez zuten ulertzen. Eta kanten artean ere komentario gutxi egin genitzakeen. Ni ingelesez ez naiz oso ongi moldatzen, baina japoniarrak are okerrago. Beraz, beste era batera komu-

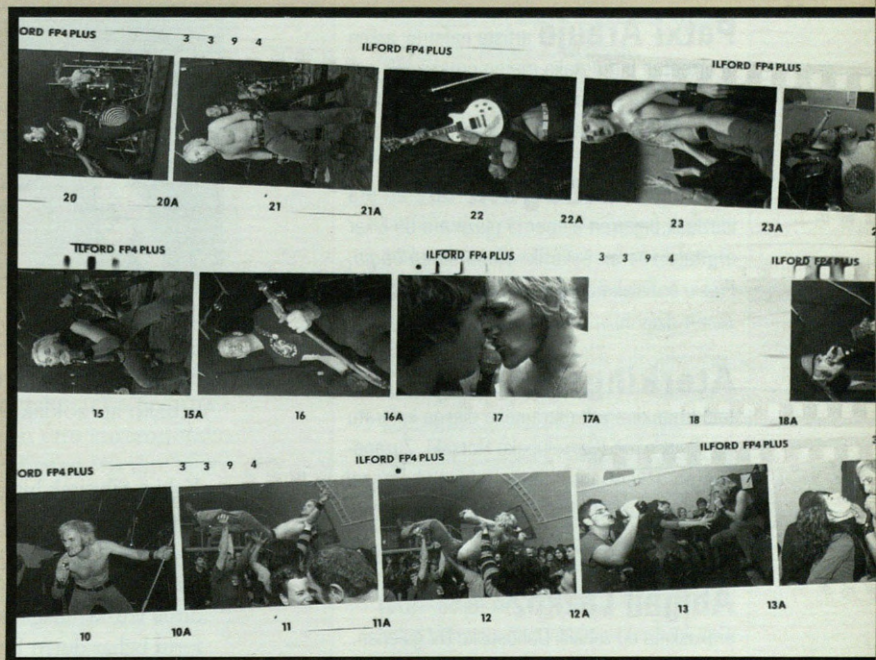
nikatu behar ginen. Duda funtzionatuko zuenentz zen. Eta funtzionatu zuen, bai. Azken batean bai japoniarrei eta bai guri ere ongi pasatzea gustatzen zaigu. Beste kontu bat da hori adieraztea zenbat kostatzen zaigun.

Oso profesionalak dira japoniarrak, ezta?

Bai, eta gu, berriz, ez hainbeste. Ez gara oso teknikoak eta zenbaitetan pasota samarrak gara. Han, alde horretatik, oso ezberdinak ziren gauzak, arratsaldeko ordu bietan egiten genituen frogak, dena oso era ordenatuan egiten zen. Beti beste talde batzuekin jotzen genuen, zazpi talderekin-eta. Talde gehienak gu baino gazteagoak ziren; estilo ezberdinak jotzen zituzten taldeak denak.

Orain partaide aldageta izan duzue taldean.

Bai, Lander bateria jolea Amsterdamera joan da ikastera eta lan egitera. Eta orain Guanche dago gurekin. Hainbat talderekin ibilitako

"Ia beti
sentsazioak
islatzen ditut
hitzetan"

SHANTI MAGMA

musikaria da: Tindogs (Donostia) Safety Pins (Bilbo), Castelloneko beste talde batekin ere izan zen.

Zuzeneko deigarria du Lobo Eléctricok. Estetika ere garrantzitsua da, ezta?

Bai, beno egia esan azkenean txorakeria bat da. Txorakeria da estetika katedral hil bat bihurtzen duzun heinean. Garrantzitsua ez da daramazun arropa, baizik eta nola daramazun arropa hori. Niretzat jolas bat da estetika, eta horrek ez du esan nahi garrantzitsua ez denik. Garrantzitsua da, baina ez etorkizuna baldintzatuko duen zerbait izango balitz bezala, dibertigarria delako baino. ■

Ezpalak

KATIXA GARATE

Fernando Bernues

Donostiako Txema Zubia ikusle elkarteak ematen duen Zubia saria jaso du, antzerki zuzendari gisa izandako ibilbidea dela kausa. Uneon Vaiven

taldeak apirilaren 21ean Donostian estreinatu-ko duen *Nasdrovia Chejov!* antzezlanaren zuzendaritza lanetan dago murgilduta.

Patxi Araujo

artista nafarrak azken bi urteetan burututako margo organikoak jarri ditu Iruñeko Ziuadalan. Maiatzaren lehen arte izango da zabalik Araujoren *Inventarium*.

Eneko Bidegain

kazetari eta idazleak bigarren eleberria plazaratu du Elkar argitaletxearen eskutik: *Mahatsaren begia*. Presio sozialak norbanakoengan eragiten duen zamaz dihardu.

Aterkings

2000 urtean sortutako talde markinarrak estraineko diskoa kaleratu du: *Rock'n'roll* (Gaztelupeko Hotsak). Zuzenekoetan eskarmentua duen taldeak hamasei abesti plazaratu ditu. Hamabi euskaraz, hiru ingelesez eta bat gaztelaniaz.

Abigail Lazkoz

(Bilbo, 1972) erakusketa du zabalik Donostiako DV galerian. Pinturan aritua, marrazkiak lantzen aritu da azken bosturtekoan. Maiatzaren 7a arte ikusi ahal izango da.

Ruper Ordorika

ren *Ez da posible* diskoa berrargitaratu du Metak diskoetxeak. Ordorika rock aldera bihurtu zuen diskoa 1990ean plazaratu

zuen Madrilgo Gasa diskoetxeak. Ordorikak berak zuzendu du berrargitalpena eta Anjel Kata-rain arduratu da birmasterizazioaz.

ETB eta ekoiztetxeen ituna sinatuta

BI URTEZ EZTABAIDAN aritu eta gero —salaketa administratiboak tar-tean—, datozen hiru urteetan gutxienik hogeita bat film luze egiteko hitzarmena sinatu dute ETBk, Ibaia eta Euskal Produktoreen Elkar-teak: urteko zazpi film. Urteko zazpi horietatik bat gutxienez euskaraz izango da. Zazpi film horietan produktore laguntzaile gisa jardungo da, eta filmeko 150.000 euro jarriko ditu. Euskarazko filmeen kasuan, aldiz, 250.000 euro jarriko ditu. Film guztien euskarazko bertsioen eskubi-deak erosiko ditu ETBk. Hogeita bat film horiez gain, sormeneko beste hogeita bat dokumental egingo dira eta horien aurrekontuaren %20 bere gain hartuko du Euskal Telebistak. Oraindik ez dute *TV movie* dagokien ituna sinatu.

Sareak gora egin du

430.187 LAGUN izan ziren iaz Sareak (arte eszenikoak sustatzen dituen Bizkaiko eta Gipuzkoako Foru Aldundien, udalen eta Eusko Jaurlaritzaren ekimena) antolatutako antzerki, dantza eta musika saio-etan. 411 obra izan ziren ikusgai eta horien 1.332 emanaldi. %83

antzerki lanak izan ziren, %11 dantzakoak eta %6 musikakoak. EAEko antzokietan izan ziren tal-deen %49 euskal konpai-niak izan ziren eta progra-mazioaren %30 euskaraz izan zen. Berrogei antzo-kik parte hartzen dute Sarean. Horietatik 21 Gipuzkoakoak dira, 17

Bizkaikoak eta 2 Arabakoak. Aurtengorako hiru helburu jarri ditu Sareak: dantza sustatzea, euskarazko saio gehiago programatzea eta Arabako antzokiak Sarean sartzea.

Xabier Silveirak hitzok izkiriatu zituen *Garan*:

«Beste hizkuntze-tan kultura landu, hura izaki bizi-dun bilakatu eta publikoak bere dirua ikuskizunagatik trukatzeari lortu behar duten bitartean, euskaraz ez da hala gertatzen; gutxi-k lantzen dute kultura. Aitzitik, zenbatek egiten du lan kulturaren izenean? Zenbat lagun bizi dira gure hizkuntzaren osasun egoera kaskarraren ondorio diren lan-postuen kontura?».

Mikel Erramuzpe EKEko lehen-dakariak *Berriari*:

«Mendeetan hemen populu batek munduaren pentsatzeko asmatu eta sortu duen zerbait da kultura (...) Gero, teoria handi horiek praktikan biziki sinpleak dira. Alduden

usaian egiten dugun zerbait, adibidez: antzerki edo kantu emanaldi batetik landa arratsaldeko askaria eskaintzea, jendea mintzatze-ko gisan. Ez ote da kultura hori ere? Gauza sinpleenetan ere, zer zentzu ematen diozun, horretan da gako».

Iñaki Muruak adierazpenok egin zizkion *Deiari*:

«Autokritika serioa egin beharra dugu bertsolariok. Antzina bertsolaria garaiz joaten zen kantatu behar zuen tokira eta orain, berriz, presaka eta azken unean ibiltzen gara. Gainera, sarritan, berdin zaigu Bilboko jendea kantatu edo Matximentakoari (...); hau da, bertakotu gabe kantatzeak konektatu ezina dakar».

Dantzaren hilabetea

Arte guztietatik gutxien sustatzen denetakoa da dantza Euskal Herrian. Eusko Jaurlaritzak antolatutako duen Dantza Garaikidearen I. Zirkuitoa aurrerapausoa da, baina asko dago egiteko dantza saioak –garaikidea, klasikoa nahiz euskal dantzak– oholdan maizago ikus ahal ditzagun. Horrexegatik dira garrantzitsuak Dantzaren Nazioarteko Egunaren (apirilaren 29) inguruko ekitaldiak, dantzaz gozatzeko parada izango baitugu. Apirilaren 9an Gipuzkoako Dantza Profesionalek Elkarteak ikasleek dantza emanaldia eskainiko dute Lasarte-Orian, 10ean Kontxako barandan barra saioa izango da, hilaren 16an Andoaingo Bastero antzokian Dantzaren Nazioarteko Egunaren IX. Gala egingo dute eta apirilaren 29an saio andana izango da, besteak beste, Barañainen, Durangoko Plateruenan eta Bilboko La Fundiciónen.

Hamahirugarren argazki bilera

ASTE SANTUAREKIN BAT hasi ohi da Zarauzko Argazki Bilera. Aurtengoa ere zabalik da, argazkilaritza eremu zabala dela erakusteko helburuz. Zarauzko Photomuseumek lau erakusketa atondu ditu aurtengorako. Angel Urangaren *Margoa & argazkia* erakusketa apirilaren 10a arte bisitatu ahal izango da Bidea galerian. Beste hirurak maiatzaren 2a arte ikusi ahal izango dira. Carlos Canovasek Zazpi galerian paratu du Bilbo eta Bilbo erakusketa; bertan Bilboko argazkiak jarri ditu, Lucien Roisinek eta Josephe Thomasek duela mende bat egindako lanean oinarrituta. Miguel Oriolaren *Atzera begirakoan* sexu argazki gordinak ikus daitezke (Torre Luzea). Azkenik, Sanz Enean, hogeita bost argazkilarik *Alemania-ko dantza garaikidea* islatu dute.

Trikitiaren historia sarean.

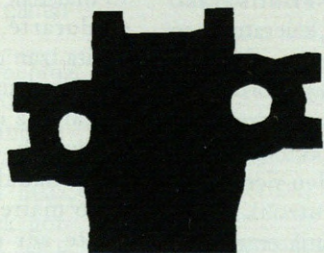
Trikiti Elkarteak trikitiaren gaineko dokumentazioa, grabazioak eta irudiak biltzen lan handia egin du hasieratik. Oraino eskuraturako guztia Interneten jarri du *Soinuaren Hotsa* webgunean (www.trikimailua.com), edonork kontsulta dezan. Hiru atal nagusi ditu: Kronologia, doinutegia eta hiztegia. Horiez gain, argazkiak eta txapelketen eta erromerien gaineko informazioa batu dute, besteak beste.

Volgako Batelariak

literatur bloga sortu dute Rikardo Arregi Diaz de Heredia, Juanjo Olasagarre, Ibon Egaña, Angel Erro eta Iban Zalduak.

“Aldizkari digital hau sareratzearabaki dugu bost lagunok (baina ez Enid Blyton-enak), zenakulo batean hala erabakita, potroten jartzen zaigulako (bostok gara gizon) literaturaz jardutea, dibertitu nahi dugulako literaturaz jardunez. Gure gustuak eta gure gaitziritziak plazaratzea otu zaigu, ahalik eta zintzotasun handienaz, hori gaur egun garraztasuntzat hartua badateke ere”, diote. Besteak beste hona-lo atalak ditu blogak: Kritikak, Testuak, Elkarrizketak, Irakurri gabeko liburuen kritikak, Inoiz idatziko ez nukeena eta Volgako Batelarien ukaseak.

Argitalpen honen edizioan lankide:

gizarte ekintza

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

Ahardikeriak

Marie Darrieussecq

ALBERDANIA

129 orrialde
15 euro

Truismes ospetsua euskaraz

Marie Darrieussecq idazle baionarrak 1996an argitaratu zuen *Truismes* nobela ospetsua *Ahardikeriak* izenburuarekin plazaratu du orain Alberdania argitaletxeak, Joxan Elosegik egindako itzulpena bide. Langabezian den neska gazte batek lurrin-denda kate bateko jabeak kontrata dezan eta enpresan lan egin nahi badu onartu behar izaten dituen bortxazko ukitu lizunetatik hasiz zerri eme bilakatzeraino jasan izandako guztien kontatera ironiatsua da narrazio honen argumentua. Hasieran emakumezko zein gizonezkoen eskuetatik pasa behar izaten duen arren, arrak izango dira gero bere

bezero gehienak. Berataz baliatzen diren politikariak, telezaborrako aurkezle ankerrak eta astintzen duten maitaleak ezagutuko ditu bizimodu petral horretan. |

Euskal lurraren ezaugarriak

Ibaizabal argitaletxeak aditua ez den irakurlearentzat sortutako Euskal Gaiak bildumaren barnean plazaratu du Guillermo Meazak osatutako *Euskal Herriko Geografia*. Liburu honetan, euskal lurraren ezaugarri nagusienak azaltzen dira, argazki esanguratsu bezain ederrez lagundurik: erliebea, klima, ura, landaredia eta fauna, hasteko, bertako biztanleriak azkenaldian izan duen bilakaera, ondoren, eta Euskal Herriak dituen baliabideak nola kudeatu izan diren historian zehar eta gaur egunean, amaitzeko. Azken atal honetan, ingurune fisikoaren eta giza jardueraren artean zer artikulazio eredu izan den ikusi nahi izan du egileak, aztertze euskal gizakiak bere ingurune baliabideen eta arriskuen zer nolako kudeaketa egin duen. |

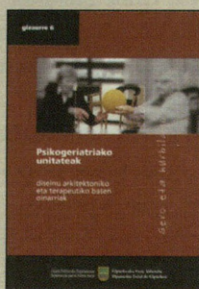

Euskal Herriko Geografia

Guillermo Meaza

IBAIZABAL

137 orrialde
14,20 euro

Psikogeriatriako unitateak

Batzuen artean

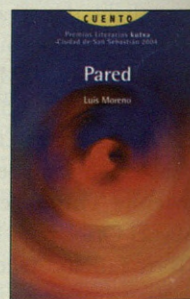
GIPUZKOAKO FORU ALDUNDIA
72 orrialde

Gipuzkoako Foru Aldundiaren psikogeriatriako eredua

Gipuzkoako Foru Aldundiko Gizarte Politikarako Departamentuak euskaraz eta gaztelaniaz kaleratu duen liburuxka honen izenburu zehatza *Psikogeriatriako unitateak. Diseinu arkitektoniko eta terapeutiko baten oinarriak* da. Zahartzaroko demenzia kopuru handiari erantzun ahal izateko sortutako psikogeriatria unitateen helburua demenzia prozesuetan murgilduta dauden pertsonen bizi kalitatea hobetzea da, egoitza-zentroak beren demenzia prozesura egokituta ez egoteagatik eragin daitzekoen bigarren mailako sintomak desagerraraziz. Nolanahi ere, unitate horiek ez dira demenzia prozesuetan dauden pertsona egoiliar guztientzat sortu, portaera desorekaren bat dutenentzat baizik. |

Donostia Hiria 2004 ipuin saria

1976an Bartzelonan jaiotako Luis Moreno Caballudek idatzitako *Pared* ipuinak irabazi zuen iaz Kutxa Fundazioak urtero antolatu ohi duen Donostia Hiria Ipuin Lehiaketa, gaztelaniaz aurkeztu ziren lanen artean. Narrazio honetako protagonista obsesionatuta bizi da. Maisua izan nahiko luke bere bikoteari masajeak ematerakoan eta kung-fu maisuak irabazi borrokatan. Ordurarte, harreman nahiko polita izan du bere neska-lagunarekin, baina bat-batean iruditu zaio ez duela behar bezala ezagutzen. Asko maite du, eta jakin badaki emakumeak ere asko maite duela bera, baina beste zer edo zeren premia dauka, eta saiaturiko da gauzak aldatzen. Ondorioz, lana galduko du, kung-fu maisuarekin izandako borroka ere bai, eta kolokan jarriko du bikotearekin duen harremana. |

Pared

Luis Moreno

KUTXA FUNDAZIOA

37 orrialde
3,60 euro

Euskal sukaldaritzaren onurak eta makurrak

Edorta Agirrek Gaiak argitaletxeak plazaratu-tako lan honetan egin duena euskal sukaldaritzaren historia eta egungo egoera azaltzea izan da, jateko orduan baliagarri izan dakizkigun hainbat kontseilu emateaz batera. Elikabidearen bilakaera eta historiaurreko arbasoek sabela betetzerakoan zituzten ohiturak gaur egun ditugunetaraino aztertzeko, euskal sukaldaritzaren antropologia eta etnografia egin du, besteak beste honako gai hauek kontura ekarritz: XII. mendeko dieta; itsastarrek batetik eta ikazkinek, artzainek eta gainerako lehortarrek bestetik egin ohi zituzten lan-janariak; Gabonetan, San Blasetan, Santa Agedan eta beste zenbait garaitan jan ohi zena; ezkontza eta hileta oturuntzak...

Jan ohi zena; ezkontza eta hileta oturuntzak... I

Euskal
sukaldaritzaren
antropologia

Edorta Agirre
Alonso

GAIAK

166 orrialde
17 euro

ASEL LUZARRAGA ZARRABEITIA

“Ez dut ulertzen idaztea maitasun eta sexu kontuak agertu barik”

Nola definituko zenuke zure nobela hau?

Beti kostatu zait idazten dudana definitzea.

Lehenengo begi kolpean, zientzia-fikzio eta thrilleraren artean dagoela eman dezake, alde erotikoa ahaztu barik.

Zientzia-fikzioa aitatu duzu. *Karonte* ez al da, ba, gaur egun gertatzen?

Urtea ez dakit zehaztu dudana, baina orain dela urte pare bat-edo dago kokatuta, eta agertzen den fikziozko zientzia horrek badu benetan funtsa.

Horrelako gertaerak posible direla esan nahi al duzu?

Zoritzarrez bai. Ez dakit toki ezberdinetan egiten ari diren ikerketak zein punturaino dauden garatuta, ezta zein helbururekin ere, baina giza klonazioaren aukera hor dago; kontzientziaren kopia informatikoa egitea lortu gura duten ikerlariak ere hor daude, eta inguratzeko gaituzten gobernuak begira, ez nuke zalantzarik oso tentagarria litzatekeela modu batean edo bestean gizartearen kontrol handiagoa bermatzea.

Nobelan, maitasun sentimenduak eta sexuak garrantzia handia dute.

Bai, teknologiak beste edo handiagoa. Momentuz ez dut ulertzen idaztea maitasun eta sexu kontuak handik edo hemendik agertu barik. Oso sentimental izateko joera izan dut. Idazten dudanean, istorioak zinemara eroanda imajinatzen ditut maiz, irudikatzen ditudan neska zoragarri horiek gorputz hartuta ikusteko itxaropenarekin-edo. Hala ere, ahalegin handia egiten dut harremanei pertsonaia femeninoen ikuspegitik begiratzeko, niretzat haiek baitira benetako protagonistak.

egileari galdezka

Karonte, azken Igartza saria irabazitako nobela

Mardula bezain irakurterraza da *Karonte*, azken Igartza saria eskuratutako Asel

Luzarraga Zarrabeitiaren nobela. Aurretik bazuen beste narrazio bat argitaraturik Bilbon jaio, Bermeen bizi eta Punkamine musika taldeko partaide den idazle honek, *Hamaika ispilu ganbil* eleberria, alegia, baina oraingo hau guztiz ezberdina da. Urtebete koman igaro eta gero —azken sei hilabeteak familiako inork ikusterik ez duela—, erabat osatua itzuli da etxera gaztea. Pozez zoratzen daude bereak, bistan da, ordurarte nahiko kamutsa baitzen Amets Olazar berriro bizirik ikusteko zeukaten esperantza. Eta guztien artean alaien agertu dena bere 18 urteko lehengusua argentinarra da, hobe eta guzti ikusten baitu ezagutu zuenetik maitemindurik daukan lehengusua. Baina

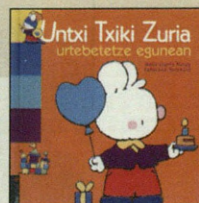

Karonte

Asel Luzarraga

BEASAINGO UDALA,
ELKAR, CAF

324 orrialde
18,40 euro

Untxi Txiki Zuria

Marie-France Floury,
Fabienne Boissard

IBAIZABAL

24 or. / 5,90 euro

laster igarriko ditu gizonarengan portaera arraroak, bere izaera ez ezik, ezagupena ere erruz aldatu dela agerian uzten dutenak. Gau batez aurkituko du korapilo horren guztiaren erantzuna, lehengusua, begiak hilda, ordenagailu bati konektaturik aurkitzen duenean. Geroztik, etengabeko ihesean abiatuko dira biak, Bilbotik Tokiorako joan-etorrian. ■

Denbora-pasak

LUMA

Hitz geizidunak

	Modeloa, eredua	▼	Oinetako mota	▼	Emakume izena	▼	Egile atzizkia	▼	Suitzako ibaia
	Zulo, hobi		Pl., itsasontzi mota		Sodioa		Orezta		
		▶		▼		▼		▼	
	Oiloaren oihua	▶							Bokala
	Bere egin								Nork atzizkia
Inudeak	▼	Nafarroako herria	▶	▼	Gizon izena	▶		▼	
Afizioak		IRUDIKO ANIMALIA			Bizkaieraz, ile				
		▼							Aldi, aro
Erabiltzen ari zen	▶								Kontsonantea
Bahetzeko tresna									Lehor
	▶			Nire	▶		Gipuzkoa-ko herria	▶	
				Bokala			Kolore sistema	▼	
Geldoa	▶			▼		Fosforoa	▶	Diruaren kontso.	
Taxu						Gramoa		Jainko egiptoarra	
				Bokala	▶	Iratzea	▶		
				Iodoa		Bokala			
Errepikatuz gorotza	▶			Ikerketak egiten ditu	▶				

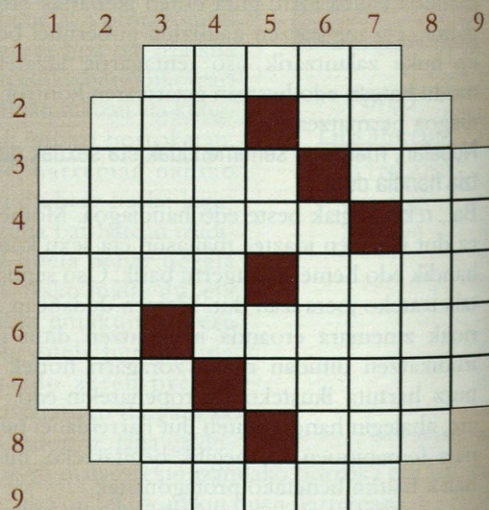
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Zakar, trakets. 2.- Mila eta bi, zenbaki erromatarren arabera. Bi zati bi. 3.- Gorputz luzea, biguna, zilindro erakoa eta uzkurgarria duen animalia txikia. Hizki baten izena. 4.- Ibai txikia. Iridioaren ikur kimikoa. 5.- Toka, zaizu. Mordoa. 6.- Interjekzioa. Laneko Segurtasun eta Osasunerako euskal erakundea. 7.- Barazki hostotsua. Emea gurasoekiko. 8.- Erne! Aratu aditzaren oina. 9.- Neskatoa, neskatala.

GOITIK BEHERA

1.- Bustia. 2.- Gogoz eta ganoraz lan egiten duena. 3.- Ukimendu. Azido desoxirribonukleikoaren laburdura. 4.- Hegazkin. 3. eta 2. bokalak. 5.- Kontsonantea. Nor atzizkia. Atzizki femeninoa. Sufrearen ikur kimikoa. 6.- Abertzaleen Batasuna. Xumeak. 7.- Italiako telebista. Errenkada. 8.- Jantzi mota. Fruitu mota.

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA ETA ARGAZKIAK:
ASIER AGIRRESAROBÉ
MUSKILDA TELLABIDE

Areso (Nafarroa)

Autobidetik gertu tontor ezezagunak

Nafarroako iparraldean, Gipuzkoako lurretatik gertu, Astamela erreka ertzetik Ulizarko eguteraan gora hedatzen dira Aresoko etxe eta baserriak, Jasokundeko elizaren altzoan. Herri honetatik gora joko dugu mendizaleok ahaztuak ditugun Okabioko hiru tontorretako eta Guratzeko mendi bide zahar eta basoetan murgiltzeko.

Ezkerreko orrialdean, Guratzetik beherako ikuspegia. Goian, Okabioko maldetatik ateratako irudia. Atzean Ipuliño ikus daiteke.

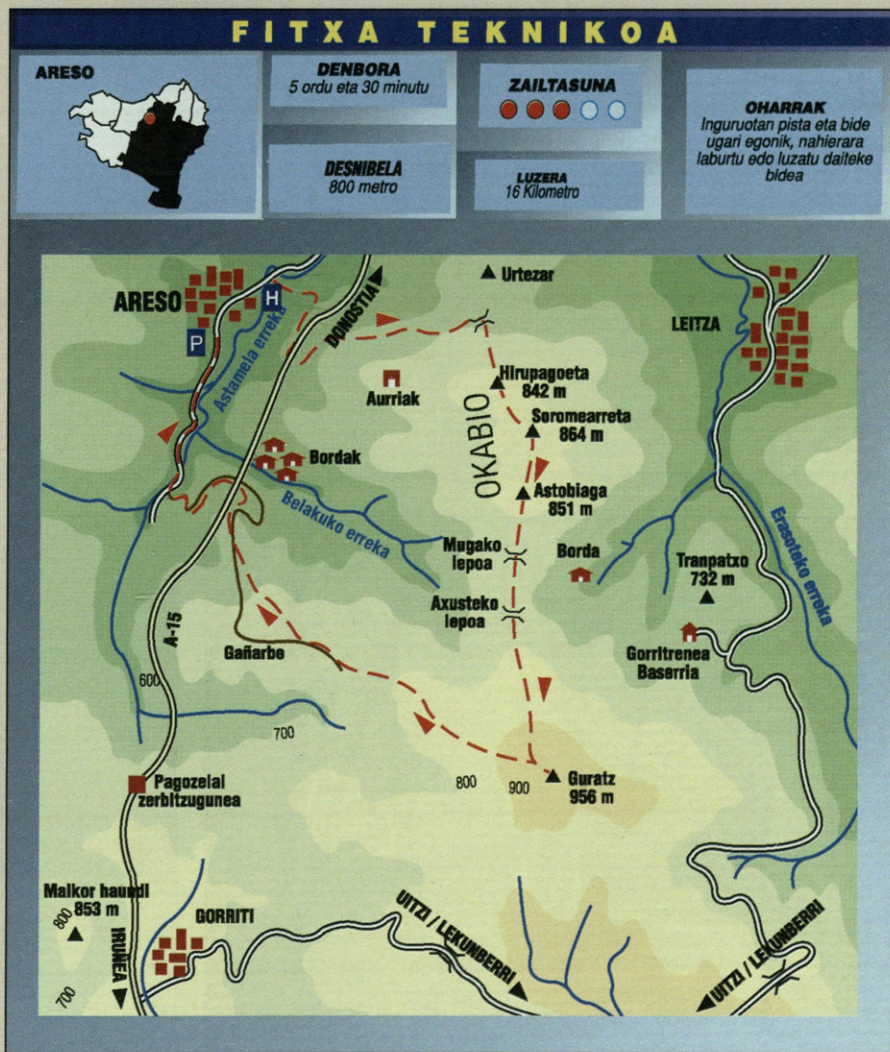
Komunikazio bide garrantzitsuetatik at, Okabio eta Ulizar mendien artean ezkutaturik, erdi galdurik egon izan da Areso historian zehar. Nafar-gipuzkoarren arteko iskanbila, arpilatze eta batailek soilik hautsi zuten eremu hauetako lasaitasuna. Etsai gipuzkoarrengandik babestu asmoz ba omen zen Areson gotorlekua, baina egun ez dugu haren inolako aztarnarik. Gatazka hauen zio nagusia, Gipuzkoa 1200. urtean Nafarroako Erreinuari kendu eta Gaztelara erantsi izana izan zen. XIX. mendearen hasieran ere, konbentzio gudan sute batek herri osoa suntsitu zuen, zutik bizpahiru baserri soilik geratuz. 1995ean ordea, sekulako aldaketa ekarri zuen Aresora Leitazarango autobidea bertatik igarotzeak. Herria baino goragotik, ospeletik igarotzen da A-15 autobia; zokoa, erreka ertzean eta eguteren geratzen da Areso. Zarata nabari bada ere, herri lasaia izaten jarraitzen du, nahiz eta gaur, lehen ez bezala, urriak izan bertan nekazaritza edo abeltzaintzatik bizi direnak. Zenbatetan pasako ote ginen autobide horretatik, parean ditugun mendietan erreparatu gabe? Ziztu bizian igaro beharrak ez digu parajeotako edertasunak

gozatzen uzten. Hori dela eta, mendiotan ehiztari eta mendizale alderrai batzuk salbu, apenas topatuko dugu jenderik, Guratzeko tontorra ingurutako garaienetakoa den arren.

Ibilbidea egin genuenean, negu
 gorriko egun eguzkitsua zen, zerua
 oskarbi zegoen, eta eguzkia saiatu
 arren ezin berotu ibili zen. Mendi
 kaskoek aurreko asteko elurteak
 zurituta zirauten, eguterak ordea
 garbi samar zeuden dagoeneko.

Aresotik Urtezarko lepora

Aresoko kale nagusian behera ekin diogu Okabioko tontorretara eramango gaituen bideari (460 m). Astamela erreka gurutzatu ostean, Patxi-ku-enea parean errepidea utzi eta eskuinera abiatu gara, goian dugun autobia aldera. Gurdibidean gora bihurgunea pasa eta autobia igaro ahal izateko azpi-pasagunera iritsi gara. Bertan bildutako lan tresna eta

Aresoko bidelapurra

Kondaira zaharrak dioenaren arabera, Areson ba omen zen dorretxe edo gaztelu txiki bat, eta bertan bizi izan omen zen Azeari Sumakila, Aresoko bidelapurra. Gaizkile ezagun honen istorioa Arturo Kanpionen *Don García Almora-bid* lanean agertzen da. Azeari Sumakila pertsonaia historikoa izan zen eta benetako izena Don Pedro Martiniz de Oyanederra zuen. Jauntxo noblea zen, eta kontatzen denez, Doña Elvira haren emaztea azken hatsa ematekotan zela, Don Pedrori deitu zion sekretu bat aitortu nahi ziola eta: zituzten hiru seme-alabetatik bat ez zen Don Pedrorena, ezkontzaz kanpoko harreman

baten fruitu baizik. Jauntxoak, amorraren amorruez hiruen bila joan eta emaztearen ohe ondora ekarri zituen, eta zein ez zen berea galdetu, baina emazteak txintik ere ez zuenez esaten, hantxe lotu eta su eman zien denei. Burua galduta ihes egin zuen, norabide jakinik gabe, bere zaldia akiturik geratu zen arte. Don García Almorabiden aurrera preso eraman zutenean, heriotz zigorra jarri zioten. Don García, orde, haurtzaroko lagun mina zuen, eta zigorra betetzearen plantak egin eta ihes egiten utzi zion, betirako basailutza zin egitera behartu ondoren. Horrela desagertu zen Don Pedro, eta Azeari Suma-

kila agertu, eta gaizkile talde batekin, Aresoko dorrean jarri zen.

1276an gerrarako laguntza eskatu zion Don García Azeari Sumakilari. Heldu zenean, aspaldi Azearik berak Lur Saindutik Doña Elvirarentzat ekarri zuen erlikiak gordetzeko kaxa deskubritu zuen, eta honelaxe jakin zuen Don García lagun mina izan zela emazte Doña Elviraren maitale sekretua. Azeari bere mendietara itzuli zen orduan, mendeku hartzeko asmoarekin. Don García Andiaiko mendilerroan erori zen bere eskuetan eta berehala ulertu zuen azken ordua iritsi zela: harrikatuta hil zuten, adulteriogileentzako zigorrarekin, alegia.

makinariak, baserritarren batek azpi-pasagunea garaje modura erabiltzen duela erakusten du.

Zeharkatu eta berehala, bideak aurrera jarrai dezan utzi eta ezkerretik jo dugu, Leitzarako bide zaharretik gora jarraitzeko, izan ere Aresok betidanik izan du harreman estua gertuko Leitzarekin. Poliki-poliki altuera irabaziz, laster batean behean utzi dugu autobiak sorrazten duen zarata etengabea, eta zer esanik ez abiarune izan dugun Aresoko herrirak. Hasierako malda latza zertxobait leunduta, begibistan duen lepoa irabazi asmoz bailaran aurrera doa bide zaharra, iratze meta txikiz zipriztindutako belazeen artean lehenik eta pagadian barrena ondoren. Pista zatar horietako batekin topo egin dugu Urtezarko lepo zaba-

lera iritsi aurretik (675 m). Leitzako ikuspegi ederra dugu bertatik, Sarrio paper fabrika nabarmen agertu arren.

Hirupagoeta estalia

Eskuinera jo dugu lepoan, Okabioko lehen tontorrera iristeko geratzen zaizkigun 200 metroak pagadian barrena zuzen igo asmoz. Malkartsua izan arren, pagadi garbian gora, txondor plaza baten ondotik igaro eta berehala hartu dugu lehen gandorra, nahiz eta hasierako orbelak azken metroetan elurrari leku egin eta gure ibilera zertxobait zaildu duen. Hirupagoeta (842 m) beste bien antzera ekialdetik mendebaldera luzatzen den gandor harritsua dugu, gure ibilbidearekiko elkartzuta dagoena. Zuhaitzek erabat estaltzen dute, eta

apenas dagoen ikuspeirik. Zuhaitzian pagoa nagusi bada ere, zenbait hagin ale eder aurkitu ahal izan ditugu goialdean.

Soromearreta, tontor nagusia

Metro gutxi batzuk behera egin dugu hurrengo gandorrarekin lotzen duen lepo zabalera jaisteko (810 m). Goranzko bidea atzera, oraingoan elur gehixeago topatu arren, batere zailtasunik gabe garaiena den gandorra hartu dugu, Soromearreta (864 m). Beste bien antzera ez du buzorik, harri pila batek soilik adierazten du hiruretan nagusia dela, besteen-gandik inolaz ere gailendu ez arren. Ez du ikuspeirik baina gandorraren ezkerrean, hots, ekialdera hurbiltzen bagara, erabat lekuz kanpo dagoen

Hirupagoetan.

Guratzeko tontorra.

hormigoizko ehiza postua dago eta bertatik ikuspegi murrizta izan arren, Leitza-ko bailaraz harago gora-tzen diren Haritz, Kornietak eta Zuparrobiko gandorrak ikus daitezke, Leitza-ko parke eolikoa osatzen duten haize errota erraldoi errenkada batek menperatuta.

Astobiaga, hirugarren tontorra

Okabio gandar multzoa osatzen duen hirugarrenaren bila abiatu gara, eta aurrekoaren modura lepo zabalerara jaitsi (825 m) eta, ospelean, artean mantentzen den elurretan gora igoz, azkeneko metroak kareharrien artetik igaro eta Astobiaga gisa ezagutzen den tontorra igo dugu (851 m). Ez dugu astirik galdu eta hegoaldeko norabidea segiz, Mugako lepora eraman gaituen malda belartsuan behera jaisteari ekin diogu. Berriro pagadian, paraje hau ezagun egiten duen mugarrira topatu dugu (780 m). Izan ere, Urtezarko lepotik hona eta bai hemendik Guratz tontorreraino ere, Leitza eta Areso udalerrien arteko mugalerroa da eta bidean zehar honakoaz gain, mugarririk andana topatuko ditugu.

Guratzeko ikuspegia

Axusteko lepoan (755 m) Leitza-ko datorren bidearekin bat egin eta aurretik zehar garbiagotik gora Guratzeko igoerari ekin diogu. Malda leun baina amaigabea gora pagaditik alertze landaketara igaro garen bitartean, altuera irabazi ahala are eta elur

Areso, mendiz inguratutik.

gehiago ageri da, igoera nekeza eginez. Azkenean iritsi gara Guratzeko tontor biribildua menperatzen duen hormigoizko erpin geodesiko itzelera (956 m). Bada hemen buzoi txiki bat. Ikuspegia ere bai, aparta ez izan arren. Batez ere, hego-mendebaldean ageri dira hainbat eta hainbat tontor, Aralar-ko malloak, Malkor Haundi, Atume, Elosta, eta abar.

Itzulerako bidea

Zeru garbia, ilunabarra ate joka, hotz izugarria egiten du geldirik egoteko. Itzulerako bidea hartu dugu beraz. Areso, Leitza, Uitz eta Gorritiko udalerrien arteko elkargunea den tontor zapal honetatik beheranzko bideari ekiterakoan, ordea, tentu handiz ibili behar dugu, izan ere, mendi adar ugari egiten dute bat tontor honetan eta adar zuzena hartzea oso da garrantzi-

tsua, gure helmugara zuzen iritsi nahi badugu behintzat.

Elurretan behera, hasieran igoerako pausoen gainetik, berehala Gañarbeko mendi adarrerantz zuzendu gara, eguzkiaren azken printzak Aralar-ko mendien atzean ezkututzen diren bitartean. Altuera galdu ahala, elurra gutxitu eta bizkarrean behera doan pista agertu zaigu. Gain batera igotzerakoan eskuinera jo dugu, pista utzi eta bide zahar batetik malda behera abiatzeko. Baina laster egin dugu berriro bat pistarekin. Zenbait bihurtune geroago, pistaren behera autobideko Astamela bidezubi azpitik igaro gara, Astamelako erreka parera iritsi baino lehen. Asfaltatutako bidetik burutu ditugu Aresorako azken metroak eta baserrietako nahiz kaleko argiak jada pizturik zeudela heldu gara abiapuntura. ■

Barakaldo

Herriko Plazan, Apirilaren 4tik 17ra arte

Arrasate

Sebero Altuben, Apirilaren 4tik 17ra arte

- Euskal eta erdal nobedadeak
- Euskal musika
- %10eko beherapena

EUSKADIKO LIBURU GANBARA

Bizi irakurriz!

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

ZIENTZIA

Glaziar suitzar bat babestu nahian

BEROTEGI-EFEKTUAREN

aurkako borroka pertsonala egitea erabaki dute Suitzako Andermatt-eko eski-estazio-ko arduradunek. Hain zuzen, estazioan dagoen Gurschen glaziarra ahalik eta gehien babestea nahi dute eta zati bat estali egingo dute eguzki-izpietatik babestu ahal izateko.

Orain bi urteko kanikulak eta azken urteotako tenperatura altuek eragin handia izan dute glaziarrek urtzera-

koan eta gehiago ez urtzeko PVCko xaflak jarriko dira glaziarrean. Metro koadroko 20 euroko kostua dute xaflek eta oraingoz 3.000 metro koadro estaliko dira. Beraz, 60.000 euroko kostua izango duen langintza honen emaitzen zain gera-

tuko dira glaziarreko beste zati bat estali ala ez erabakitzeko. Gainera, aipatu lana arrakastatsua baldin bada, beste eski-estazio batzuk prest azaldu dira beren indarren arabera beren kokaguneetan glaziarrek babesteko.

Andermatt-eko eski-estazio arduradunen arabera, Gurschen glaziarra izotz asko galtzen ari da. Zuri- cheko unibertsitateko ikerlari-talde batek egindako ikerketen arabera, glaziar

Osasuna

JABIER AGIRRE

Ordenagailuak arriskutsuak ote ume txikientzat?

HAURTZAROAREN Aldeko Batasuna izeneko erakunde iparramerikarrak dioenez, ordenagailuak, Internetek eta enparauek zaildu egiten omen dute eskolaurreko adinean dauden umeek beste haurrekin eta baita pertsona helduekin ere harremanak finkatzea. "Umeek hezkuntza osasungarria behar dute, eta ordenagailuek ezin diete horrelakorik eskaini, ez baitute bizi-bizian hezten, egiazko irakasle batek bezala", dio Joan Almon-ek, eskolaurreko irakasle izateaz gain, erakunde horretako koordinatzaile nagusia eta eleduna denak.

Ameriketako Estatu Batuetan milioika dolar inbertitzen dira urtero, lehen mailako eskoletarako eta baita oinarritzko eskoletarako ere teknologia berriak diseinatu eta garatzeko. Eta bertako Hezkuntza Sailaren arabera, eskola publikoen %99 Internetera lotuak zeuden 2004. urtearen amaieran. Almon irakaslearen ustez, teknologia berriekiko lilura horrek itsututa, eskola batzuek nabarmen gutxitu dute irakasle, liburu edo hainbat jardueren—musika, arte nahiz ibilaldien—kopurua, ordenagailuko

programa eta ekipamendu informatikoetan milioiak gastatzen dituzten bitartean.

Aditu horrentzat, ordenagailuen erabilera bereziki zaindu behar da adinez txikienak diren haurretan, hain zuzen ere sozializaziorako orduantxe baitago umeen garuna unerik aktiboenean. Adin horretan, ordenagailuak oztopoa besterik ez dira umeen trebetasun sozialak garatzeko. Bestalde, ikerketa batzuek frogatu omen duten bezala, ordenagailuak 3-4 urteko umeen hezkuntzan sar-

tzeak ez du haurren sormena gehitzen; aitzitik, nekea eragin dezake, ikusmenekoa batik bat, eta baita estresaren ondorio diren beste hainbat kalte sorrarazi ere, obesitatea bultzatzeaz gainera.

Dena den, badira kontrako iritziak ere; Alain Delamater psikologoak, esaterako, zenbait arrisku fisiko onartzen dituen arren, hezkuntza-mailako jolasek kalte baino onura gehiago ekartzen dituztela dio. "Bai, ordenagailuan jolastea jarduera sedentarioa da, baina baita irakurtzea ere", bere hitzetan, eta inork ez du irakurtzea gaitzesten.

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Auzolanean auzokalte

BARATZETARA ere iritsi da eromena. Lurrak sasoia hartu duenean aurtengorako pentsatutako baratze lanak arrapaladan egin behar. Orain arte elur-urak galaraziak laster burutu behar, euri zaparradaren bat etorri aurretik...

Udaberrian bertan

biltzeko uztekin batera geroagokoetan, uda berokoetan ere jarri behar aitzurra. Honelakoetan gauzak bi aldiz pentsatzeko denborarik ez hartzen ordea... eta gero izan ohi dira porru hazi ederrak! Bitan ez, hirutan pentsatu behar-ko genituzke baratze lanak. Zer barazki jarri, zein lan burutu behar den horretarako eta hirugarrena mantenua eta landarearen eta gure osasuna errazen nola zaindu. Azken honetarako landareen asoziazioak, zein zeinen ondoan jarri edo ez, nola antolatzea garrantzitsua da hirugarren helburu horren bilatzeko.

Landareak, geure moduan, etengabeko borroka batean bizi dira. Denek nahi dute ondo elikatu eta bere espeziea mantendu eta zabaldu. Estrategiak anitzak dira: ondokoaren zainei hazten ez utzi, auzoaren kontrako jario kimikoak, guda honetarako landare jende artean ez da Ginebrako hitzarmenik...

Baratzearan landareak elkarren ondoan nola jarri antolaterakoan kontuan eduki: batzuen artean elkarlana sustatzeko joera dute, hazkundera lagunduz edo arerioak diren izurriteak eta abar uxatuz; hazkunde azkarra eta motela duten landareak tartekatuz denbora eta lurra irabazten da; nolanahi ere, sustraikera desberdina duten landareen artean hobeto moldatzen dira.

Antolaketa honek landareen hazkuntzan eta uztetan duen eragina baratze gintza ekologikoaren barruan metodo biodinamikoa lantzen duen eskolak jorratu du, batez ere. Eskola honen eta tokian tokiko baratze zale amorratu askoren esperientziari esker barazki asoziazio onuragarri eta kaltegarri asko saiatu, antzeman, frogatu eta hedatzen ari da. Adibidez, auzokalte diren batzuk: baratxuria eta tipula, baba eta ilararekin; letxua, ekilorearekin; azak, marrubiarekin; patata, kuiarekin, tomate, luzokerarekin; apioa letxua, perrexila eta artoarekin. Aldiz, auzolanean gustura aritzen diren beste batzuk: zerba eta apioa, letxua eta tipula; baratxuria eta patata eta marrubia; porrua zainzurria, azenarioa, apioa, milua, marrubia, letxua, tipula eta tomatearekin.

Landareak gu bezala, egon edo jotzeko, aldamenen zein dugunaren arabera alde ederra...

suitzarrek azaleraren %18 galdu dute 1985 eta 2000. urte bitartean eta, aldiz, 1973 eta 1985. urte-bitartean %1 baino ez zuten galdu. Alpeetako tenperatura azken 150 urteetan 1,2°C igo da eta 2003ko kanikulak izugarritzko eragina izan zuen glaziarretan. I

BIOLOGIA

Biodibertsitatearen gorabeherak

62 MILIOI URTEKO ZIKLOETAN biodibertsitatea hazi eta gutxitu egiten dela aurkitu dute Berkeley-n dagoen Kaliforniako Unibertsitateko Berkeley National Laboratory-ko Richard Muller-ek eta Robert Rohde-k. Horretarako, azken 542 milioi urteko itsas animalien fosilak

arakatu dituzte eta sistema informatiko konplexuarekin analizatu ondoren, 62 milioi urteko zikloak topatu dituzte.

Guztira 36.389 genero identifikatu dituzte eta horien jarraipen zehatza egin dute. Aipatu zikloen zergatia azaltzeko hainbat hipotesi geofisiko eta astronomiko aipatu dira, baina zientifikoki ez da ezer ere frogatzerik izan. Adibidez, aldika eguzki-sisteman Oort kometek sortzen duten eragina izan daiteke arrazoietakoa bat, baina esan bezala ez dago frogatuta. Muller arrazoi astronomikoen peskizan dabilen bitartean, Rohde arrazoi geofisikoen atzetik dabil, hala nola, sumendien erupzio masiboak.

Bi zientzialarien arabera, hainbat izakik zikloaren aurrean eragin txikia jasaten duen bitartean, beste batzuk oso sentikorrak dira. Koralak, belakiak, artropodoak eta trilobiteak daude sentikorren artean eta arrainak eta barakuiloak, besteak beste, egoera egonkorra dutenen artean.

Frogatzerik izan ez badute ere, badirudi 140 milioi urteko beste ziklorik ere badagoela, hain zuzen ere Aro Glaziarrekin erlazionaturik egon daitekeena. Ikusiko dugu nola aurreratzen duen ikerketa honek. I

EUSKAL OROIGARRIA

MAKILA

eskaintza berezia

Gaztaina / Larrua

Mizpira / Alpaka

Mizpira / Larrua

Mizpira / Zilarra

- Opari berezietarako
- Pertsonalizatuak
- Prezio aukera desberdinak
- Iñaki Alberdik eginak

ARGIA

Informazio gehiago nahi baduzu: **ARGIA**

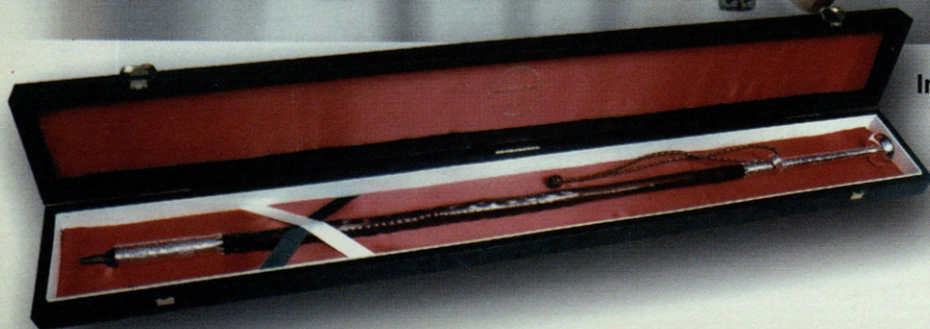
Industrialdea 15 • 142 P.K.

LASARTE-ORIA 20160

Telefona 943 37 15 45

posta-e: denda@argia.com

<http://www.argia.com/makilak.htdocs>

«Andoni Beroiz ez du Garzonek espetxeratu, EAJk baizik»

Luis Beroiz

Agoitzen jaio zen 1943an. Ekonomian eta Zuzenbidean lizentziatua da Deustuko Unibertsitatean. Enpresa pribatuan ekonomialari ari da. Bere izena, Andoni Beroiz seme eta presoaren aferra dela kausa ezagutza eman da hedabideetan. Luis eta Andoni Beroiz Galdakaoko Adiskide Pilota elkarteak kideak dira. Aita pilotari ohia da eta semea pilotari eta pilota irakasle izan da atxilotu zuten arte. Luis Beroizek esan digunez, Ertzaintzak Andoniri torturapean ateratako hainbat inculpazio gezurrezkoak direla frogatu du. Semearentzat eta auzi bereko beste gazteentzat justizia eskatzen du irmo.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Dani Blanco

Andoni Beroizek bi urte eta bost hilabete daramatza preso. Aranjuez, Topas eta Valdemoroko espetxeak ezagutu ditu. Beroizi —eta berarekin atxilotutako dozena bat gazteri— 60 kale eraso leporatu zizkieten. Ertzaintzak inputatutako 60 ekintzetako sei baino ez dira epaituak izan azkenik. Fiskalek guztira 91 urte eta erdiko espetxe zigorra eskatu zuten Andonirentzat: lehen bi epaiketan —12 eta 15 urteko zigorra eskaraz— absolbitua izan zen. Hirugarren eta laugarren epaiketetan 10 eta 14

Luis Beroiz Galdakaoko etxean, Andoni semearen argazkia ondoan duela.

urteko zigorra jaso zituen. Helegiteak aurkeztuta daude eta Auzitegi Gorenen erabakien zain dago. Bosgarren epaiketan 17 urte eta erdiko zigorra ezarri zioten, baina absolbitua izan zen, kontrako akusazioak torturapean jasoak izan zirelakoan. Seigarren epaiketan, fiskalak 22 urteko zigorra eskatu zuen. Epaiketa ordea, bertan behera geratu zen. Beroiztarrek Andoniri leporatu zioten ekintzaren errugabetasunaren koartada aurkitu baitzuten.

Azaldu iezaguzu nola iritsi zareten semearen errugabetasuna frogatzera auzi horretan.

Auzi horretako koartada juizioaren diligentziak prestatu baino askoz lehena genuen, baina Andoni epaitzera deitu arte ezin genuen ezer egin. Duela bi urte, Andoniri ekintza horren eguna —orain lau urtekoa— jakinarazi ziotenean, egun hartan istripu larria izan zuela gogoratu zen. Eguna urtarillaren 1a zen eta Agoitzeko lagun batekin etorri zen Bilbora. Zuia herrian ordea, autobidea uztean, istripua izan

zuten. Ertzaintzak istripuaren argiketa egin zuen. Nik ez nion Ertzaintzari atestatua eskatu noski. Autoaren aseguratza-etxera jo nuen. Atestatua jaso nuen eta Kepa Landa abokatuari helarazi nion. Zerua ireki zitzaion, Ertzaintzak berak baitzeukan Andoniren errugabetasun frogak. Ertzaintzak, hala ere, ordura arte Andoniri ekintzan parte-hartzearen akusazioari eutsi zion.

Kasua Garan agertu duzu bereziki.

Idaztea da nire arma bakarra. Koartada eta argipen asko aurkitu dugu egia- ren bila. Beste ekintza baten inputazio garaian belauneko ebakuntza egin berria zioten semeari. Sendagile-agiria aurkeztu genuen Andoniren ezintasuna frogatzeko. Autoak edota eraikinak makuluekin erretzen ibiltzea ez da arrunta edo erraza, nik uste. Semeari inputatu dizkieten ekintzen "frogak" torturapean ateratzen dizkietela egiaztatu dugu, baina nik urrunago joan nahi dut. Egia- ren bila ari naiz eta ez Andoniren kasuaren egi- ra soilik.

Garan argitaratutako artikuluetan ikas-
kide eta lankide ohiak aipatzen dituzu,
botere karguetan dauden "lagunak".
Andoniren kasua tarteko, berriz ere
beraiekin topo egin duzu nonbait.

Bai. PSOEko Joaquin Almunia *Koki*,
eta *Vocento* taldeko Jose Mari *Pito* Ber-

garecherekin sei
urtez ikasi nuen.
Oso "lagun atsegi-
nak" izan dira
orain gutxi arte.
Berauekin, nola-
bait, desio ez nuen
egoera batean topo
egin dut. Nik ez
dut ezer bilatu.

Lagundu nazakete,
horretarako botere baitute, baina ez
diet laguntza eskatu, ez erregu egin ere.
Andoniren kasua aditzera eman nahi
izan diet, besterik ez. Horrenbeste
injustiziarekin buka dezaten iradoki
diet. Almunia norbait da PSOEen, per-
tsona baliagarria. PSOEek agintzen du
orain eta gatazka konpontzeko alderdi
gakoa da. Almuniak *Garan* argitaratu
ditudan artikulua guztiak jaso ditu,
baina ez dit erantzun. Eta Andonirena
gertatu baino lehenago mintzatu ohi
ginen. *Pito* Bergarehek bazeukan nire
artikuluak *El Correo*en argitaratzea. Ez
dit inolako kasurik egin. Azken artiku-
luan gure abizena kakaztu zuela esan
diot. Eta arrazoirik gabe egin zuela fro-
gatu dut. Nire abizena garbituko
lukeen artikulua argitaratzea baino ez
nuen nahi. Ez du argitaratu, ezin dio
bere buruari harri-
ka egin, jakina.
EITB eta *Deiaren*
jarrerak ere antze-
koak dira. Isiltasu-
na erabatekoa da
guztien aldetik.

Artikuluren batean
Burukide izeneko
bat aipatu duzu. Nor
den jakiterik bai?

Hori da azken bi urteetan mantentzen
dudan inkognita. Ez dizut izena eman-
go, nire azken aurreko artikuluan esan-
go dut izena. EAJn gehien agintzen
duena da, itzaletik maneiatzen du EAJ,
beso-ukaldiz agintzen du. Berak kan-
poratu zuen Xabier Arzalluz eta berak
erraztu zuen Josu Jon Imaz EBBren
lehendakaria izatea.

"Gazteak atxilotzen
dituztenean hedabide
boteretsuek erakusten
duten poztasuna izugarri
ankerra da"

"Semeari leporatutako
ekintzaren 'egiletasuna'
torturapean atera ziotela
frogatu dugu. Baita
Ertzaintzak frogatzea ezkutatu
zuela ere"

Javier Balza Herrizaingo sailburuaren-
gana ere zuzendu zara.

Bai, baina bera ez da EAJko buruki-
dea, morroia da. Menpekkoa. Nik
hemengo botere politikoarengana jo-
dut eta hor *Burukide* dago. Garzonek
ez zuen Andoni Beroiz espetxeratu,

EAJk baizik. Hor
dago arazoa eta
gakoa. Zazpi
urtez, laneko afe-
rak tarteko, *Buru-
kide*ekin bildu
naiz hilabete oro.
Besoz beso lan
egin dugu zazpi
urtez. Berarekin
harreman sakona

izan dut. Baina, hara, ez naiz horrega-
tik EAJkoa, ezta izango ere. Berak
eraman dit Andoni Madrilera.

Sabin Etxean al dago?

Bertan bazkaltzen da. Lantokia ondo-
an dauka. Ontzi-kapitaina da.

EBBko kide al da?

Ez. Ez dizut izena esango. BBBren
lehendakaria izan zen zenbait hilabe-
tez, beste inor prest ez zelako. Ez da
inoiz aurrean agertu, ezta nahi ere.

Andoni eraman dizula baieztatzeak
gogorra dirudi. Zeinek eraman zuen
Andoni: Ertzaintzak, EAJk, *Burukide*?

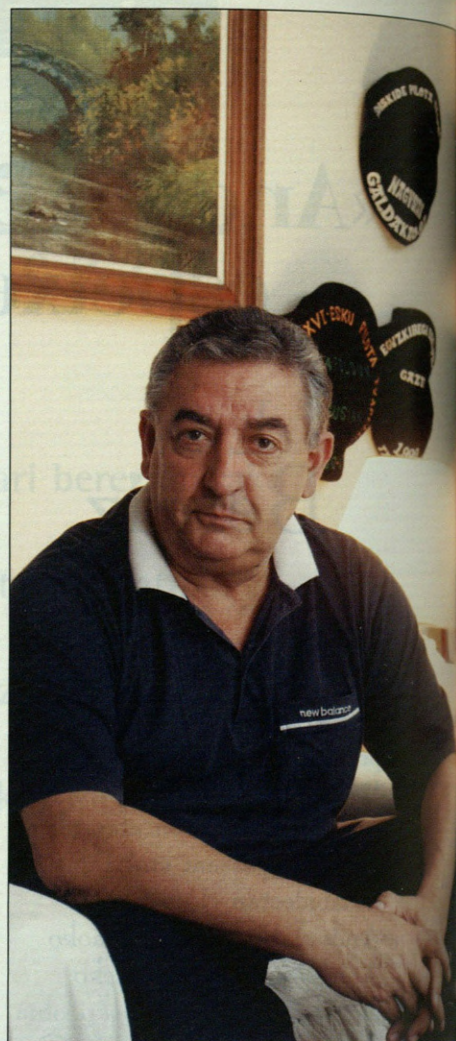
Niretzat berak agintzen du EAJn, eta
Ertzaintzan batez ere EAJk agintzen
du. Ez dut Javier Madrazok Andoni

eraman duela
esango, ezta?
Nahiz Madrazo
Ertzaintzan
agintzen duen
Gobernuko kide
izan.

Zer aurkitu duzu
hedabideen mun-
dian afera hau
tarteko?

Izugarrikeriak. Gazteak atxilotzen
dituztenean hedabide boteretsuek era-
kusten duten poztasun ankerra. Izen
eta abizenak zabaltzen dituzte barra-
barra. Gazteei leporaturako inputazio-
ak guk baino lehenago dakizkitez, den-
dena dakite.

Zer iradokitzen dizu horrek?

"Ikusi dudana egiaztatu besterik ez dut
egin, gatazkaren kontura dagoen ustelkeria
izugarria dela, alegia".

Vocento taldeko egunkariak poliziare-
kin harreman zuzena dutela. Andoni-
ren aferan atxilotu baten amak, *El
Correo*ren bitartez izan zuen semearen
berri, goizean goizik. Ertzainek Ando-
ni frontoian zegoela atxilotu zuten eta
Tele 5 etxeko atarian genuen guk ezer
jakin baino lehen. Hedabide botere-
tsuek "gatazka" saltzen dute. Gure
kasuan, adibidez, publikatu dutena
gezurtatu dugu baina ez dute ezeztatu
nahi izan.

Esnatze moduko bat izan al da gertatua?
Ez. Baina, beste bati gertatzen zaio-
nean zein urrun gauden erakutsi dit.
Lehen ulertzen ez nuen gauza asko
ulertzen dut orain. Eta ulertzen dut
zergatik jende askok ez duen erreak-
zionatzen, nik ez bainuen ere lehen
erreakzionatzen. Lozorrotu gaituzte.
Baina ez dut horregatik esna ez dagoe-
na madarikatzen. Boterean daudenek
dena oso ondo planifikatzen dute ber-

tan irauteko. Adibidez: EAEko hauteskundeak datoz, EAJk abertzalearen lurrina zabalduko du: "Presoen sakabanaketarekin bukatu behar dela, Aukera Guztiak-en eskubideak bermatu behar direla...". Hitzak besterik ez. Nik semeari leporatu diotena ezeztatu dezaten eskatzen dut. Eta espetxean dauden presoek eskubideak bete ditzaten. Besterik ez.

Jeltzaleen mundua hurbiletik ezagutzen duzu, antza.

Bai. Nire aita EAJkoa izan zen. Gerra zibil ostean askotan atxilotu zuten.

18/98+ taldeak Bilbon deitu zuen manifestaziora, baina ez zinen joan.

Horregatik berarengatik. Manifestazioan pertsona inputatu batzuen egoera salatu zen. Ados. Baina pankarta atzean hirukoaren politikoak joan ziren. Joan nahi nuen, baina ezin dut horien ondoan ibili. Kale borrokan aritzeagatik erruduntzat jo duten gazte askoren lekukotasunak torturapean jasota daude. Semeari leporatutako ekintzaren "egiletasuna" torturapean atera ziotela frogatu dugu. Kasuaren errugabetasuna frogatu dugu, baita Ertzaintzak frogatu ezkutatutak zuela ere. Tortura ezkutatzen ari dira. Nola nahi duzu manifestatzea Espainiako justizia salatze-ko, justizia lohitzten dutenekin?

Zer sentsazioekin geratu zara?

Sentsazio arraroak, nahasgarriak eta higuigarriak. Adibidez, Xabier Arzalluzek Aukera Guztiak plataformaren alde sinadura eman du. Horrek ez du piperrik balio. Areago, ezker abertzaleari gustatu zaiola dirudi eta minga-

Andoni Beroizek jasandako torturen pasarte batzuk, aitak kontatuak

ARKAUTEN. Andoni hogei minutu oro itaundu zuten, lo egiten utzi gabe. Kokoriko ipini zuten zorua izerdiz bete arte. Orkatiletan kolpeak jaso zituen, oihi eta garrasien artean. Pareten aurka jarria, makila bat uzkitik sartzeko sasi-saiakerak egin zizkion. Konortea galdu arte jo eta ke saiatu ziren berarekin. Hiru aldiz eraman zuten ospitalera itaunketa egin bitartean. Bosgarren egunean egia ez dena sinatu zuen, torturapean jakina.

ERREPIDEAN. Guardia zibilek Andoni lekuz aldatzera zeramaten batean, istripua izan zuten. Furgoneta itzulipurdika joan zen errepidetik at. Guardia zibil bat hila izan zen. Andoni eskuburdinez lotuta zeramaten eta kolpe izugarriak jasan zituen. Harrezkero lepokoa eraman behar izan zuen. Une hartan bertan, errepidean zeudela, gainerako guardia zibilek hil berriaren gorpuaren aurrean jarri zuten, mespretxu, irain eta mehatxu ikaragarriak jasan zituen. Gertatutakoaren errua leporatu zioten.

OSPITALEAN. Iazko martxoaren 11n pneumoniarekin zegoen eta ospitalera eraman zuten. Egun berean izan ziren Madrilgo atentatuak. Poliziek ospitaleko atarian bota zuten eta biktimen senideen aurrean laga. Andoni aurreko hilabetean Madrilera bidean 500 kilo lehergailurekin harrapatu zuten "etarra" zela esan zieten. Andoni- ren lintxamendua bilatu zuten. Geroago, hildako eta zaurituen arropa odolduak zeuden gela batean sartu zuten eta bertan akabatuko zutela esan zioten.

ria da. Baina, tira, nahi dutena egiteko libre dira. Nik ikusi dudana egiaztatu besterik ez dut egin, gatazkaren kontura dagoen ustelkeria izugarria dela, alegia.

Zer eman dizu bizitakoak?

Gaztetu egin nau. Gatazkak jarrai dezan dagoen interesa ikusarazi dit. Politikoei gatazka oso errentagarria zaie krematistikoki. Botere politikoa baduzu ekonomia kudeatu dezakezu. Hemen ez dago ezer gabe joaten den politikaria, inor ez. Nire etxetik Arzalluzek eraiki duen bunkerra edota luxuzko etxea ikusten dut. Etxegin-tzan sartuta dago, semea tarteko. Txaletak egitea debekatuta zegoen lur eremua erosi zuten eta hara! Politika-

riek beti ateratzen dute zerbait azazkalen artean. Politikak nazka ematen dit, baita politikariek berebat.

Ezker abertzaleak ere ez dakit gogobetetzen zaituen?

Nire lagunak ezkerrean daude. Gara irakurtzen dut. Ezker alderako joera daukat. Ezker abertzaleko politikari- en helburua ez da krematistikoa. Ez dut uste ezker abertzaleko politikariek azazkalen artean dirua eraman dutenik. Nahikotxo arriskatzten dira. Baina besterik ez. Beren esanek ez naute ere guztiz konbentzitzen. Politikari guztien berbak esamesak eta ele-meleak dira. Uneon, boterean daudenak bereizten ditut besteengandik. Haiek eraman digute Andoni. ■

"Oinarritzkoena baino ez dugu eskatzen: bizitzeko eskubidea"

Errespetatu ditzagun pertsona eta herri guztien eskubideak, eta erabil dezagun

gure hizkuntzan bizitzeko eskubidea

Basque Government
Aldundia
Kultura Saila
Diputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

gure
arteak
euskaraz

Softwaregintza puri-purian

Apirilean egingo dute Informatikari Euskaldunen V. Bilkura. 1996. urtean abiatu zituen bilkurok Udako Euskal Unibertsitateak. Ordutik softwaregintzan, hizkuntza aplikazioetan, Interneten... egindako bidea garrantzitsua izan da, baina UEUko Informatika Saileko Olatz Arbelaiz eta Xabier Artolak diotenez, egiteko asko dago oraindik. Bederatzi urteko ibilbideaz eta aurtengo asmoez idatzi digute Arbelaiz eta Artolak.

INFORMATIKARI EUSKALDUNAK biltzeko lehen asmoa Udako Euskal Unibertsitateko Informatika Sailetik sortu zen, 1996an, eta hala antolatu ziren estreinako aldiz, urte hartako udazkenean, Informatikari Euskaldunen I. Topaketak. Handik bi urtetara, 1998ko azaroan, bigarren aldia izan zuten topaketa hauek. Hurrengoa egitea, berez, 2000ko udazkenean tokatzen bazen ere, elkarretartze hori atzeratu egin zen, eta 2001eko udaberrian izan zen Informatikari Euskaldunen III. Bilkura. Gerora, IV.a, 2003ko apirilean egingo da, eta V.a aurtun, Miramon Enpresa Digitalarekin elkarlanean antolatu eta Donostian, apirilaren 22an, hain zuzen, egingo duguna ditugu.

Lehenengoa antolatzerakoan zer-nolako harrera izango genuen ez bagenekien ere, parte-hartzaileen kopuruak, eta, batik bat, parte-hartzaile horiek hitzaldietan, software-erakusketan nahiz mahai-inguruan agertutako interesak argi erakutsi ziguten egindako ahalegina ez zela alferrikakoa izan. Horrek bultzatuta, noski, bilkura hauek bi urtean behin egiteko asmoa sendotuz joan zen. Saio guztietan ehun eta berrogeita hamar lagun inguru bildu izan gara, irakas-

OLATZ ARBELAIZ
XABIER ARTOLA

2003an egindako informatikarien bilkurako hitzaldi bat eta antolatzailer taldea.

kuntzaren, administrazioaren, komunikabideen zein industriaren mundutik etorritakoak, eta ekitaldiaren bukaeran betearazitako inkestetan beti agertu da berriro egiteko nahia eta beharra.

Bilkuron formatua ez da asko aldatu urte hauetan: gonbidatuen hitzaldiek, deialdi irekira aurkeztutako komunikazioek, software-erakusketak eta mahai-inguruak osatu izan dute, aldeak alde, egun osoko jardunaldia. Ekitaldi bakoitzean gai nagusi bat aukeratu izan da ardatz: Euskarazko softwarea (1996), Euskara eta Internet (1998), Informatikaren irakaskuntza eta informatika irakaskuntzan (2001) eta

Informatikaria gizarte elektronikoan (2003). Aurtengoa berriro ere softwaregintzaren aldetik bideratu nahi izan dugu: Softwaregintzaren erronka berriak. Lehenengoa antolatu zenean hasi berria zen, administrazioaren eskutik batez ere, software erabiliena euskaratzeko bidea. Izan ere, lehen topaketa haien ondoren egindako balorazioan honako hau irakur daiteke: "Euskarazko produktuen zabal-kuntza bideratu behar da, erabiltzeko ohiturak ere sortu behar dira, eta martxan jarri

behar dugu euskarazko softwarearen merkatua". Bederatzi urte joan dira ia hori idatzi genuenetik, eta, aurreratu dela ukaezina bada ere, erabiltzeko ohiturei dagokiena, esaterako, bete ote da? Ordenagailu bat

erosterakoan, ez al da oraindik normalena dendatik erdarazko sistema eta programak instalatuta ekartzea? Ez al da gehiegitan gertatzen oraindik, dela alferkeria, dela erosotasunagatik, bere horretan uzten dugula, aldatzen hasteak ekar ditzakeen arazoak aurre ez egitearren? Egia da, aurreratu egin da, euskarazko softwarearen katalogoa inoiz baino hornituagoa dago egun (<http://softkat.ueu.org/>), nahiz eta oraindik oinarriko aplikazio asko falta izan, baina asko geratzen da egiteko. Azken aldian, programa eta aplikazio erabilienak dezenteko azkar euskaratu dira, eta, hasierako urte haietan ez bezala, gero eta prestatuago dator softwarea lokalizazio-lanetarako, eta gero eta agudoago dugu eskura euskarazko bertsioa. Hori dela eta, aplikazio horien inguruko terminologian egindako aitzina-mendua ere bistakoa da. Baina, hizkuntza-normalizazioaren kontuan bezalaxe, honetan ere erabilpena dugu gainditu gabeko irakasgaia.

Bilkura hauetako gehienetan presente egon den beste gai bat hizkuntza-aplikazioena izan da. Teknologia berriek daramaten abiada ikusita, arlo horretan atzera geratzak ezinezko bihurtuko bailuke, etorkizun hurbilean, euskara jarduera askotako hizkuntza normala izatea. Esate baterako, sakelako telefonoetako mezuak euskaraz idazterakoan hitzak osatzeko laguntza ematen duen aplikaziorik ez badaukagu, ez al gaitu horrek berak erdaratarantz bultzatuko? Horretan ere aurrera egin da, azpiegituren prestakuntzaren aldetik batez ere, baina asko dago egiteko, eta larria da. Aho-tsa ezagutzen eta sintetizatzen duten sistemak behar ditugu hainbat aplikaziotan, era guztietako hizkuntza-tresnak testuen lanketako programe-tan, hizkuntza-ezagutza izango

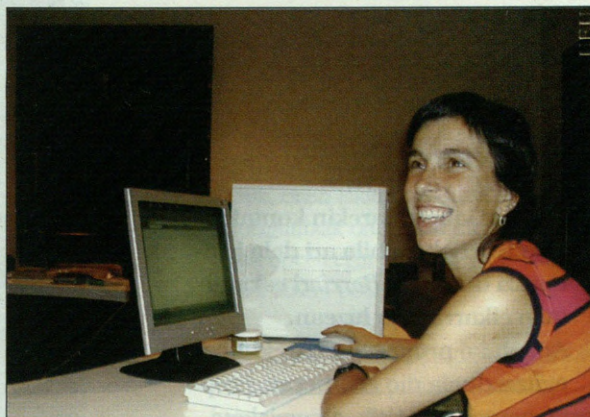
duten aplikazioak informazioaren bilaketan eta eskuratzean, itzulpen-gintzarako laguntzak eta abar luze bat.

Azkenik, ezin, bada, aipatu gabe utzi Interneteko mundua. Izan ere, horixe izan baita beste kezka-iturri bat, bilkura joan eta bilkura etorri agertu dena. Dударik ez da, euskarak bere tokitxo eskuratu du sareen sare horren erakusleho erraldoian, baina arlo

Ordenagailu bat erosterakoan, ez al da oraindik normalena dendatik erdarazko sistema eta programak instalatuta ekartzea? Ez al da gehiegitan gertatzen oraindik bere horretan uzten dugula, aldatzen hasteak ekar ditzakeen arazoak aurre ez egitearren?

horretan ere normalizaziotik urrun gaudela esango genuke. Gogoak eta kezka ez dira falta, eta horren erakusgarri bigarren bilkurako ondorioen artetik jasotako hau: "Euskaldun zibernauten sare bat antolatu behar dugu".

Aurrekoetan bezala, aurtengo ekitaldian ere interes handiko gaiak jorratuko ditugu; horretan gaude, behintzat, antolatzaileok. Hiru jarduera nagusi izango dira: hasteko, softwaregintzaren munduan puripurian dauden zenbait arlo landuko dira: web zerbitzuak, aplikazio informatikoen segurtasuna, osagaien

Olatz Arbelaitz UEUko Informatika sailburua ikastaro batean.

bidezko programazioa, software-patenteak, grid delako konputazioa, inguru-adimena eta abar; bestalde, azken aldian garatu diren euskarazko aplikazio berrien aurkezpenak egingo dira; azkenik, egunari bukaera emateko, software jabetunetik software librerako bidean dauden aukerak eta arazoak jorratuko dira mahai-inguru batean, bide horretan ari diren enpresa eta teknikarien eskutik. Mahai-inguruko gai hori ardatz hartuta beste saio batzuk ere antolatu izan dira urte hauetan Informatika Sailaren eskutik (Software Libreari buruzko I. eta II. Euskal Mintegiak, 2001ean eta 2002an), eta, piztu duten interesa ikusita, espero izatekoa da aurtengo bilkura itxiko duen mahai-inguru hori ere erakargarria izatea jende askorentzat. ■

Informatikari Euskaldunen V. Bilkura apirilaren 22an, Donostian, Miramoneko Teknologia Elkarte gikoa eraikin nagusiko aretoetan izango da. Informazio gehiago nahi izanez gero, sailaren helbidera jo (<http://www.ueu.org/groups/informatika/>), eta jarraitu V. edizioaren esteka.

Babeslea: Hernaniko Udala

Hernaniko Udala

Lehen, orain eta beti Euskararen alde

www.hernani.net

Bero-beroan

ETA elkarriketaren eta Zapateroren bila

PSOEn Gobernuarekin kontaktu eta elkarriketa bila ari dela jakinarazi du ETAk *Berriari* eskainitako elkarriketa luzean. Anoetako proposamenarekin bat egiten duela dio eta, beraz, proposamenaren haritik, elkarriketaren helburua enfrentamendu armatuaren ondorioak konponetzea litzateke. Anoetako proposamenaren arabera, gatazkaren sustailetan dauden gai politikoak eragile politiko eta sozialen arteko mahai batek bideratu beharko litzuke. Elkarriketa apirilaren 2an argitaratu zen eta *El Pais*-eko Luis R. Aizpeolea kazetari ezagunaren esanetan, Zapatero presidenteari begira argitaratu zen data horretan, Espainiako Gobernuburuak 4an Donostian parte hartu behar baitzuen PSE-EEren kanpainaren lehen mitinean; kazetariaren ustez, ETAk Aberri Egunerako ohikoa duen mezua, beraz, aste pare bat atzerarazi zuen Zapaterorengana gertuagotik zuzentzeko. Azkenean, dena den, Aita Sainduaren heriotza medio Zapatero ez zen Donostian izan eta PSE-EEK bere kanpaina bertan behera utzi zuen dolu agerpen gisa.

PP Espainiako banderak erretiratzeko Euskaldunak

Joan den larunbatean, hilak 2, PPk Bilboko Euskalduna Jauregian emandako mitinean, antolatzaileek, mitinera eramaten zituzten Espainiako banderak erretiratzeko zizkieten PPzaleei. Sarreran iragazi ez zituzten bandera batzuk astintzen hastean, berehala zihoztzen antolatzaileek eta erretiratu. Mariano Rajoi zen hizlari eta ez bide zuen egoki ikusi Espainiako banderaz gainezka agertzea.

IMANOL OTEGI / ARGAZKI PRESS

Zalantzak airean, egoera aldaketa

Bistan da hauteskunde kanpaina hau ez dela 2001ekoa bezain gogorra eta lehiatua. Horrek EAJ-EAri egin diezaioke kalte eta koalizio aberetzalea tentsio egoera bizitzearen aldeko lanean ari da tinko. Tentsio ez horren handiaz gain, EHAKen agerpena izan daiteke bereziki EAJ-EAren emaitzak gehien uki ditzakeen eragilea, azkenean, logikoena dirudien moduan, Batasunak botoa alderdi ezagutu berriarentzat eskatzen badu. Hori baldin eta Espainiako Gobernuak EHAK lege kanpo jartzeko saiakerari ekiten ez badio. PSOEn inguruko zenbait adituren ustez, aldiz, Zapateroren Gobernuak ez du batere argi ikusten Auzitegi Konstituzionalak inpugnaziorik onartzea, batez ere ikusita Aukera Guztiak kanpo uzteko Konstituzionalean izan omen zen eztabaida luzea, ahobateko adostasunak halakorik islatzen ez badu ere. Gatazkaren irakurketatik, halaber, keinu gisa ere uler liteke EHAKen aurka ez jotzeak –azkenean hala balitz–, pentsatzekoa baita Espainiak nahiko balu, topatuko lukeela debekurako zirrikiturik.

Zer da...

Lan Harremanen Kontseilua

Lan Harremanen Kontseilua (LHK) EAEko instituzio bat da, eta sindikatuen eta enpresaburuaren konfederazioek izendatutako pertsonak osatzen dute paritarioki. Bi xede ditu: aipatu konfederazioen arteko elkarlaldiak eta dialogoa sustatzea batetik, eta gai soziolaboralean Eusko Jaurilaritzaren eta Legebiltzarraren organo kontsultatiboa izatea, bestetik. Erakunde bitarikoa eta paritarioa da. Hamalau kide efektiboz osatua dago eta beste horrenbeste ordezkot: zazpina lagun izendatzen dituzte sindikatuen eta enpresen konfederazioek (enpresen kasuan, denak Confedebaskek). Aipatuez gainera, lehendakaria eta idazkari nagusia dauka, kideek berek izendatuak edota Eusko Jaurilari-

tzako lehendakariak subsidiarioki. Beraz, 16 kide guztira. Indar sozialen elkargune izateko organoa denez gero, honako funtzio hauek ditu, besteak beste: indar sozialen lanbide arteko akordioak faboratzea, negoziazio kolektiboa sustatzea eta, gatazka laboraletan, adiskidetzeko, bitartekaritza eta arbitrajea bultzatzea. Instituzioen partizipaziorako instantzia den neurrian, organo horren egitekoak dira, halaber, Eusko Jaurilaritzari politika laboralari buruzko proposamenak helaraztea eta gai horri dagozkion diktamenak, ebazpenak txostenak eta estudioak egitea.

Daniel Udalaiz

Dimisioak NUPEko euskara batzordean

NAFARROAKO UNIBERTSITATE Publi-koaren Hizkuntza Plangintzarako Batzordeko Patxi Salaberri eta Koldo Asironek dimisioa aurkeztu berri dute. Patxi Salaberri etsitua agertu da *Berria* egunkariak egindako elkarriketan. Euskara gaietan errektore ondokoa zenaren ustez, "errektoreak beti eskuak garbitzen ditu. Ez du sekula erabakirik hartu euskararen inguruko gaietan". Erabakiak hartzeko presioak ere aipatu ditu Salaberri, baina berak dio: "Presioa izan badu ere, gauza gehiago egin zitzakeen; ez ditu egin nahi izan ez duelako". Euskarazko irakasgaiak emateko plangintza egiten bada irakasle berriak behar direla dio Salaberri, "eta horiek, seguruenik, elebidunak, euskaltzaleak liratekeela eta beharbada abertzaleak. Oreka galduko litzateke, eta oreka hori ez dute galdu nahi".

L. F. A. / ARGAZKI PRESS

Patxi Salaberri dimisioa eskatu duen NUPEko euskara batzordekoa.

Eusko Jaurlaritzak 3,3 milio euro jarriko ditu euskaltegientzat

EUSKALTEGI PRIBATUEK otsailean larri zirela adierazi zuten. Ikasturte honetan zein diru-laguntza jasoko zuten ez omen zekiten eta aurreikusitako diru-laguntza, aurreko urtekoa baino %25 gutxiago omen zen. Orain, Eusko Jaurlaritzaren eskutik euskaltegi eta zentro pribatu homologatu batzuek aurreikusitakoa baino 3,3 milioi euro gehiago jasoko dute. Guztira, beraz, 13,7 milioi euro. Ikasleek laguntza zuzenak ere jasoko dituzte eta horretarako 620.000 euro egongo dira.

Sebastian artzapezpikuaren ordezkoa euskalduna izatea nahi dute

FERNANDO SEBASTIAN Nafarroako artzapezpikuak 75 urte bete zituen joan den azaroan eta bidalia zion Aita Santu hilberriari kargua uzteko gutuna. Nafarroako 75 apaiz eta laikok osatutako talde batek Aita Santua zenari gutuna bidali zion esanez ordezkoko euskalduna behar duela izan eta euskararekiko konpromisoa erakutsi beharko lukeela. Bestalde, "elizbarruti bakarra osatu ahal izateko" Euskal Herriko gainerako elizbarrutiek inongo negoziatioak berreskuratzeko eskatu du taldeak.

EHUko Farmazia Fakultateari saria euskararen aldeko lanagatik

FEUSEREN FARMABURUA izeneko saria sortu berria du Farmazilari Euskaldunen Elkarteak (FEUSE) eta lehenengo sari hori Euskal Herriko Unibertsitateko Farmazia Fakultateari eman dio.

EHUko Farmazia Fakultatearen web gunea.

BAHEA

Gara-k jakinarazi duenez, Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak ukatu egin dizkio euskaraz ere argitaratzen duten medientzat bideratutako 2003ko diru-laguntzak. Albistea zaharra dela dio *Gara*k, orain jakin izan duenez, ordea, dirulaguntzak onesten dituen epaimahaiak onetsi egin zuen eta gero Kultura Sailak atzera bota.

Deia (Diario de Bizkaia) egunkariak kioskoetako salmenta publikoa bertan beheran utziko du Nafarroan apirilaren 11tik aurrera. Aurrerantzean, harpidedun direnek bakarrik hartu ahal izango dute egunkaria kioskoan. *Deiak*, halaber, aurtengo azaroaren 6an 10.000. zenbakia argitaratuko du.

Gabi Mouesca gertutik jarraitzen du Frantziako Gobernuak

Frantziako Gobernuak Gabi

Mouesca euskal herritarra gertutik jarraitzen duela erakusten du martxoan izandako gertakari batek. Mouesca Presondegiatako Nazioarteko Behatokiko (OIP) lehendakaria da eta Gurutze Gorriko presondegiatako ataleko arduraduna. Iparretarrak erakundearekin zerikusia zuten auziak medio, 17 urte iragan zituen Frantziako espetxeetan eta gaur egun ere ezin da Parisko erregiotik atera. Bordelen epaile ikasten ari den talde baten aurrean hitzaldi bat emateko baimena eskatu zien agintariei eta ukatu egin zioten. Mouescak ordezkari bat bidali zuen, eta hitzaldi egunean eta tokian polizia han izan zen egiaztatzeko Mouesca ez zela bertan izan. *NouvelObs.com*-en elkarrizketa foroan internautek egindako galderei erantzuten agertzen da pasadizoa. Elkarrizketan batez ere OIP eta presondegiatako gai interesgarriak jorratzen dira (http://www.nouvelobs.com/forum/archives/forum_267.htm).

Net Hurbil

PELLO ZUBIRIA

Maliko kotoia: ikusi labore lehiakor bat ihartzeko formula

Jarduera arrakastatsu gutxi ditu Afrikak eta horietako bat Maliko kotoi ekoizpena da. Orain Munduko Bankua hori ere itotzera doala salatu du ekonomialari prestigiotsu batek, AEBetako kotoi ekoizleen subentzioak onartuz eta Maliko nekazariei prezio minimoak bermatzea aginduz.

FRANTZIAN eta bereziki Paris inguruan bizi den afrikar diasporakoak dira "Afrikara" gunea egiten dutenak. Interneten duten presentzia ez gain musika eta liburuak argitaratzen ditu, artisautzako produktuak saltzen eta hainbat ekitaldi antolatzen. Afrikara-k web gunean duela gutxi Maliko kotoi sektoreak aurrean duen itoaldiari buruzko artikulua interesgarri plazaratu du.

Kako Nubukpo ekonomialari eza-guna da eskualde horretan. Afrikako Mendebaldeko Bankuan (BCEAO frantseseko siglatan) analisi makroekonomiko lanetan aritua da, eta ezagutza ona aitortzen zaio laboreen eta kotoien merkatuetan. Bere karguek erakusten dutenez, ez gara globalizazioaren kontrako militante batez ari, ekonomiaren mundu mailako garapenak itotze bidean jarri duen burgesia lokal bateko edo egitura estatal bateko goi kargu ezagunaz baizik.

Kako Nubukpo harro dago Malin kotoiaren inguruan eraikita dagoen sektorearekin, eta honek herrialdeari ekarri dion garapenarekin. "Maliko kotoi sektorea Afrika osoan lehiakortasunari dagokionez lortu den *success story* edo arrakasta bakarretakoa da", idatzi du. Malik Afrikako kotoi ekoizle nagusi postua kendu dio Egiptori. Nola lortu den hori nekazariei subentziorik eman gabe?

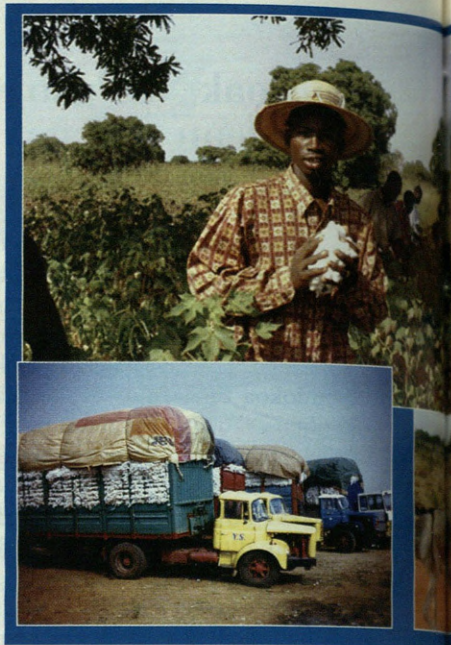
Lehen mekanismoa: kotoia lantzen duten laborariei sektoreak prezio minimo bat bermatu die azken urteotan.

Lehen mailako kotoi alea kiloko 210 CFA libera pagatu zaio iaz (0,31 euro). Bigarren mekanismoa: prezio hori Compagnie Malienne de Développement des Textiles erakundeak ezarri eta garantizatu du, Maliko estatuak berari eman baitio kotoiaren salerosketa guztiaren monopolioa. Horrekin batera, Nubukpok uste du lan ona egin duela Mendebaldeko Afrikako bankuek osatutako pool-ak, kotoiaren produkzio eta komertzializazioan beharrezkoa den finantzaketa ahalbidertatuz.

Baina ekonomialariak dioenez "kotoi malitarraren berezitasun bikoitz hau -hau da, nekazariei prezio minimo bat bermatzea eta sektorea era bertikalean integraturik egotea- ez da ezkontzen azken hogeita bost urteotan Hegoaldeko nekazaritza gainbehera daramaten printzipio neoliberalerain, hau da, 'benetako merkatu prezioak' ezarri behar direla eta monopolio publikoak desegin behar direla agintzen duten printzipioekin".

Zorretan izanik ere kotoia behar

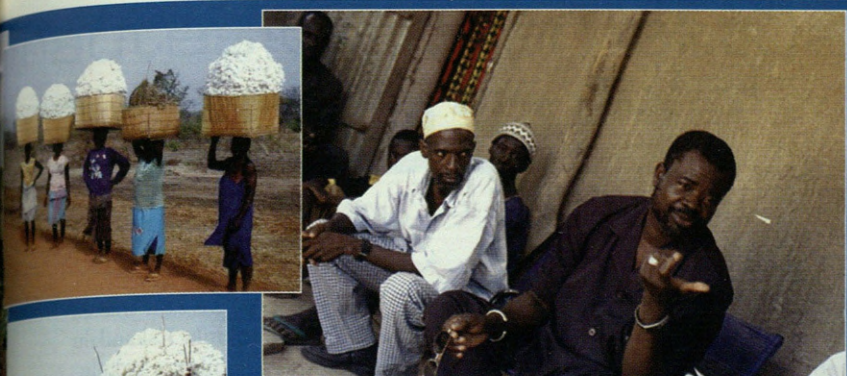
Munduko herrialderik txiroenetakoa da Mali. 12 milioi biztanleetatik %60a pobreziarik gorrienean bizi da. Urteko eta buruko errenta 900 dolarretan dabil. Malitarren bizi itxaropena 45 urte artekoa da. Panorama horrekin, Maliko gobernuak orain dela gutxi erabaki zuen 2008ra atzeratzea bere jarduera ekonomiko txukun

bakarra den kotoiaren monopolioaren pribatizazioa, Munduko Bankuak ipini zion 2004ko data alde batera utzita.

Munduko Bankuak azkar hartu du mendekua. Iazko azaroan Bamako hiriburura iritsi ziren Munduko Bankuko eta Nazioarteko Moneta Funtsako ordezkariak gobernuari jakinaraztera honen finantza estuasunetarako gehiago ez zela dirurik izango... neurri zorrotz batzuk hartu arte. Lehenengo neurri zorrotza zera zen: baserritarrei bermatzen zaien prezio minimoa kotoi kiloko 0,31 euroetatik 0,24-0,26ra jaistea 2005 honetan bertan. Eta horrekin batera, prezio minimoa pagatzeko diru ere bermerik gabe geratu zen. Beraz, prezio minimo txikiagotu hori teorikoa da, Maliko estatuak nonbaitetik diruak eskuratu ezean.

Gauza da ikertzaile independientek behin eta berriro utzi dutela argi gaur Malin kalitate oneko kotoi kilo bat ekoizteak 0,30 euroko kostea duela laborariarentzako. Beraz, orain ezarri diren prezio minimo berriak kostean azpitik dabilta, askogatik gainera. Aldiz, kotoia ekoizteko nekazariak erabili behar dituen lehengaiak (haziak, pozoia, ongarriak, tresneria...) etengabe ari dira garestitzen, eta are gehiago sektoreko atal osoak pribatizatzen hasi zirenetik. Ondorioz, kotoiaren salmenta prezioak hondoratu eta kostuak etengabe gorantz doazela, Maliko eta Hegoalde osoko kotoiaren lehiakortasuna faktore bakar

Malik nekazaritzan duen ekoizpenik arrakastatsuen da kotoia-rena. 1960an independentzia lortu ondoren iritsi zen labore hori bertara, eta geroztik nagusitu egin da. Argazkietan ageri dira jarduera horretako zenbait eszena: kotoia biltzeko lanak goiko irudietan, bildutakoa garraiatzeko sistema berri eta zaharrak behekoetan. Lerroon gainean hizketan ageri dena Kefi Diarra da; bera da Maliko Hegoaldean den Fana eskualdeko ekoizle handienetakoa, eta ondo esplikatzan du nola dagoen lotua hango baserritarren bizitza kotoiari.

batean oinarrituko da hemendik aurrera: eskulanari gutxiago eta okerrago pagatuta. Honek sektore osoa hauts bihurtuko du urte gutxitan.

Iruzur handi batek esplikatzan du Malin eta Mendebaldeko Afrikan gure begien aurrean gertatzen ari den hondamendi hau. "Subentzioak" du izena iruzurrak: Hegoalde behartsuari erabateko liberalizazioa eskatzen diogun bitartean, Iparraldeko kotoi ekoizleek subentzio handiak eskuratzen dituzte, AEBetan "Farm Bill" legearen babesean eta Europar Batasunean PAC famatuen bitartez.

Bortxaz liberalizatutako afrikarrei (eta orokorrean Hegoaldeko nekazari) subentzionatutako gure ekoizleekin nola konpetituarazten diegun ondo deskribatzen du garapenerako laguntzetan ikertzen duen AidTransparencyweg guneak: "2001ean mundu osoko kotoi produkzioaren %73ak zuzeneko subentzioak zituen. 2001/02an Espai-

niako ekoizleek merkatuko prezioaren %180 jaso dute subentziotan, %160 greziarrek eta %60 AEBetakoek. "Farm Bill" legearen arabera amerikarrek %70 gehiago jasoko dute. Honek Afrikako sektorea kaltetuko du gehienik, subentziorik jaso gabe ere orain arte mundu mailan lehiakorra zelako. 2006a artean kotoi ekoizle amerikarrek 4.000 milioi dolar jasoko dituzte subentzioetan. Dirutza hori handiagoa da Burkina Fasoko Barne Produktu Gordina baino".

Mendebaldeko Afrikako herrialdeetan nekazari produktuen esportazioen erdia baino gehiago kotoiak eta bere produktuek osatzen dute, 10 milioi pertsonaz goiti bizi dira bere inguruan eta Mali bezalako herrialde batean Barne Produktu Gordinaren %10 baino gehiago osatzen du. Nekazari askorentzako diru sarrerak bermatzen dituen produktu bakarra da, gainerako produktuak familia barruan

kontsumitzeko mailan lantzen direlako.

Horrengatik guztiarengatik saminez betetako hitzekin bukatu du Afrikara gunean bere idatzia Kako Nubukpo ekonomialariak: "Ekonomiaren aldetik efikaziarik gabea da eta gizarte ikuspegitik bidegabea da Maliko kotoi ekoizleek bizkar bakarrik uztea munduko merkatu ez bidezko baten ondorioak, merkatu hori Iparraldeko subentzioek desestabilizatuta daukatenean. Hala salatu zen Cancun-go bileran 2003ko irailean (...). Tartean dago mundu mailako ekonomi erakundeen egoskorke-ria, zeren eta beren errezeta ideologi-koen aplikazioa ondo ezkontzen ez denean lekuko errealitatearekin, beti uste baitute errealitatearen erruz dela. Horrela jarri dute martxan sektore ekonomiko oso baten kontrako herio kondena, berriro ere behartsuenek sufrituko duten katastrofe ekonomikoa eta soziala".

Ondoko hilabete eta urteetan izango dugu Mali eta Mendebaldeko Afrikako nekazarien berri. Etorkizuna iluna izanagatik, kotoiari lotuta baitaude beren bizitzak. Oxfam erakundeak Maliko nekazari bat elkarrizketatu zuen berrikitan, Keffa Diarra izenekoa, eta honek argi esan zuen: "Begira, kotoia da hemen dirua ematen duen labore bakarra, eta hori lantzerantz behartuta zaude baita zorretan sartu behar baduzu ere. Beraz, jendeek segitzen dute kotoia lantzen, bere prezioa noizbait igoko den itxaropenean". Aterabide bakarra eduki, eta bertan zepoa. ■

<http://www.argia.com/nethurbil> helbidean, gai honi buruzko informazio gehiago eta Interneteko loturak.

Zure gorputzak 8 orduko atsedena behar du.
Zure begiek 24 orduko lasaitasuna.

Zure lasaitasuna da garrantzitsua. Horregatik, **MultiOpticasen** gure produktu eta zerbitzu bakoitzean kalitate eta garrantzi handiena emateko konpromisoa hartu dugu. Izan ere, nahiko genuke zu gustura egotea Espainiako optika-sarek handieneko - **MultiOpticas** - profesionalengan konfiantza izan duzualako

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Herroni, 4 - DONOSTIA

Jon Alonso

Aita Santua hil...

A

ita Santua hil... baino bi egun lehenago Pietro M.-k, Guardia Vatikanoko buruak, dei bat jaso zuen bere etxean. Erlojua begiratu eta gaueko ordu biak pasa zirela ohartzean, zimiko bat sentitu zuen bihotzean, alarmak eraginda; izan ere, bere emaztea mediku-taldeari laguntzen zion mediku-taldeko anestesistaren emaztearen adiskide mina zen, eta, haren ustez, Idazkari Nagusiak, Errepublikako Lehendakariaren ordezkariak, Erromako alkateak eta Seguritateko Buruak osatutako kontseiluak agindua eman arte ez zuten desentxufatuko, eta bere aurreikuspenen arabera, hori ez zen gertatuko hurrengo berrogeita zortzi orduak pasa baino lehen. Telefono dei eta aparteko lan askotako egunak izaten ari ziren, eta hala ere, telefonoaren hotsa, eta ordu horietan...

R. kardinalaren idazkari partikularra zen.

– Ez, oraindik ez.

Pietro M.-k sakon hartu zuen arnasa, lasaiturik. Egundoko antsiak bizitzen ari zen egun horiek, bere bizitzako garrantzizkoenentzat jotzen zituenak, Aita Santuaren hilotza beilatzeako ohorea edukiko zuela jakinik. Asko ziren horrelako ohorerik eduki gabe erretiro hartutako Guardia Vatikanoko buruak. R. kardinalaren idazkariak prestaketak zer moduz zihoazen jakin nahi zuen. Pietro M.-k, gizon artatsua baitzen, dena prest zegoela jakinarazi zion: galazko txanbergo guztiak errepasatuta zeuden, denak lisatuta eta botoi guztiak bere tokian; kaskoek eta lantzek, produktu berezi batekin garbiturik, sekula ez bezala dir-dir egiten zuten; gizon guztiak alarma-egoeran zeuden, edozein aginduren zain... Hasperen eginez, Pietro M.-k pentsatu zuen ezen, erlatiboki erraza zen bere eginkizuna betetzeko horrenbeste lan behar bazen, zer ez ote zen beharko bestelakoak prestatzeko, heriotzaren albistea eman bezain pronto ehun milaka erromes etorriko zirela kontuan hartuta. Gogora etorri zitzaion R. kardinalak interesak zituela hotel-industrian. Baina R. kardinalaren idazkari partikularrak beste zerbaitengatik deitzen zion.

– Izan ere, garrantzi handiko mandatu oso

MIKEL SAIZ

delikatua da... San Pedroren artzain-makila edo bakulua falta da bere tokitik. Eskandalo bat litzateke Aita Santuaren hilotza bakulurik gabe agertuko balitz fededunen aurrean... Konturatzen al zara?

– Pietro M. konturatzen zen asuntoaren larriaz, noski. "Walesari galdetu al diozue?" galdetzeko tentazioa eduki zuen, baina garaiz isiltzeko gauza izan zen. Pietro M.-k gogoan zuen behin, Aita Santuaren agintaldiaren hasieran, Walesarekin egon zela, eta bere bibotetik, ustekabeaz bezala, langostinoazal bat ateratzen ikusi zuela; geroztik, beti pentsatu izan zuen Walesaren bibotetik edozer atera zitekeela: giltza ingeles bat, lanik gabeko obrero bat, fabrika itxi bat... zergatik ez San Pedroren bakulua?

– Baina lasai –zioen R. kardinalaren idazkariak–; uste dugu badakigula non egon daitekeen. Zu bertara joan eta jaso besterik ez duzu egin behar.

Eta hau esaten zuela, helbide bat xuxurlatu zuen.

Helbidea entzutean, Pietro M., ustekabeaz harrapatuta, asalatu egin zen. Ezinezkoa zen! Izan ere, ongi aski ezagutzen zuen, berak ere, helbide hori... Baina ezer esan izan balu bere burua salduko zuen.

– Ez da uste duzuna –moztu zuen R. kardinalaren idazkari partikularrak, larderiak, Pietroren pentsamenduak irakurri izan balitu bezala–. Arrazoi estriktoki pastoralak baizik ez zuten pontifizea bul-tzatzen.

Beraz, Pietro M.-k, diskrezio osoz arituko zela zin eginez, hurrengo egunean bakuluaren bila

joango zela agindu zuen. Laster izendatuko zuten Aita Santu berria. Hautagaietan, bazegoen austriar bat, brasildar bat, nigeriar bat... Aukera ia guztiak, toki gehienetan bezala.

Amaiera. Fedegabea naiz, baina ez diot fede askorik nire fedegabetasunari. Katolikoak eta kristauak errespetatzen ditut beraiek ere besteok errespetatzen gaituztenean –zeina ez baita beti kasua, ez horixe–. Hierarkiaren kezak iragarriak iruditzen zaizkit. Eta ezin eramana zait egunotan pairatu dugun bonbardaketa informatiboaren zenbatekoa, eta nolakoa. ■

«

Fedegabea naiz, baina ez diot fede askorik nire

fedegabetasunari. Katolikoak eta

kristauak errespetatzen ditut

beraiek ere besteok errespetatzen

gaituztenean, zeina ez baita

beti kasua, ez horixe

»

hauteskundeen aktualitatea **sarean**

www.argia.com

Eusko Legebiltzarrerako hauteskundeen eguneko albiste eta iritziak.
Interneteko lotura baliagarri eta interesgarriekin hornituta.
Apirilaren 4tik aurrera hauteskundeen inguruko informazioa sarean.

www.argia.com

Sareko
ARGIA

energia bizi

Gure eguneroko jardunean erabiltzen dugun balio handiko ondasuna da energia. Izan ere, gurekin bizi da, gure ondoan dago.

Energiari esker, janaria prestatzen dugu, etxean berokuntza, ur beroa eta argia dauzkagu, irratia entzun eta telebista ikusten dugu edo leku batetik bestera joaten gara.

Horiek horrela, energiaren jatorria eta funtzionamendua ezagutzea garrantzitsua da oso, haren erabilera egokia egin ahal izateko eta eskaintzen dituen abantaila guztiez gozatzeko jarraitzeko gaur zein geroan.

Neurriz erabili energia.

EVE | Ente Vasco
de la Energía

www.eve.es